

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

CHARLOTTE PERKINS
GILMAN

Erkek Yapımı Dünya

Bizim Androsentrik Kùltürümüz

İngilizce Aslından Çevirenler:
LEYLA EDİRİ ve ESMANUR COŞKUN

CHARLOTTE PERKINS GILMAN

Erkek Yapımı Dünya

Bizim Androsentrik Kùltürümüz

akadēmim

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

CHARLOTTE PERKINS GILMAN
ERKEK YAPIMI DÜNYA:
BİZİM ANDROSENTRİK KÜLTÜRÜMÜZ

KİTABIN ÖZGÜN ADI

The Man-Made World, Or, Our Androcentric Culture

© Akademim Yayınları
Sertifika No: 51007

Dizi Bilgisi

Akademim-06 | Sosyoloji-01

1. Basım: Temmuz 2022

ISBN: 978-605-71065-5-1

Yazar: Charlotte Perkins Gilman

İngilizce Aslından Çevirenler: Leyla Edri ve Esmanur Coşkun

Editör: Talha Dereci

Son Okuma: Gazi Tuğrul Ertuğrul

Dizi Kapak Tasarımı: Esen Karol

Kapak Resmi: Diego Rivera, "Kentin İnşasını Gösteren Bir Fresk Yapımı,"
San Francisco (1931). Fotoğraf: Jay Galvin

Sayfa Tasarımı: Turgut Üneli

Basım ve Cilt: MD Ofset Matbaacılık

Yılanlı Ayazma Sk., Yıldız Sanayi St., No: 18/201

Zeytinburnu / İstanbul | O (212) 483 34 22

Sertifika No: 50194

AKADEMİM YAYINLARI

Barbaros Mh., Ceyhan Sk., No: 1, PK: 17020. Merkez / Çanakkale

akademimkitapligi.com | bilgi@akademimkitapligi.com

O (286) 214 17 09 – O (541) 217 03 30

@AkademimKitap

Eserin bütünüyle ya da kısmen fotokopisinin çekilmesi,
mekanik ya da elektronik araçlarla çoğaltılması, kopyalanarak internette
ya da herhangi bir veri saklama cihazında bulundurulması,
5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun hükümlerine aykırıdır
ve hak sahiplerinin maddi ve manevi haklarının
ücretsiz PDF Kitap Arşivi: <https://rantev.org>
çığırılması anlamına geldiği için suç oluşturmaktadır.

CHARLOTTE PERKINS GILMAN

Erkek Yapımı Dünya *Bizim Androsentrik Kùltürümüz*

İngilizce Aslından Çevirenler:
LEYLA EDİRİ ve ESMANUR COŞKUN

CHARLOTTE PERKINS GILMAN

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kadın hareketinin öncü teorisyenlerinden; feminist, sosyolog, kurgu yazarı, eğitimci ve yayıncı. Özellikle yirminci yüzyılın başlarında kadınların bireysel ve kamusal haklarına dair mücadele etti. Yoksulluk içinde yaşadı. Gençliğinin büyük bölümünü Rhode Island'da geçirdi. Eğitimi oldukça düzensiz ve sınırlıydı. Yirmi dört yaşında evlendi ve anne oldu. Doğumdan kısa bir süre sonra Gilman, bugün doğum sonrası depresyonu olarak teşhis edilebilecek ciddi bir kriz geçirdi. Kadınların ruhsal ve fiziksel sağlığına yönelik tutumları göstermesi açısından, Amerikan feminist edebiyatının önemli ve erken dönem eseri *The Yellow Wallpaper* öyküsünde Gilman, bu kriz döneminin ruh hâlini dile getirdi. Bir süre tedavi görmüş olsa da buhranlı zamanları sonraları da nüksetti. Tedavi sonrasında eşinden ayrıldı. Bu, 19. yüzyılda nadir görülebilecek bir durumdu. Kimi dergilerde kurgu ve kurgu dışı metinler yazdı ve editörlük yaptı. Kurgu metinleri, feminist ütopya edebiyatının öncüleri olarak kabul edilir. Sosyal reform hareketlerinde aktif rol aldı; emek, etik ve kadının yeri gibi konularda tanınmış bir konuşmacı oldu. Söz konusu metin ve konuşmaları; gündelik yaşamda kadının-erkeğin, cinsellik ve ekonominin rolleri, çocuk yetiştirme, ev idaresi ve diğer ev işleriyle ilgili kabul görmüş uygulamaların kritiği, kadının kamusal hayata daha fazla katılabilmesinin imkânı gibi bir izlekte ilerledi. Kadın Barış Partisi'ni kurdu, ancak dönemin diğer örgütlü hareketlerinde çok az yer aldı. Ölümcül hastalıklar için ötanazinin bir savunucusu olan Gilman, yakalandığı kanser hastalığı için uygulanan tedavilerin etkisiz kalması üzerine aşırı dozda kloroform alarak yaşama veda etti. Gilman'ın bazı metinleri şunlardır: *Women and Economics, Concerning Children, The Home, Human Work, What Diantha Did, The Man-Made World, The Crux, Moving the Mountain, His Religion, Our Brains and What Ails Them, Social Ethics, Our Changing Morality* ve *Gems of Art for the Home and Fireside*.

İÇİNDEKİLER

Önsöz/9

BÖLÜM I

İnsaniliğe Dair/11

BÖLÜM II

Erkek İşi Aile/21

BÖLÜM III

Sağlık ve Güzellik/33

BÖLÜM IV

Erkekler ve Sanat/47

BÖLÜM V

Eril Edebiyat/57

BÖLÜM VI

Oyun ve Spor/69

BÖLÜM VII

Etik ve Din/81

BÖLÜM VIII

Eğitim/91

BÖLÜM IX

“Toplum” ve “Moda”/101

BÖLÜM X

Hukuk ve Hükümet/109

BÖLÜM XI

Suç ve Ceza/117

BÖLÜM XII

Siyaset ve Savaş/125

BÖLÜM XIII

Endüstri ve Ekonomi/135

BÖLÜM XIV

İnsan Dünyası/145

Dizin/155

*Bu kitap Lester Frank Ward'a saygı, sevgi
ve minnetle adanmıştır.*

*Ward, bir sosyolog ve hümanist, dünyanın en harika
insanlarından biri. Toplumun doğası ve süreci hakkındaki yeni bir
anlayışı, engin bilgisine ve öngörü gücüne borçlu olduğumuz yaratıcı
bir düşünür. Ve özellikle tüm kadınların, Jinekosentrik Yaşam Teorisi
sebebiyle gurur ve şükran duyduğu bir insan. Evrim teorisinden bu
yana insanlık için bu kadar önemli bir şey ileri sürülmedi ve kadınlar
için bu kadar önemli bir şey dünyaya sunulmadı.*

— Charlotte Perkins Gilman
1911, New York

ÖNSÖZ

Bu kitabın atıfta bulunduğu temel olguları incelemek isteyenler Lester F. Ward'ın *Pure Sociology* kitabının "The Phylogenetic Forces" başlıklı bölümünü inceleyebilir. İlgili kitapta Androsentrik Yaşam Teorisi, Jinekosentrik Yaşam Teorisi ile epeyce tanımlanıyor ve karşılaştırılıyor. Jinekosentrik teorinin, günümüz biyologlarının çoğu tarafından tartışılıyor olması, kitabı okuyan ve insan zihninin doğasına aşina olan kimseye şaşırtıcı gelmeyecektir. Tüm yeni bilimsel keşiflerin evrensel olarak kabulü yavaştır ve cinsiyetlerin birbirleriyle ve toplumla ilişkilerine dair böylesine eksiksiz bir tutum değişikliğini içeren, tarihsel gelenekleri bu kadar alt üst eden herhangi bir şeyin yaygın inançta hızlı bir ilerleme kaydetmesi beklenemez. Gerçeklerin kabul edilmesi konusunda zamana, çalışmaya ve deneyime güvenilebilir.

Jinekosentrik teorinin doğru olduğunu varsayarsak –dişi ırk tipidir ve erkek başlangıçta sadece bir cinsiyet tipidir, daha sonra dişi ile eşitliğe ulaşır ve insan ırkında önemli bir tarihsel dönem boyunca onun efendisi olur– ilgili çalışma, erkeğin eşi görülmemiş egemenliğinin insani gelişimimiz üzerindeki etkisine dair bir dizi çalışma sunar ve bunun hiçbir şekilde saf bir iyilik olmadığını gösterir.

Hiç ayak basılmamış bir alanda, hataların ortaya çıkması ve söz konusu muazzam adaletsizlik göz önüne alındığında, kimi zaman bazı düşmanlıkların görülebilmesi doğal olarak muhtemeldir; ancak herhangi bir erkek böyle bir hatadan veya duygudan dolayı rahatsız olursa, kadınlar hakkında yazılmış binlerce kitaptan birkaçını incelemesine imkân sağlayın.

Erkekler, modern zihinlere yönelik besbelli bir saldırganlık ve sahtekârlıkla, kadınlara her zaman dişi muamelesi yaparak kadınlar

hakkında bir sürü şey yazdı. Bu kitap, erkekleri insani niteliklerinin aksine eril olarak ele alır fakat kadınları birer dişi olarak görerek bulunulan tacizlere ve yapılan küçümsemelere bir an bile yaklaşmaz.

Bu çalışma, günümüzde erkeklere, insani gelişimde kadınlara göre yüksek bir üstünlük tanımakta, ancak bu üstünlüğün cinsiyete değil insanlığa ait bir ayrım olduğunu ve insani güçlerini kullandıkları takdirde kadınlara da tamamen açık olduğunu göstermektedir.

İnsanlık ve erillik arasında ayrım yapmayı öğrendiğimizde, onurlandırılmayı hak edenleri onurlandıracağız.

BÖLÜM I

İNSANİLİĞE DAİR

Masumane bir biçimde koyunlardan başlayalım. Koyun hepimizin aşına olduğu bir hayvan. Öyle ki dini imgelerde sıklıkla kullanılır, ressamların ortak konusu, mutat beslenme düzeninin temel bir unsuru, giysiler için temel hammaddelerden biri ve ayrıca çekingenlik ve budalalık için gündelik bir temsildir.

Koyunlar bazen otlaklarda bir korku nesnesidir de zira aynı anda birden fazla yerde otlanarak çimen, çalı ve ormanı yok ederler. Ayrıca koyun gütmeye işi de genellikle akıl sağlığını yitirme ile sonuçlanır. Çünkü çoban geniş düzlüklerde yapayalnız ve güttüğü koyunlar görünüş ve davranışlarıyla tekdüzedir.

Şairler koyunların küçük olanlarını yani neşeyle zıplayan kuzuları tercih eder. Fakat defalarca hepimizin “koyun gibi” tasvir edildiği ve koyunun sürüden ayrılma temayülüne vurgu yapıldığı ilahiler müstesna.

Bilimsel düşünen bir zihin için koyunların dizilimi, yani otomatik bir taklit ile her birinin bir diğerini takip etmesi ayrıcalıklı olarak dikkat çeker. Bizlere içgüdü diye söylenen bu durum sadece liderin ne zaman, nerede ve nasıl atlanacağını görebildiği dar kayalıklar üzerinde, sarp yarlar, uçurumlar boyunca, birden çıkan rampalar ve köşeler etrafında yıllardır sürdürülen yabani kalabalık yarışlar ile geliştirilmiştir. Eğer arkadan gelenler tam da liderin yaptığı gibi atlarsa, hayatta kalır. Fakat bağımsız bir karar uygulamak için dururlarsa, kovulur ve telef olurlar. Yiten hem kendileridir hem de kararları.

Koyunlar üzerine düşündüğümüzde tüm bunlar ve çok daha fazlası akla gelmekte. Koyunlar aynı zamanda marya (dişi koyun) ve koçtur. Ee ne olmuş yani? Tüm bu söylenenler çoğunluğun bildiği

üzere et, yün ve budalalıktan müteşekkil mülayim bir hayvan olan genus *Ovis* yani koyun hakkında. Çoban köpeklerini (ve dişi çoban köpeklerini), çobanları (ve kadın çobanları), koyun yiyen Yeni Zelandalı vahşi kea kuşunu (ve dişi kea kuşunu) düşünürsek, hepsi de koyunları dişi ve erkek ayırt etmeksizin güder, korur veya yer. Eti, yünü, diğer genel nitelikleri göz önünde bulundurulduğunda koyunun sadece koyunluğunu düşünür, dişiliğini veya erkekliğini pek de düşünmeyiz. Bu durum küçükbaş veya büyükbaş, kedigil, köpekgil veya atgil söz konusu olduğunda da belirli bir hayvan türünü diğerinden ayırt ederken gayet geçerli ve bu hayvanların cinsiyetlerinden bağımsızdır.

Koyunlarımıza geri dönersek, erkeğinin nitelik bakımından farklı oluşunu ele almadan geçmek olmaz. Koyunun erkeği kavgaya daha yatkın. Yere pençesi ile vurup gürültü çıkarır ve toslama eğilimindedir. Aynı durum Keçi Bey için de geçerli. Ve elbette Bufalo Bey, Geyik Bey ve Antilop Bey için de. Düşmana pervasızca atlamak –ve buna ek olarak ha deyince düşman bir bey buluvermek– konusundaki bu eğilim genus *Ovis* olarak koyun türüne özgü bir durum değil, sadece boynuzlu olanlar yani erkek koyunlar için geçerlidir.

“İşlev organdan önce gelir” kaidesi uyarınca, geçmişini anımsamak için evrimin uzun izleğine bir bakış atıp ve erkeğin saldırgan ruhundan doğan –tutkulu ve sürekli– toslama eyleminin tek başına nasıl da boynuzları ürettiğini görebiliriz!

Öte yandan dişi koyun, yavrularına sevgi gösterir ve bakar, süt içirir ve onları korumaya çabalar. Aynı durum Keçi Hanım için de geçerli. Ve elbette Bufalo Hanım ve diğer hanımlar için de. Bu anelik iç güdüsünün genus *Ovis* olarak koyun türü için geçerli olmadığı, sadece dişi koyunlar için geçerli olduğu açıktır.

Memeli bir hayvan olmamasına rağmen kuşlar bile benzer anne sevgisi ve anne bakımını vermektedir. Öte yandan erkek kuşlar toslamasa bile gagaları, kanatları ve mahmuzları ile dövüşmekten geri durmaz. Bu çekişme gösteriş ile daha da etkili hâle gelir. Memnun etme arzu ve ihtiyacı, dişinin teveccühünü garantilemesi yönündeki elzem gereklilik, erkek kuşun bir kelebek gibi serpilmesine

neden olur. Muhteşem tüyleri ile ışıldar, zirvelere mağrur bir eda ile bakar, tıpkı erkek hindi gibi sarkık ibiğini ve su torbasına benzeyen sallanan keselerini gösterir; uzun göz alıcı tüyleri kusursuz bir süsleme ile üzerinde belirir; dışısında sadece kuyrukta olan bu görünüm erkekte drapeli büyük bir ışık şeklindedir.

Keklik, çiftlik horozu, tavus kuşu hatta serçeden devekuşuna, hepsinin görünümüne bir bakın! Kasılarak yürümek ve gevşemek, çekici her cazibesini sergilemek, huzuru, rahatı, hızı, her şeyi –güzel için– dişi olanın uğruna feda etmek; bunlar herhangi bir türün erkek kuşlarının doğası, hindilerin değil erkek kuşların niteliğidir. Parlak kanatlarıyla ve çıgıllıklarıyla yaptıkları muhteşem şarkı ile eşine kur yapar, dişinin önünde tüm şaşaaasını sergiler, rakiplerine karşı canla başla mücadele eder. Toslamak, kasılarak yürümek, ses çıkarmak —hepsi de aşk uğruna erkeklerin sergilediği olağan eylemler.

Artık genelleme yapabilir ve şunu açıkça ifade edebiliriz: Erkeğe, tür gözetmeksizin herhangi bir erkeğe ya da tüm erkeklerle ait olan eril; kadına, tür gözetmeksizin herhangi bir kadına ya da tüm kadınlara ait olan da dişildir. Cinsiyet fark etmeksizin türlere ait olan şeyler de küçükbaş, büyükbaş, kedigil, köpekgil, atgil veya eşekgildir.

Kendi türümüzde ise işler bambaşka. Erillik ve dişillik olgusu ile öteden bu yana öyle çok uğraştık ki ortak özelliğimiz olan insanlık büyük ölçüde gözden kaçtı. Elbette insan olduğumuzu biliyoruz ve bununla da çok gurur duyuyoruz fakat insaniliğimizin neleri kapsadığına kafa yormuyoruz ya da erkek ve kadınların kendilerine özgü farklılıkları konusunda mütemadiyen ısrarcı olurken, erkek ve kadınların insanlığın nasıl gerisinde kaldığını veya sınırlarını aştığını düşünmüyoruz. Şöyle yapmak “erkeksi,” böyle yapmak “kadınsı” fakat tür olarak bir insanın mevcut koşullar altında ne yapması gerektiği, kafa yorulmayan bir konu.

“Müşterek insanlık” olarak adlandırdığımız şeyi ise ancak olağanüstü durumlarda, ölüm kalım meselelerinde hatırlıyoruz, yani hem erkek hem de kadının aynı zamanda insan varlığını yaşa-

sına davranmasının beklendiği zamanlarda. İnsanlığa uygun his ve davranış çeşitliliği, her iki cinsiyetinkinden çok daha geniş kapsamlı olduğu için, ilk bakışta çok da aşına olduğumuz, tanıdığımız koşulları içermez.

Burada minik bir sınıflandırma yapmak işimize yarayacak. Cansız maddelerle ağırlık, donukluk, esneklik gibi belirli ortak özelliklere sahibiz. Bu maddelerin insan olmadığı açık. Tüm yaşam formlarıyla da ortak özelliklerimiz var; hücresel yapı örneğin, hücre yenilenmesi ve besin ihtiyacı. Yine bunlar da insan değil. Primatlarla ise başka hatta bambaşka pek çok ortak özelliğimiz var; yani münhasıran bize ait olmayan, ayırt edici bir biçimde “insan” olmayan özellikler. O hâlde gerçek insan nitelikleri nelerdir? Hangi açıdan insan türü diğer türlerden ayırt edilebilir?

İnsanlığımız en açık hâliyle üç temel çizgi bağlamında; mekanik, psikolojik ve sosyal olması bakımında ayırt edilir. Alet yapma ve kullanma gücü haddizatında insana özgü; sadece bizim fizik yasalarına tabi olmayan araçlarımız var. Zira dişlerimize bıçak, kılıç, makas, ekin biçme makinesini ekledik; tırnaklarımıza kürek, tırmık, saban, matkap, tarak dubası ekledik. Değişen silahların gelişen çeşitliliği boyunca, beyin gücünü daha geniş kullanan değişken bir varlığız. İşte bu bizim temel ve hayati farklılığımız. Eski hayvan ırkları ancak kemik ve kabuklar ile tarih yolculuğunda izlenip, bilinebilmekte oysa kadim insan ırkı, inşa ettikleri, araç gereçleri ve kapacakları ile takip edilebilmektedir.

Bize insan zihnini veren bu denli gelişim düzeyi insan ırkının açık bir ayrıımıdır. Yüze kadar sayabilen bir yabani ona kadar sayabileninden daha insandır.

Bu ikisinden de önce gelen şey ise insanlığın toplumsal doğasıdır. Tabi ki biz insanlar grupla yaşayan yegâne hayvanlar değiliz, endüstrinin kadim örneği olan karıncalar ve hatta eski arılar da sosyal varlıktır. Fakat türlerine dahil olan böceklerin yalnız yaşadığı da bilinmekte. Oysa insanlar katiyen yalnız yaşamamışlar. İnsanlığımız toplumsal ilişkilerin düşük bir formu ile başlar ve bu ilişki geliştikçe yükselir.

Herhangi bir tür insan yaşamı Pyotr Kropotkin'in deyimiyle "karşılıklı yardım"a dayalı ve insanın gelişimi bütünüyle toplumu organik kılan özelleştirilmiş hizmetlerin karşılıklı değişimine ayak uydurmaktadır. Tıpkı karıncalar gibi kaba bir gruh olarak yaşayan göçebeler yaptıkları akıllı hamlelerle yiyecek üreten çiftçilere kıyasla daha az insandır; köy pazarlarından başlayıp günümüz dünya ticaretine genişleyen alış-veriş ve ticaret aynı zamanda insanlığın da genişlemesidir.

Bu nedenle insanlık tek seferde ve değiştirilemez bir biçimde inşa edilen bir şey değil aksine gelişim evrelerinden oluşur ve hâlâ da H. G. Wells'in tabiriyle "yapım aşamasındadır." İnsanlığımız bireysel olarak ne olduğumuzdan ziyade diğerleri ile olan ilişkilerimizde açığa çıkmakta hatta bireysellik diye bahsettiğimiz şey de bir diğeri ile olan ilişkimizin neticesinde ortaya çıkandan başkası değildir. İnsanlığımız ne olduğumuzdan ziyade ne yaptığımız ve nasıl yaptığımız üzerinedir. Felsefi düşünmeye meyilli kimileri, 'olma'yı 'yapmak'tan üstün görür ve onlara göre sorulması gereken soru şudur: "Hiçbir şey yapmayıp sadece 'olmak'tan ibaret olan herhangi bir yaşam formundan bahsetmek mümkün mü?"

Münferiden ve fiziksel olarak, bizler genus *Homo* olarak hayvanız; toplumsal ve psikolojik olarak çeşitli ölçülerde insanız ve gerçek hikâyemiz bu insanlığın gelişmesinde yatmaktadır.

İşin aslı tarihimiz pek de uzun bir geçmişe sahip değil. Yazılı tarihimiz ancak birkaç bin yıl öncesine, antik Mısır'daki taşlara işlenen kayıtlarla başlayan döneme uzanıyor. Bu süre zarfında burada da bahsedildiği şekliyle neredeyse evrensel boyutta bir androsentrik kültür sahibi olmuşuz.

Mental, mekanik ve sosyal gelişim neredeyse tümüyle onların. Şimdiye dek erkek yapımı bir dünyada yaşadık, acı çektik ve öldük. Bu durum öyle yaygın, öyle fasılasızdı ki doğa kanundan farksızmışçasına bahsediliyordu. Medeniyetin doğuşundan beri "ademoğlunu" adem ve oğulları olarak, dünyayı da onların dünyası olarak kanıksadık.

Kadınlara söz geldiğindeyse, keskin sınırlar görürüz. Onlar kahramanlık şiirlerine göre bir cinsiyettir, "cinselliktir;" kadınlığa mahsus özel hizmetler için tahsis edilmişlerdir. 1888 yılında İngiliz bir bilim insanının da ifade ettiği şekliyle; "Kadınlar ırk değildir hatta insan ırkının yarımını dahi teşkil etmezler ancak üremeye yayan bir alttürdür."

Kadına karşı bu zihinsel tutum, H. B. Marriot-Watson'un 1904 Haziran'ında yazdığı 19. yüzyıl bağlamında "The American Woman (An Analyses)" başlıklı makalesinde çok daha açık bir biçimde ifade edildi: "Kadının yapısal hoşnutsuzluğu, varoluşunu tek başına mazur kılan veya açıklayan bu işlevlerden feragat etmesine neden olmuştur." Bu ifade, bizim androsentrik kültürümüz boyunca kadının göreceli konumu için alışılmışın dışında talihli ve özlü bir ifadedir. Erkek tek bir muhalif sesin dahi olmadığı bir tür tipi olarak kabul edilmişti; kabul edilen şeyler şemasında tuhaf, değişik, alabil-diğine uyumsuz bir yaratık olan —kadın ise ancak bir dişi olarak mazur kılınmış ve bu bağlamda tasvir edilmişti.

Kadın bu tür mazeret ve söylemlerin olduğu ciltlerce kitaba ihtiyaç duymuş aynı zamanda suiistimal ve mahkum edilişlerine ilişkin de ciltlerce kitaba ihtiyaç olduğu açıktır. Herhangi bir kütüphane kataloğunda kadınlara dair pek çok kitap görebiliriz: fizyolojik, duygusal, didaktik, dini, vb. kadınlar hakkında her tür kitap. Bugün bile Marholm'un -zavallı genç Weininger, Moebius ve diğerlerinin- çalışmalarında mütemadiyen benzer tartışmalara rastlarız.

Bu kitap da icap ettiği üzere erkekler hakkındadır. İnsan doğası ile cinsiyet doğası arasında bir ayrım yapar. Elbette erkeğin erilliğini, varoluşunu mazur kılmak veya açıklamak için öne sürece kadar ileri gitmeyecektir fakat eril niteliklerin insan olmaya ait niteliklerden farklı olarak neler olduğunu ele alacak ve bir cinsiyetin dizginlenemez egemenliğinin insan yaşamı üzerindeki etkilerinin boyutlarını inceleyecektir.

İnsana dair tüm meseleler şayet kadın eline bırakılmış olsaydı, ortaya çıkan sonucu aşikâr bir biçimde hemencecik görebilirdik.

Böylesi fevkalade ve elim bir durum dünyayı “dişilleştirirdi.” Hepimiz “efemine” olurduk.

Bu durum dili kullanışımızda bile apaçık ortada: Kadının farklılıklarına dayalı sıfatlar ve türemiş sözcükler insan ilişkileri söz konusu olduğunda egzotik ve aşağılayıcı; “efemine” (fazla kadın olmak) küçümsemeyi imlerken, erkekler için çok erkek olmak küçümseyici bir ifade değildir; öte yandan “hadım” (yeteri kadar erkek olmamak) bir ayıplama ifadesi ve benzer anlama gelen dişil bir ifadesi yoktur. Karşıtı “pueril” (yani “çocuksu”) olan “viril” (yani “erkeksi”) sözcüğü ile “erdem” sözcüğü aynı kökten “vir” yani “er” kökünden dolayısıyla “erkek” kökünden gelmiştir.”

Hayvanları isimlendirirken bile erkek olanı tür ismi kabul edip diş olana “dişiliği”ni işaret eden özel bir ek koyarız; aslan ve diş aslan, leopar ve diş leopar.” Şeylere dair tüm insan şemalarımız da benzer örtük varsayımlara dayalı; erkek insan türü olarak addedilirken, kadın sadece nesli sürdürmek için gerekli olan bir çeşit refakatçi ve madun muavindir.

Kadın daima erkeğe endeksli olmak üzere bir edatın yerine geçmekte. Erkeğin yukarısında veya aşağısında, önünde, arkasında, yanı başında, yani bütünüyle göreceli bir mevcudiyet içinde düşülmüştür. “Sydney’nin kız kardeşi,” “Pembroke’un annesi” olmuştur fakat hiçbir surette Sydney veya Pembroke’un bizzat kendisi olma ihtimali düşünlmemiştir.

Bu varsayım üzerinden tüm insan standartları eril niteliklere dayandırılmıştır. Örneğin bir kadının işini övecek olduğumuzda

* Yazarın burada kullandığı *effeminate* sözcüğü, erkeklere yöneltilen pejoratif bir anlama sahip. Geleneksel eril rol, davranış ve tutumların aksine dişil rol, davranış ve tutumları benimseyen ve sergileyen erkekler için “kadınsılığı, pasifliği” işaret eden bir istihza sözcüğüdür. — Ç.N.

** “Erkeksi” anlamına gelen “viril” sözcüğü, “erdem” anlamına gelen “virtue” sözcüğü ile aynı köke sahiptir. Hem “er-kek ve er-dem” olarak hem de “vir-il ve vir-tue” olarak her iki dilde de ortak bir köke sahip olmaları tesadüf değildir. — Ç.N.

*** Metnin orijinalinde bu ek için “son ek” denmiştir. Cümlede geçen aslan ve leopar örneği için İngilizce gramerde kullanılan ve dişiliğe gönderme yapan “-ess” son eki kullanılmıştır. Fakat Türkçede böyle bir son ek olmadığından “-ess” anlamının dişil ayırt ediciliği için doğrudan “dişi” sözcüğü kullanılmıştır. Ç.N.

“maskülen bir zekâyâ” sahip olduğu yönünde iltifatta bulunmuştur.

Evrensel geçerliliğe sahip olan bir varsayımı inkâr etmek veya tersine çevirmek kolay bir iş değil. İnsan zihni düşünmeye başladığından beri bir hayli sarsıntı yaşamış, fakat her alt üst oluşun ardından tıpkı Vezüv'deki bağcılar gibi en son patlayan lav kabuğunu daimi zemin kabul ederek sükûnetle durulmuştur.*

İster zihinsel ister fiziksel hemen etrafımızda gördüklerimizi, içine doğduklarımızı ve içinde büyüdüklerimizi doğanın düzeni olarak kabul ederiz.

Neredeyse tüm ortak düşüncelerimizde olduğu gibi eğer verili bir düşünce nesiller boyunca insan zihninde tutulmuşsa, bunu değiştirmek samimi ve sürekli bir çaba gerektirir. Hele de bu düşünce stoktaki en eski, en büyük, en yaygın ve en sorgulanmamış dünya düşüncelerinden biri ise, bunu değiştirme peşinde olanların işi çoktur.

Yine de mesele önem arz ediyorsa, bu düşünce balaban ve meşum bir gücün ayan beyan ortada olan bir hatasıysa, ayrıca yerine gelecek olan yeni düşünce gerçek ve geniş çaplı bir öneme sahipse, bu çabaya değer.

Burada üstlenilen görev de bu türdendir. Amacımız bunca zaman “insan doğası” diye adlandırdığımız ve şiddetle protesto ettiğimiz şeyin aslında sadece erkek doğası olduğunu ve yerine de yakıştığını, “eril” diye bahsettiğimiz ve bu nedenle hayranlık duyduğumuz şeyin aslında insanlığın büyük bir kısmını teşkil ettiğini ve her iki cinsiyete de uygulanması gerektiğini, “dişil” diye bahsettiğimiz ve kınadığımız şeyin de aslında insanlığın büyük bir kısmına karşılık geldiğini ve her iki cinsiyete de uygulanması gerektiğini göstermek-

* Vezüv İtalya'nın güneyinde, Napoli ile Pompeii kentlerinin arasında yer alan ve hâlâ aktif olan bir yanardağ. Uzunca bir aradan sonra İS 24 Ağustos 79 tarihinde faaliyete geçti. Yanardağın patlaması esnasında Pompeii'nin üstüne yağın küller en sonunda her yeri tümüyle kapladı ve kent yüzlerce yıllık bir sessizliğe gömüldü. İşte bugün Pompeii Antik Kenti olarak bildiğimiz şehir, bu Vezüv dağının eteklerinde bulunuyordu. — Ç.N.

tir. Bizim androsentrik kültürümüz gösterildiği üzere abartılı bir erkek egemen kültürüdür ve bu nedenle de mahsurludur.

Bu olguları ele alırken yapılacak ilk iş fiiliyatta tüm erkekler tarafından icra edilen bir hatanın nasıl böylesine yaygın ve ciddi boyutlarda olabileceğini açıklamaktır. Nedeni ise düpedüz erkek olmaları. Erkektiler ve kadını dışıdan başka bir şey olarak göremeyecek denli muhteris.

Bu kanaat öyle mutlaklıdır ki, bunu okuyan erkekler şöyle diyecektir; “Tabi ki. Kadınlara dışı olmaları dışında nasıl bakacaktık ki? Dışiler, öyle değil mi?” Evet, elbette, tıpkı erkeklerin sorgulanamaz bir biçimde eril olmaları gibi. Fakat tıpkı eski bir markizin İngiliz arkadaşı ile arasında geçen diyalogdaki gibi bir düşünce yapısı söz konusu: İngiliz arkadaşı markize kahvaltısını yatağına servis eden bir uşağa sahip olmayı –diğer bir deyişle yatak odasında bir erkeğin olmasını– nasıl sindirdiğini sorar, markiz de “Ona erkek mi diyor-sun?” diye cevap verir.

Dünyada bir dolu erkek var fakat temel uğraşları çeşitli insan işleridir ve kadınlar, bunların içinde insan ayırımını baskın bir biçimde görür. Genelde bazı mutsuz kadınlar arabacıları ile evlenir —görünüşe göre etkili olan geniş omuzların ümidi içinde. Fakat ekseriyetle kadınlar en çok insan varlığını görür; erkek varlığını ise ancak severlerse.

Erkeğe göre, tüm dünya kendisinin; kendisininindir zira o bir erkektir. Kadının bütün dünyası ise evdir, çünkü o bir dışidir. Kendisine reçetelenen dişil uğraşlar ve meraklar ile keskin sınırları olan bir alana sahiptir. Erkekse yaşamın tüm geri kalanına hâkimdir ve sadece bununla da kalmaz, hâkim olduğu şeyleri eril olarak adlandırmakta da ısrarcıdır.

Bu durum şimdilerde kadının gittikçe insanlaştırılması olgusuna ilişkin erkeklerin genel tutumunu da izah eder. Kadının özgürlük ve adalet için ilk ürkek gayretlerinden tutun da ekonomik ve siyasi açıdan tam eşitlik yönündeki cesur çabalarına dek, her adımları “kadına yakışmaz” nitelmesi ile tabir edildi ve erkeklerin alanını ve gücünü münasebetsizce fuzuli vere işgal ediyormuşçasına içerlendi.

Bu noktada yaşamın üç ayrı sahasını temsil eden yeni tasnifimize ilişkin ihtiyaç açıkça görülmektedir: eril, dişil ve insani.

Nitekim, keskin bir biçimde tanımlanmış ve erkeğinkinden epey farklı olan bir “kadının alanı” söz konusu. Bununla birlikte aynı keskinlikle tanımlanmış ve hatta daha çok sınırları olan bir “erkeğin alanı” da mevcut. Fakat geriye kalan alan ortaktır; kadına ve erkeğe eşit şekilde ait olan insanlığın alanı.

“Kadın hareketi” olarak bilinen şeyin ilk kısmında, bu hareket kadının “cinsiyetsizleşeceği” gerekçesi ile ciddi anlamda engellenmeye çalışıldı. Söz açılmışken belirtmeliyim ki kadınlar bilhassa ve aşikâr bir biçimde aşındırılarak zaten cinsiyetsiz kılınmıştı ve kimse bunu ne mesele etti ne de reddetti.

Androsentrik kültürümüzün bir parçası olarak süslenme görevini insanlarda dişinin üstlendiği, cinsiyet niteliklerindeki tuhaf değişime de değinmek gerekir. Tüm insan varlıklarının içinde sadece kadın aslında eril bir nitelik olan özel seks dekorasyonunu üstlenmiştir. Henüz eş bulmak için savaştırmaz elbette, fakat doğa yasalarının sert bir biçimde tersine döndüğü bir vaziyet içindedir. Tavus kuşu ve cennet kuşu gibi şaşırtıcı bir biçimde renk renk parlar, hatta dişil niteliklerinin en üst noktasına erişmek için eril tüyleri bile kuşanır.

Kadının bir dişil olarak en tabii meşguliyeti annelik; erkeklerin ise bir eril olarak babalıktır, ikisinin bu doğrultudaki müşterek ilişkisi adilane değerlendirilirse mutluluğun ve refahın kaynağı olmakla ilgilidir. Fakat insan işi bu hususiyetler dışında da yaşamımızın tümünü içermekte. El işçiliğinin her biri, mesleklerin, bilimin, sanatın her biri, tüm olağan eğlence ve dinlenceler, hükümetlerin, eğitimin, dinlerin hepsi; bütünüyle insan ediminin yaşayan dünyası: Hepsisi insana dairdir.

Tek bir cinsiyetin insana ait tüm uğraşları tekeline alması, bunları “erkek işi” olarak adlandırması ve bu işlerin idaresini de aynı şekilde yürütmesi “androsentrik kültür” deyişi ile kastedilen şeydir.

BÖLÜM II

ERKEK İŞİ AİLE

Aile insanlıktan da kadimdir, bu nedenle beşerî bir kurum olarak adlandırılmaz. Örneğin postane bütünüyle beşerîdir, başka hiçbir varlığın bu tür bir postanesi yoktur. Fakat dayanıklı ve dayanıksız tüm türler, tek eşli, çok eşli ve çok ercikli kuşlar ve yırtıcılar arasında sayısız aile mevcuttur.

Şimdi de insanlık tarihi boyunca ailenin gelişmesini incelemek gerekir; insanlık bağlamında, mekanik, zihinsel ve toplumsal çizgide, aşk ve sevgi kapsamında rasyonel gelişimi nasıldır ve bu yeni tuhaf düzenlemenin yani eril malikin aile üzerindeki etkisi nedir?

Doğadaki tüm oluşumlar gibi ailenin de bir amacı var ve aile de öncelikle bu amaca yani gençleri gözetip onları yetiştirmek amacıyla hizmet etmesiyle ölçülür. Yardıma ihtiyaç duyan küçük bireyleri koruyup onları besleme ve sığınacak yer konusunda güvende hissettirme, kemâle erene dek geçen epeyce uzun zamanın avantajlarından faydalanmalarını sağlama ve neslin iyiye gitmesini temin etme; ailenin esas amacı işte budur.

Doğal bir oluşum insana ilişkin olduğunda, bilinç sahasına dahil olur. İnsan olarak bu oluşum hakkında fikir yürütmeye başlarız ve tuhaf yeni iradî eylem gücümüz çerçevesinde bu oluşuma bir şeyler yaparız. İşte aileye de böylesi tuhaf şeyler yaptık; ya da daha açık konuşacak olursak erkekler yaptı.

Honoré de Balzac, en sert hâliyle, şu gözlemini aktarır; “Kadının iffeti erkeğin en iyi icadıdır.” Aslına bakarsanız, Balzac yanılıyordu. Tek eşe yönelik sadıkane bir adanmışlık bağlamında iffet, kuşlar ve diğer eteneliler arasında da yaygındır. Fakat şayet Balzac iffet ile bekâreti kastediyorsa, bu neden erkeğin icatlarından biri hem de en iyisi olsun ki?

Daha genel konuşacak olursak, erkeğin aileye yaptığı şey aileyi çocuğa en iyi hizmeti sunan bir kurum olmaktan erkeğin şahsi hizmetini gözeten, konfor, güç ve gururuna aracılık eden bir kurum hâline dönüştürmesidir.

Çalkantılı Doğu'da yaşayan milyonlar arasında, ebeveynin çocuğa en iyi hizmeti vermesi gerekirken, çocuk –elbette erkek çocuk– babanın ve onun da babalarının itibarı ve şerefi için istenmektedir. Doğa yasasını tümüyle tersine çeviren ataya perestiş etmek, külliye androsentrik bir kökene sahiptir. En kudretli formu eski ataerkil nesillerde görülür, feodal Avrupa'dan kolay kolay ayrılamaz; hatta bugünün Amerika'sında bile atalarımızın kahramanlıklarını göklere çıkarmayı amaçlayan tek tük birkaç çabada da izlerine rastlanır.

Atalarımız için herhangi birimizin yapabileceği en iyi şey onlardan daha iyi olmaktır ve kafamızı yormamız gereken şey de budur. Geçmiş yalnızca bir kılavuz olarak kullanır ve övgü dolu duygularımızı şimdi ve geleceğe odaklarsak çok daha hızlı bir biçimde gelişmemiz söz konusu olur.

Erkeğin egemenliğiyle aileye getirilen tuhaf değişimlerin izini sürmek kolaydır. Bu çalışmalarda temel eril nitelikleri berrak bir biçimde aklımızda tutmamız gerek: arzu, savaş ve kendini ifade etme. Yerinde kullanıldıklarında tümü de meşru ve geçerli ancak aşırı ve yersiz kullanımları zararlıdır. Bu nitelikler üzerinden erkek, dışının teveccühünü kazanmak için yorucu bir yarışa girer; tıpkı bülbül ve erkek kedilerde olduğu gibi ateşli şarkılarla coşar; sülünün göğsünden tutun da işlemeli bir yeleğe kadar müsrifçe bir ihtişam içinde kişisel süslenmesine özenir; geyiklerin boynuz boynuz vuruşması ya da at üstündeki mızraklı savaşçıların yarışmasında olduğu gibi ödül için doğrudan mücadele girer.

Umulur ki, erilliğin bu temel niteliklerine ilişkin oldukça sık rastlanan göndermelere hiçbir okur gücenmesin. Kadınlar hakkındaki çoğu kitapta, masaya yatırılan ve incelenen şey doğal olarak kadınların dışılığıdır. Bu tür bir tartışmadan binlerce yıl sonra, kadınların dışı sözcüğünün biteviye kullanılmasına ayak direr hâle

gelmesine rağmen, erkeklerin rasyonel varlıklar olarak analogik bir çalışmaya itiraz etmemesi gerekir.

O hâlde evi ve aileyi etkileyen eril eğilime, arzu, savaş ve kendini ifade etme olgularına haddinden fazla güç verildiğinde, bunları nasıl teşhis edeceğiz?

Seçilim üzerine yapılmış ilk çalışmaların etkisi en başta gelir. Doğanın en canlandırıcı güçlerinden biri cinsel seçilimdir. Sayısız, çeşitli pek çok eril kapsamlı tadilatlarla ciddi enerji sarf ederek dişi için mücadeleyle girer ve dişi de kazananı seçer. Böylelikle ırkın imar ve ihyası güvence altına alınmış olur.

Müstemleke'aileyi oluşturmak söz konusu olduğunda ise bu tür bir müsabaka ve seçilimden bahsedemeyiz. Erkek zor kullanarak ya da satın alarak seçim gerçekleştirir, kendisini memnun eden türden bir kadın seçer. Doğa, erkeğin seçmesini tasarlamamıştır çünkü erkek bu konuda iyi değildir. Aynı şekilde kadının da müsabakaya girişmesini tasarlamamıştır zira kadın da bu konuda iyi değildir.

Şayet eriller arasında eş için bir yarış olsa, elini çabuk tutan eş kapar; fakat bir eril bir çok dişinin peşindeyse önce en yavaş olanı ele geçirir. Bir yöntem hızı teşvik ederken diğerinde böyle bir durum gözlenmez. Eğer eriller eş için mücadele eder ve birbirleriyle çarpışırlarsa, en güçlüsü dişiyi elde eder; fakat erkek dişi ile mücadele eder ve çarpışırsa (ki bu doğal olmayan ve tuhaf dehşet, sadece insanlar arasında bilinmektedir) eril, güçlük çekmeden en zayıf dişiyi ele geçirir. Bir yöntem gücü teşvik ederken diğerinde böyle bir durum gözlenmez.

* Orijinal metinde *proprietary family* tamlaması geçmektedir. Ailenin niteliğini belirten *proprietary* sözcüğü Latince kökeni de ele alındığında "şahsa ait," "mülk sahibine ait," "kişisel" gibi anlamlara sahip. Bununla birlikte, politik ve ekonomi terminolojide "kâr gütmeye" gayesini vurgulayan şahsi girişim anlamında bir niteleyicidir. *Proprietary* sözcüğünün eş anlamlıları içinde *custody*, *dominion* sözcükleri de yer almakta. Bunlar "gözetim, denetim, sorumluluk" ve "hâkimiyet, egemenlik, sömürge" anlamlarına gelmekte. Tüm bu anlamlarıyla düşünüldüğünde; insan türüne ilişkin ailenin erkek edimi ile dönüştüğü hâli anlatmak için *proprietary family* tamlaması için metin boyunca "müstemleke aile" tabirinin kullanılması uygun görülmüştür. — Ç.N.

Kadınlar, erkeklerin mülkiyeti hâline geldiğinde, satılıp takas edildiğinde, babanın iyeliğinden evlilik iyeliğine “verildiğinde” dişiliğin imtiyazında olan, temel seçme görevini kaybetmiş olurlar. Erillerin de artık tabiatlarında yer alan dişi için mücadele etme özellikleri gelişmez; dişiler de tabiatlarına uygun olarak gelişmez, çünkü eriller ırk üstünlüğüne göre değil kendilerini memnun eden niteliklere göre seçim yapar.

Afrika’nın kuzeyinde bir bölgede, genç kızlar kasten yağlı ve kendilerini şişmanlatan bir tohumla beslenir. Böylelikle daha çabuk evlenmeleri umulur. Çünkü erkekler şişman eşleri sevmektedir. Daha vahşi Afrika kabilelerinde, kabile şefinin eşleri küçük karanlık kulübelere tutularak, mısır ve pekmez ile beslenerek şef için hazırlanır; tıpkı Strazburg kazının bir gurme için şişmanlatılması gibi. Şimdilerde şişmanlık arzulanan bir ırk niteliği değildir; kadınların veya çocukların mutluluğuna veya verimliliğine faydası yoktur ancak efendiyi tatmin eden bir aksesuardır. Erkeğin bu tutumu Edward Rowland Sill’in “Five Lives” isimli tuhaf şiirinde aşk dolu monadın esrikçe ifadesi ile kendine yer bulmaktadır.*

Ey küçük dişi monad’ın dudakları!
 Ey küçük dişi monad’ın gözleri!
 Ey küçük, küçük, dişi, dişi monad!

Böylesi bir ultra küçüklük ve ultra dişilik bizim androsentrik kültürümüz tarafından talep edilmiş ve üretilmiştir.

* Felsefi bir kavram olarak “monad,” varlık, töz, cevher gibi anlamlara gelmektedir. Sill de şiirine, yuvarlak bir damlacık hâlinde beş monad zerresinin, güneşin altında havuz kenarındaki bir yaprağı mesken tuttuğunu söyleyerek başlar. Mütefekkir, mistik, pozitivist, pejmürde ve dişi monad olmak üzere beş monadı da konuşturur. Yazarın alıntılıdığı kısım da şair ile eşleştirilen pejmürde monada dair. Ayrıca dişi monad “iradesi kuvvetli” nitelemesi ile anılsa da, şiirde diğer dört monad kendi cümleleri ile konuşurken dişi monad –“monadress”– kendi sözleri ile konuşmaz, sadece şairin kendisine ilişkin kısa gözlemi ile yer alır. Monad da olsa, dişi ise madun oluyor demek ki. — Ç.N. Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Ardından, bunun da bir devamı olarak, annelik üzerindeki etkisi gelmektedir. Annelik işlevi aile yaşamının kendine özgü ve meşru zeminiydi. “Anne-yetkisi” denen ya da bizim anaerkil toplum diye adlandıracağımız, babanın büyük işlerde annenin yardımcısı olduğu bu heybetli işlev uzun sürmüş fakat eskide kalmış dönem boyunca gücünü sürdürmüştür. Müstemleke aile ile ataerkil toplum bunu toptan değiştirdi; erkeğin mülkü olarak kadın evveleminde erkeğin zevk aracı olarak düşünüldü; anne olarak hâlâ değer görse de başkasına tabiydi. Kadının çocukları şimdi de erkeğindi, tıpkı kadın gibi erkeğin mülküydü. Ailenin tüm mahirane yönetimi asıl fonksiyonunu yitirmiş ve bu yeni, şimdiye dek bilinmeyen bir işleve yani yetişkin erkeğin hizmetine dönüşmüştür.

Bugüne dek müstemleke ailenin etkisi altında yaşıyoruz. Kadının görevi; çocuk bakımı olduğu kadar erkek bakımı ve elbette çok daha fazlası olarak belirlenmiştir. Tıpkı kadının kocasına karşı görevinin annenin çocuğa karşı olan görevinden baskın olması gibi.

Örneğin kocasıyla Hindistan’da kalan ve çocuklarını İngiltere’ye gönderen İngiliz bir kadını ele alalım. Çocukları göndermiştir zira Hindistan çocuklar için pek de nezih bir yer değildir. İngiliz hukukunda (*common law*) ikâmet yerini erkeğin belirlemesi durumuna bakalım: Eğer kadın, kocası ile kendisine ve çocuklara her ne ölçüde olursa olsun uymayan bir yere gitmeyi reddederse, bu red kadın için “eşin rızası olmadan yuvadan ayrılma ve evlilik görevlerini yerine getirmeme” sayılır ve boşanmaya zemin hazırlar.

Veyahut ayyaş veya illetli bir koca ile kalmak zorunda olan bir kadını düşünelim, hem de böylesi bir ilişkiye bulaşmış masum çocuklar olduğunu. Bu tür meselelere ilişkin kamuoyu elbette değişiklik içermektedir, fakat yine de bir bütün olarak erkek yapımı aile hâlâ hüküm sürmektedir.

Bu durumun kadın üzerindeki etkisi kaçınılmaz olarak; kadının ailenin gerçek görevine, kadının bir anne olarak kesintisiz sorumluluklarına ilişkin hislerini zayıflatmak ve gölgede bırakmak olmuştur. Kadına öğretilen şey ilk olarak; ağır dini yaptırımlar ile ebeveynlerine karşı sorumlu olduğudur. Ve sonra da benzer

dayanaklarla kocasına karşı... Fakat kadının çocuklarına karşı sorumluluğu içgüdüye bırakılmıştır. Genç kızlığında bir anne olarak mümtaz vazifesi ve gücüne dair bir şeyler öğrenmemiştir, gençlik ideallerinin tümü sadece en müphem sonuçlarıyla bir aşık ve kocaya adanmıştır.

Genç bir kız, bizim "masumiyet" dediğimiz şey içinde inşa edilir; şiirsel bir söylemle dile getirecek olursak "terütâzelik" Ve bu durum genç kızın başlıca "cazibeler"inden biridir. Zaruri olan şey bütünüyle androsentriktir. Bu "masumiyet" genç kızın akıllıca bir koca seçmesini mümkün kılmaz, hatta yüzleşeceği muhtemel tehlikelerden genç kızın haberi bile yoktur. Genel hatlarıyla bir kızı, ne bileyim babası ya da abisinin koruyacağını düşünelim. Ne yazık ki baba ve abi mevcut ahlaki "çifte standart" koşulları altında eş namzetlerini yargılamaz, çünkü genç kız onların cürmünü bilmiş olsaydı bizzat kendisi yargılardı.

Dahası, genç kız bunlardan birine gönlünü kaptırırsa ne bir tavsiye ne de bir itiraz evlenmesine mani olabilir. Asil bir eda ile "Ona aşığım!" der, "Ne yapmışsa yapmış, umurumda değil. Onu affedeceğim. Onu kurtaracağım!"

Bu ruh hâli sevdalının menfaatine hizmet eder, fakat çocukların yararına bir işlev göstermez. Kadının eş olarak görevlerini göklere çıkarırken anne olarak görevlerini küçülttük. Öyle ki bu durum her yasa ve geleneğin eril bakış açısı ile düzenlendiği bir aile ilişkisinde kaçınılmazdır.

Müstemleke ailenin temelinde olduğu gibi, tam da aynı bakış açısından türeyen bu anlayış kadının erkeğe hizmet etmesi gerektiğidir. Kadının bu hizmeti, erkeğin yaptığı profesyonel işe dâhil olduğundaki gibi iş arkadaşlığı bağlamında değildir, eşitlik söz konusu edilmez. Kadının başka bir işte çalışması ve eşiyle kazançları paylaşmasındaki gibi yararlı bir birleşim de değildir. Hatta bir terzi veya berber gibi uzmanlık işi de değildir. Sadece bir hizmetkârın işi olarak şahsi hizmetkârlıktır.

En genel hâliyle, dünyadaki kadınlar erkekler için pişirir taşırır, siler süpürür, diker onarır.

Bu ilişkiye öyle alışkınız, “doğal” diye tabir edecek kadar öyle uzun süredir sahibiz ki bunun açıkça doğaya aykırı ve onur kırıcı olduğunu göstermek elbette zordur. Bir baba, kızının kendisine hizmet etmesini bekler, bu hizmet oğlundan beklediğinden farklıdır. Buradan da anlayacağımız üzere bu tür bir hizmet anneliğin bir parçası değil, hatta evliliğin bir parçası da değildir; gelin görün ki bu hizmetin yakışık alır biçimde kadının endüstriyel konumu olması beklenir.

Bu neden böyledir? Kız ve erkek evlat bağlamında neden ikincisinin aşağılayıcı bulduğu bir hizmet biçimi ilkinden beklenmektedir?

Temelde yatan neden şudur: Endüstri en nihayetinde dişil bir işlev sunar. Annenin enerji fazlası kavga gürültü içinde kendini açığa çıkaramaz ancak üretken endüstri içinde kendisini belli edebilir. Annelik gücü nedeniyle kadın ilk mucit ve emekçi olmuştur zira doğrusunu isterseniz tüm insanlığın olduğu kadar tüm endüstrinin de annesi olmuştur.

Erkeğin endüstriye dahil oluşu ise daha geçtir ve gönülsüzdür. Zaten bu durumu daha sonra ekonomi üzerindeki etkilerini ele alırken göreceğiz. Aile yaşamı konusundaki etkisinden bahsedecek olursak; endüstrinin ilkel ve evsel olduğu bir çağda (şahsa ait) müstemleke aileyi kurarak ve sonrasında da kadını yalnızca ev bölümü ile sınırlandırarak, erkek kadını ilkel endüstriye hapsetti. Yerli endüstri, kadınların elinde, en uzak geçmişimizin yadigârı. Bu tür işler “kadın işi” olarak anılırdı, tıpkı sonrasında bilinen tüm diğer işler gibi; hatta bu tür işler hâlâ kadın işi olarak düşünülür zira kadınların başka herhangi bir şey yapmasına imkân verilmedi.

“Yerli endüstri” kavramı belirli bir tür işi tanımlamaz, belirli bir kademedeki işi tanımlar. Mimari, bir zamanlar yerli sanayi idi, çünkü o dönemde her ilkel anne kendi çadırını kurardı. Yerli endüstri ile sınırlandırılmak kadınlık söz konusu olduğunda doğru bir ayırt edici değildir; bu ancak tarihsel ve ekonomik bir ayrımdır, kadının endüstriyel gelişimine bir tarih ve sınır koyar.

Bu bağlamda erkek yapımı aile, sahanın yarısının gelişiminin engellenmesine yol açmıştır. Endüstriyel açıdan erkeğin 20. yüzyıl-

da kadının ise 1. yüzyılda (ve daha da öncesinde) yaşadığı bir dünyadayız.*

Bu bağlamdan hareketle, kadına çizilen toplumsal ve eğitim-sel sınırların da izini sürmek mümkündür. Hükümrân erkek, kadını mülkü olarak görüp şiddetle kıskanarak, kadını ne kadının kendisine ne çocuklarına ne de dünyaya değil de daima kendisine ait görerek binlerce türden kısıtlamalar ile kuşatmıştır: fiziksel kısıtlamalara hapsedilmiş cariyeler veya Çin'deki lotus ayaklı kadınlar,** tüm androsentrik dinler tarafından öğretilen ahlaki kısıtlamalara yönelik baskıcı itaat öğretileri, zihinsel kısıtlamalara ise kadınların günümüzde çabucak uyandığı dayatılmış bir cehalet uykusu örnek verilebilir.

Kadınlara yönelik bu anormal kısıtlama kaçınılmaz olarak anneliği de yaralamıştır. Erkek, özgür bir biçimde, dünya geliştikçe gelişerek, geniş bir yelpazede yer alan dünya etkinliklerine katılıp dünyayı deneyimleyerek yüzyılları devirmişken kadın; sınırların ardında pek de gelişmemiştir. Hâl böyle iken çocuk dünyaya gözlerini açtığında ilerleyici ve yenilikçi bir baba ile durağan ve hareketsiz bir anneyle karşılaşmıştır. Bu nedenle erkek işi ailenin, çocuk üzerindeki etkisi pek de yararlı olmamıştır. Kadını hor görerek, aşağı bir konumda tutarak çocuklarımızı toplumsal mirasın yarısından yoksun bırakmış oluyoruz; ne kadar meşrulaştırılmış, kutsallaştırılmış ya da zamanla kemikleşmiş olursa olsun, bir ev içi hizmetlisinin konumu astır.

Çocuk kültürünün bu denli düşük bir seviyede olmasının ve ekseriyetle bilinmemesinin nedeni tam da budur. Günümüzde eğitimin etkileri istikrarlı bir biçimde beşiğe dek uzanırken, bebeklik döneminin önemine ve bu dönemin daha bilinçli geçirilmesine yönelik yeni bir anlayış uyanmaktadır. Gerçi bu tür bir akımdan haberdar olan kişi sayısı pek azdır ve bunların bazıları cehaletten doğan önyargıları gidermek için sağlıklı işleyen süreci küçümseyerek ve alaya

* Metnin yayımlanma tarihi 1911'dir. — Ed.N.

** Çin'de kadınların ayaklarının lotus biçiminde olması için bağlanarak şekillendirilmesi geleneği. — ÇN

alarak zahmetsizce övgü almaktan –ve övgü göstermekten– memnundur.

Vaziyet apaçık ortadadır ve köküne inmek de zor değildir. Müstemleke aileyi ele alırsak, erkek kadını öncelikli olarak kendi tatmini ve hizmeti için yanında tutmaktadır, sonrasında da kadını mutlaka madunlaştırıp kendi amaçları için himayesinde tutar. Böyle bir zapt altındayken kadın insani açıdan gelişemez, en azından erkeğinki gibi toplumsal iletişim, sosyal hizmet, gerçek bir sosyal yaşam gibi imkânlardan yoksundur. (Bununla birlikte kadının tutkuyula bağlı olduğu “toplum” adlı çocuk oyunu ile kendini eğlendirmesine müsaade edilmiştir. Gerçek toplumsal yaşamın düşük kaliteli bir simulakrı olan bu oyunda insanlar kendilerini donatıp çılgınca bir araya geliyorlardı ve bu nedenle de “eğlence” diye niteleniyordu). Böylelikle toplumsal gelişim konusunu yokladığımızda, çocuklarımıza sunacak pek bir şeyi olmayan düşük seviyeli bir annelikten başka bir şeyimiz olmadığını görürüz. İlkel koşullarda inşa edilen ve dolayısıyla yapay olarak inşası sürdürülen çocuklar yaşama yanlış bir bakış açısı ile adım atarlar ve bu yalnızca kadın ve erkek hakkında değildir, aynı zamanda bir bütün olarak yaşama ilişkindir.

Bir çocuk dünyayla kuracağı bağı tüm detayları ile tam teşekküllü bir hazırlık içinde ailesinden edinmelidir. Tüm yaşamı şöyle veya böyle bu dünyada geçecektir ve gençlik dönemi tam da bunun nasıl geçeceğini öğrenme dönemidir. Gelin görün ki androsentrik bir ev bunu öğretemez. Bugün bir demokrasi içinde yaşıyoruz, fakat erkek işi aile bir despotluk rejimidir. Belki zayıf bir rejimdir, despot belki ufak haremindeki biri tarafından tahtından edilmiş ve hakkından gelinmiştir. Fakat bu durumda ise despot olan kadındır, hepsi bu. Erkek “ailenin reisi” olarak addedilmiştir; aile erkeğe aittir, aileyi erkek idame ettirir ve dünyanın geri kalanı ise tıpkı çok önceleri olduğu gibi diğer erkekler ile yarış içinde olduğu geniş bir avlanma ve mücadele alanıdır.

Kız çocuk kapı aralığından olup biteni izlerken, bu yasaklı alanı bütünüyle erkek türüne ait olarak görür. Bununla kurduğu ilişki oradakilerden birini elde etmektir, sadece sevebileceği değil aynı za-

manda ömür geçirebileceği birini. Erkek onu besleyecek, giydirecek ve süsleyecek kadın da ona hizmet edecektir. Birinin kızı olmaktan tutun da birinin karısı olmaya, yani bir evden diğerine gittiğinde de işler hep böyle sürer ve kadın asla dünyaya –erkeğin dünyasına– tam anlamıyla adım atamaz.

Öte yandan, erkek çocuk evi kadının yeri olarak görür, küçümser ve büyüüp de evden ayrılmayı arzular, gerçek dünyaya kavuşmak için. Haksız da sayılmaz. Yanlış olan şey kapsamlı bir toplumsal tecrübeye, etkileşime, hizmete çağrıda bulunan bu büyük toplumsal içgüdünün erkeklere özgü olduğunun düşünülmesidir. Oysa bu tümüyle insana ilişkindir ve kız çocuklarla erkek çocuklara eşit ölçüde aittir.

Erkek çocuk ilk olarak annesinin rötarlı gelişiminden, sonrasında ev endüstrisinin tutsaklığından ve ardından da bu koşulların neden olduğu yanlış ideallerden etkilenmektedir. Anne ve baba arasında insani bağlamda eşitliğin olduğu normal bir evin kuşkusuz daha iyi etkileri olacaktır.

Müstemleke ailenin erk olarak erkek üzerindeki etkisini de görmezden gelemeyiz. Erkek de bir ölçüde bu tutucu etki nedeniyle geri kalmıştır. İnsan olma sürecinde adalet, özgürlük ve insan haklarını tanımayı öğrenmemiz gerekir. Kapsamlı müşterek bir hizmeti öğrenmemiz gerekir. Toplumsal ilişki ve hizmetin sınırsız keyfini öğrenmemiz gerekir. Erkek yapımı evin küçük despotu aşırı erkekliği nedeniyle insanlığından alıkonulur.

Her bir erkeğin kendisine yemek yapmak ve refakat etmek üzere noksansız bir kadına sahip olması demokrasi için kötü bir eğitimidir. Kendisine kul köle olan bir anne ile erkek çocuk ve eş ile bir erkek bugün ihtiyaç duyduğumuz eşit haklar anlayışına ulaşamaz. Mütemadiyen patronun keyfini düşünmek patronu bencil yapar. Doğrudan patronun kalbini kırmak ya da önceki deyimsel ifade üzerinden bağımlı kadınların bir şey istediklerinde sineye çekmeleri kadın kadar erkek için de hoş değildir.

Yavaş yavaş daha necip –daha asil, övgüye daha layık– türden bir aile şekillendirmeye başladık; iki kişiden mütesekkil, aşk üzeri-

ne kurulu ve yasalar tarafından tanınmış, mutluluk ve yarar nede- niyle sürdürülen bir ittifak. Hatta aşkın duygulu oluşu ve kalıcılığı konusuna geliyoruz, katışıksız muhteşem sonsuz aşk. Evlilikte hâ- lihazırda bildiğimiz mutluluktan daha fazlasını vadeden bir aşktır bu. Engin ve derin kökleri olan bir arkadaşlık ile eşit bir yoldaşlığın birleşimidir. Böylesi tüm ilgili tarafların –yani erkek, kadın ve çocu- ğun– menfaatine olacaktır. Üstelik toplumsal gelişimimizi hayran- lık uyandıracak ölçüde ilerletecektir.

Eğer bir “başkan” gerekli olsaydı, muvakkaten bir yönetici se- çilirdi. Oysa arkadaşlıkta bir “başkana” ihtiyaç yoktur, aşkta da. O hâlde ailede neden olsun ki?

BÖLÜM III

SAĞLIK VE GÜZELLİK

İnsan yaşamında keşfettiğimiz çoğu paradoksun içinde, gücümüz ve bilgimizle kıyaslandığında, düşük standartlı sağlık ve güzellik yer almaktadır. Tüm yaratıklar doğa güçleri ile yaşadıkları çekişmeden, harici ve dâhili düşmanlardan ıstırap duyar. Harici düşmanlar ormanda sinsice gezen yok ediciler, dâhili düşman ise milyonların içinde gizlenmiş olan “karanlıkta dolaşan ve bedene içeriden saldıran korkudur.”

Ekseriyetle vahşi hayvanlar arasında, belirli bir mükemmellik standardı vardır; diğerleri arasında cazip durması bakımından ayı veya kuş avladığınızda “Ne kadar da çirkin!” ya da “Kesin sakatlandı!” demezsiniz.

Herhangi bir hayvanı evcilleştirdiğimizde ve doğal alışkanlıklarına müdahale ettiğimizde çeşitli hastalıklar ortaya çıkar. Örneğin, köpeklerin insandan sonra en çok hastalığı olan ikinci canlı olduğu söylenir, atların da üçüncü. Fakat yırtıcı olanlar gidişatı bozulmamış gelişime borçlu oldukları kuvvetli sağlıkları ve güzelliği ile bizi geride bırakmaktadır.

Henüz gözümüzün açılmamış olduğu uzun çocukluk dönemlerimizde, hastalığın çatık kaşlı öfkeli tanrılardan gelen bir ceza olduğunu zannederdik. Bu yolla bizi sarsan, özel kutsal bir hükmetme yetkisi diye düşünürdük. “Bedenin mirasçısı olduğu hastalıklar”dan sanki mirasın başkasına devredilmeme şartı ile bağışlanmış ve sahibinin tasarrufundan çıkamazmış gibi bahsederiz. Hastalığa tanrının esintisi olarak rıza göstermemize neden olan bu eski inanışa yönelik yoğun çalışmalar ve uzun mücadeleler sonrasında ancak son yıllarda çoğu hastalığımızın çeşitli nedenlerine dair bir şeyler öğrenmeye ve bunların bazılarını nasıl iyileştireceğimizi bulmaya başladık.

Yine de neredeyse, her birimizin bir ölçüde normalden saptığı gerçeği hâlâ doğruluğunu korumaktadır: asimetrik yüz hatları, görme bozuklukları, sindirim sorunları, delibozuk sinir sistemi. “Elim ayağım tutuyor” dediğimiz durumlarda bile; kâr amaçlı, ucuz, götürü maldan başka bir şey değiliz. Ayrıca yaşamı gudubetleştiren keder külfetine ve erken ölüme de maruz kalırız, şayet yaşam fazlasıyla anlamsız değilse.

Güzelliğe gelince, nadir istisnai bir durum dışında karşılaşmayı beklemeyiz. Denk geldiğiniz herhangi bir kalabalık içindeki yüzlere, vücut yapılarına şöyle bir bakın. Ortalama bir erkek veya kadınla, bize tablo ve heykellerde sunulduğu hâliyle insana ilişkin normal güzellik tipini kıyaslayın. Sonrasında da çirkinlik durumunun böylesi yaygın olmasının bir takım genel nedenlerinin olup olmadığını düşünün.

Dahası, kusurlu bedenlerimizi gizlemeye yarayan elbiselerimiz de masaya yatırılmalı. Sağlık ve güzelliğe vesile olması bağlamında bu elbiseler neyin nesidir? Erkeklerimizin gösterişli esvabının alelâde çirkinliği ve kadınlarımızın giydiği elbiselerin kullanışsız, işe yaramaz absürtlüğü, insani güzelliğe herhangi bir katkı sağlıyor mu? Evlerimize bir bakın, sizce güzeller mi? Hele zenginlerin evleri?

Hatta güzelliğin dolup taşıdığı bir dünyada yaşamamız gerektiğini ve bu dünyaya en güzel katkıyı sunacak olanın biz olmamız gerektiğini bile bilmiyoruz. İçimizin sersem çirkinliğiyle öyle uyusuk, miskin ve donuğuz; yavanlaştırdığımız yorgun düşük perdeli renk şemasını “güzel bir zevk” olarak nitelemeye öyle alışmışız ki, sadece çocuklar dobralıkla güzeli arzulamaya cüret ediyor, ardından da bundan uzaklaşmaları için çabucak eğitiliyorlar.

Sağlık ve güzellik konusundaki düşük standartlarımıza sebep gösterilen unsurlar özellikle cehalet, yoksulluk ve bazı işlerin neden olduğu zararlı etkilerdir. “Çapalı Adam” aşırı çapa yapmaktan ökü-

* “The Man with the Hoe,” Edwin Markham’ın 1899 yılında yayımlanan şiiridir. Markham bu şiiri, Fransız sanatçı Jean-Francois Millet’in aynı adlı tablosundan ilhamla kaleme almıştır. Sosyal adaletsizlik, yönetici sınıfın ahlaki bozukluğuna ilişkin işçi sınıfının sömürülüşünü anlatan protest bir şiirdir. Şiirin başında İncil’de geçen bir ifade yer almaktadır: “Tanrı insanı kendi suretinde yarattı, onu Tanrı’nın

le kardeş hâle gelmiş, boyacı boyası yüzünden zehirlenmiştir. Kitaplar yıllardır endüstrimizin neredeyse tüm kollarının işçiler üzerindeki yaralayıcı etkilerini göstermiştir.

Bu nedenler gidebildikleri yere kadar derinleşir fakat tüm zemini kaplamaz. Çiftçi belki de çapalama işi nedeniyle kaslıdır ve kamburdu; fakat bu durum sindirim sorunlarını veya romatizmasını açıklamaz.

Ardından yoksulluğu her şeyin kılıfı olarak öne sürdük. Yoksulluk elbette pek çok şeyin nedenidir. Fakat yarı tok bir yırtıcıyı bile iyi kazanan bir kasiyerden daha iyi bulduğumuzda ve yoksul köylü bir kadının zengin bir adamın sersem karısından daha dinç ve çökük bir anne olduğunu gördüğümüzde yoksulluk da kâfi gelmez.

Sonrasında ise cehaletin, durumu açıklayabileceğini iddia ederiz. Fakat entelektüel donanım bakımından zirvede olup da çirkin ve astımlı profesörler vardır hatta iftihar edeceği bir güzelliği olmamasına karşın sağlığı iyileştiren doktorlar; zenginlerin el bebek gül bebek büyüttüğü, doğumdan itibaren hiçbir masraftan kaçmayarak baktığı nazlı çocuklar vardır ve tüm bu çabaya karşın yüzüne bakılamayacak ve daha kötüsü evlenilemeyecek kadar çirkindir.

Tüm bu özel nedenler standartlarımızı düşürme konusundaki gerekli payları bağlamında geçerli kabul edilmiştir, fakat uygulaması ve etkileri bakımından çok daha evrensel olan başka bir neden vardır. Tekrardan küçük atalarımıza, hayvanlara bir bakalım ve onları böylesine gerçek bir tür kılan şeyi görmeye çalışalım.

---

suretinde yarattı" (Yaratılış, 1:27). Burada insanların Tanrı tarafından yaratılması nedeniyle insanların fiziksel görünümünün "Tanrının" ile aynı olduğuna değinilmiştir. Ardından şiirin ilk kısmında yıllardır, diğer işçiler gibi çapa yapmakta olan Çapalı Adam'dan bahsedilir. Yüzünde hiçbir ifade yoktur. Markham, bu insanın duygularının olmamasının, geçmişe üzülmemesi veya geleceğe dair ümit beslememesinin sorumlusunun kim olduğunu; çiftlikteki diğer hayvanlar gibi, öküz gibi, nasıl konuşamayan ve hissetmeyen bir kimse hâline geldiğini, bu adamdan düşünme yetisini alanın kim olduğunu sorar. Ardından da meleklerle bu adamı kıyaslar ve bu adamın hem fiziksel hem ruhsal durumunun kutsanmışlıktan uzak olduğunu dile getirir. Son olarak da toplumun en ayrıcalıklı kesimi olan yönetici sınıfına seslenir. İşçileri bu denli sömürerek, bu kadar günah işleyerek tanrıya ne cevap verilecektir?

Türün bizatihi kendisi “doğal seçim” dediğimiz koşullar ve zorunluluklar dengesi ile kurulmaktadır. Çevre değiştikçe, onlar da buna uyum sağlamak zorundadır, eğer uyum sağlayamazlarsa ölümler. Yaşamak suretiyle hayatta kalanlar, kendilerini idame ettirebileceklerini ispatlamıştır. Daha az etkili olan çoğu tür, bir bir ortadan kalkarken, yeryüzünde yaşamını sürdüren her varlık esasında galip gelmişliği ile yaşamını sürdürmektedir. Geyiğin hızı, hıza sürekli başvurması onu sağlıklı ve güzel kılan ve hayatta tutan bir niteliktir. Leoparın yaşamındaki çeşitli etkinlikler, hayranlık duyduğumuz güçlülük, kıvraklık ve inceliğin gelişmesine neden olmuştur. İşte bu canlıların yaşamları için, kendilerini oldukları şey kılan, yaşam boyu süren gündelik eylemleri için yaptıkları şeydir.

Fakat tüm hayvanları istikrarlı bir biçimde ırk standartlarını yakalayacak düzeyde tutan çok önemli başka bir doğal güç söz konusudur: Cinsel seçim. Daha önce de belirttiğimiz üzere doğadaki eriller varyanttır.* Erkeğin enerjisi sadece Lester Frank Ward’ın “eril çiçeklenme” olarak tanımladığı dekoratif ikincil organlardan değil aynı zamanda pek de dekoratif, işe yarar veya arzulanabilir olmayan varyantlardan da açığa çıkar.

Öte yandan, dişiler ise çok daha az değişkenlik göstererek ırk tipine daha yakın kalır ve onun görevi bu değişken erkekler arasından ırk için en değerli olanları seçmektir. Bu yoğun erkek rekabetinde galip gelen, mutlak surette diğerlerinden daha güçlüdür. Çünkü öncelikle hayatta kalarak çevresine sağladığı uyumu ispatlamıştır. Ardından da diğer erkekleri alt etmekle hemcinslerinden üstünlüğünü kanıtlamıştır. Seçilimin bu ileri aşaması sadece yaşamın temel gereklilikleri

* Mikrobiyoloji ve virolojide, varyant veya genetik varyant terimi, bir mikroorganizmanın ana türünden genetik olarak farklı olan, ancak aynı tür olarak adlandırılacak kadar farklı olmayan bir alt türünü tanımlamak için kullanılır. — Ed.N.

** Lester Frank Ward; 1841-1913 yılları arasında yaşamış Amerikalı bir botanikçi, paleontolog ve sosyolog. Amerikan Sosyoloji Derneği’nin ilk başkanı olarak görev yaptı. Ward, William Graham Sumner ve Herbert Spencer’in önerdiği gibi, evrimin kendi düzensiz seyrini izlemesine izin vermek yerine, bilinçli bir ilerleme sağlamak için zekânın kullanılmasıyla, makro düzeyde yönlendirilebilecek sosyal güçlerin önemini vurgulamıştır. — Ed.N.

için elzem olan nitelikleri değil, aynı zamanda ikincil gereklilikleri yani güzel diye adlandırdığımız şeyin büyük bir kısmını teşkil eden bütünüyle estetik bir doğayı da geliştirir. Yaşayan tüm canlılar bu ikisi arasından birine, belirli bir ölçüde bağlı kalmak zorundadır ve ebeveyn olan için bu kadarı da yetmez, ustalıklı bir intizam şarttır!

İnsanlık tarihimiz boyunca, yeni doğan bilincimiz ve eksik bilğimiz içinde, doğa yasalarını nasıl da engellediğimizi üzücü bir biçimde görmekteyiz. Kadına bir köleymiş gibi davranan, hapis hayatı yaşatan ve onu erkeğin isteklerine tabi kılan kadim müstemleke aile, başlı başına ırk türünü geliştiren ve sürdüren tüm bu eylemlerle kadının bağını kesmiştir.

Örneğin hız niteliğini ele alalım. Biz özgür, hızlı ve zarif bir hayvan olarak hız için yaratılmış varlıklarızdır. Bununla birlikte hız unsuru yani kilometrelerce ve saatlerce koşabilme kapasitesi yırtıcılar arasında da görülmektedir. Koşmak genus *Homo* için olduğu kadar genus *Cervus* için de bir yol alma biçimi olarak gayet doğal bir eylemdir. Şimdi de geyikler arasında dişi geyiğin koşmaktan menedildiğini, erkek geyiğin ise dağlarda özgürce dolaşmaya devam ettiğini düşünelim. Mağarada hapis hayatı yaşayan dişi geyik, herhangi bir eylem konusunda eşitsizdir. Bunun kaçınılmaz sonucu olarak dişi geyiklerde hız gittikçe azalacaktır.

Bu doğrultuda; kadını çoğunlukla evle ilgili bir dizi küçük işe atamakla, doğal seçilime ve bunun sonucu olarak sağlık ve güzelliğe müdahale etmiş oluruz. Eğer tüm erkekler örtünse ve gizlense, haremelerde saklı tutulsa, çadıra veya eve bağlı kılınsa ve sadece hizmetçi eylemleri ile sınırlandırılrsa bunun ırk üzerindeki etkilerinin neler olabileceği kolayca görülebilir. Gürbüz işçilerimiz, şerefli askerlerimiz, atletlerimiz böylesi koşullar altında asla şu an oldukları hâlde olamazlardı. Kadınların güneş ışığından ve havadan mahrum bırakılarak sadece eve hapsedilmesi başlı başına bir ziyandır ve onlara tanınan uğraş alanı ne sağlık ne de güzellik açısından yüksek bir standart geliştirmeye yarar nitelikte değildir. Böylelikle ırkın bir yarısını doğal seçilimin güçlendirici etkisinden kopartmış ve ırk standartlarımızı büyük ölçüde düşürmüs olduk.

Fakat, doğanın cinsel seçim düzenini bütünüyle tersine çevirmeye ilişkin fahiş hatamız da olmasa, bu durum böylesi zararlı etkileri tek başına açıklamaya yetmezdi. Bu tür bir mahpusluk ve sınırlılık içinde bile kadınların bu müthiş seçim işlevi sayesinde vasat düzeyde de olsa ırk seviyesini yakalayabileceği de kuvvetle muhtemeldir. Fakat işte tam da burada androsentrik kültürün büyük temel hatası devreye girer. Erkek; kendini kadının maliki, sahibi ve efendisi olarak görmekle, canı ne zaman isterse kadını alıp satmakla, ne zaman isterse o zaman kadına bir şeyler bahşetmekle ya da memnun olduğu sürece ilişkisini sürdürmekle seçilimi gerçekleştiren hâline gelmiştir.

Bu ilk etapta ufak bir değişiklik gibi görünür. Doğa yasalarından bütünüyle habersiz olunan eski dönemlerde, herhangi bir hasarın açığa çıkacağı gündem konusu değildi. Fakat modern bilginin ışığında her şey gün yüzüne çıktı. Kadın doğal seçilime ilişkin işe yarar eylemden mahrum bırakılmış ve ardından erkek de kendi edimiyle doğal seçilimin acımasız fakat ihya edici etkisinden kurtulmuş oldu. Hâl böyle olunca da doğal seçim konusunda kadına hiç ihtiyaç duyulmaması nedeniyle kadının bu kapasitesi efendisini memnun etmeye sarf edilmiş, cinsel seçim konusunda erkeğe hiç ihtiyaç duyulmaması nedeniyle de erkeğin bu kapasitesi kadını zorla alıkoymak ya da satın almak yolunda sarf edilmiştir.

Ortalamaya bakarsak; evde hizmetçi veya hatta kâhya olmak için öyle çok da yüksek düzeylerde dişilik, zekâ, kuvvet, beceri, sağlık veya güzellik gerekmez.

Yine ortalamaya bakarsak, bir kadını böylesi bir kapasitede tutmak için öyle pek de yüksek düzeylerde erillik, zekâ, güç, sağlık ve güzellik gerekmez.

Tam da burada, yaşamın başlangıcında, fizyolojik sürecimizin kökeninde, doğanın düzenini saptırdık ve şimdi de bunun ceremesini çekiyoruz.

Kimine göre, seçim yapmakla erkek güzelliği geliştirdi, hatta eskiden sahip olduğumuzdan daha güzelini meydana getirdi. Kadınlarımızın cazibesini Kızılderi'li kadınlarınki ile kıyaslayarak

değerlendirdik. Bu duruma verecek ilk cevabımız şöyledir: Kızıl-derili kadınlar itibarsızlaşmış bir ırka aittir, o da erkeğe tabidir. Ağırlık sahibi olmak için kıyaslama yapılacaksa bu kadınlarımız ve anaerkil toplumun kadınları arasında olmalıdır ki bunun im-kânsızlığı aşikârdır. Dünyada sadece normal özgürlük ve teşek-küllü gelişim düzeyindeki kadınlar var diyemeyiz, aynı zamanda insanın gücü ve güzelliğinin kadının özgürlük ve etkinliği ile geliştiğini öğrenmek konusunda konumlandırılışları bakımından yeteri kadar farklılık söz konusudur.

İkinci cevabımız ise erkeğin, kadındaki güzellik diye adlandırdığı şeyin büyük bir kısmı hiç de insana ilişkin bir güzellik değildir, daha ziyade bir erkek olarak kendisine çekici gelen belirli noktaların hantal bir biçimde aşırı geliştirilmesidir. Önceden tercih unsuru olan şişmanlık bu açıdan iyi bir örnek olabilir. Bir kadında güzellik olarak düşünülen bir şey; gerçek hayatta irade zayıflığı, verimsizlik ve hastalık alameti olabilir. Kasten tercih edilen, sebatla istenen ve netice itibarıyla ırkın içine yerleştirilen görece küçük bedenli kadınlar her noktada gerçek insan gelişiminde bir darbedir. Yukarı doğru seyreden yolculuğumuzda bodur atalarımızı çok geride bırakarak daha da büyümeliyiz ve elbette büyüyeceğiz. Fakat erkekler doğaya aykırı olarak seçici konumunda bulunmakla ve “kadınlarının” kendilerinden hem işlevsel hem de duygusal bakımdan minik olmalarını tercih etmekle, ırkın beden standartlarını kasıtlı bir biçimde düşürmek için epey çaba sarfetmiştir. Son neslin romanlarında şu ifadeleri görmeye alışır olduk: “Bu adam fevkalade bir insanlık timsalidir,” “Altın rengi saçlı kadının boyu, adamın omzuna anca geliyordu,” “Peri gibi bir kızdı, türünün en minyonuydu.” Böylelikle tüm erkeklerin “babalarından,” tüm kadınların da annelerinden bunu miras edineceği yönünde bir eşleştirme yaptık ve hokus pokus ile bunun böyle sürüp gideceğine inandık. Erkek, diğer hayvanların türlerini geliştirme çabalarında hiçbir zaman büyük ve küçükleri kasten çiftleştirmeye çalışmamış ve boyut standardını korumayı beklememiştir.

Erillik bağlamında erkekler ultra-dişi tarafından beğenilir ve ırk üzerindeki etkiler konusunda pek kafa yormazlar. Seçilimi yapmak üzere tasarlanmamışlardır. Erkeğin koruyucu ilgisi altında neredeyse malûl muamelesi görecektense kadar fiziksel açıdan zayıf olan ya da zihinsel açıdan zayıfmış gibi yapacak kadar zayıf olan ve bundan hoşlanan bir kadın ırkı doğurduk. Geline nokta, kadınlar kendilerini var eden güce o kadar mükemmelen karşılık verdiler ki ne olduğunu dahi bilmedikleri, zaman zaman insani açıdan çirkin denebilecek fakat erkekleri cezbeden tüm bu nitelikler ile güzelliğe dair tüm düşünceleri ilişkilendirdiler.

Örneğin, evin can sıkıcı sınırları, giysilerimize konan ağır kısıtlamalar ve geleneksel edep kurallarının içerdiği daha da ağır sınırlar kadını orantısız bir biçimde bastıracak yaptı. Bu bilhassa itibarsız ve incitici bir niteliktir, kadının iliklerine işlemiş ve erkekten miras kalmıştır, en çok da kadının sıkı sıkı tutan türler arasında görülür. Fakat bir kadın bu eğilimden kaçarsa ve normal bir kaval ve uyluk kemiği uzunluğuna, normal bir kalça ve omuz yüksekliğine sahip olursa kısa ve tıknaz kız kardeşleri tarafından eleştiri hedefi olur ve biçimsiz diye yaftalanır.

İnsan hakkında güzellik söz konusu olduğunda, kadının düşük niteliklere sahip olduğuna ilişkin en yaygın delil; Bay Sargent tarafından 1893 yılındaki Expo için hazırlanan karma heykellerde açıkça görülmektedir. Heykeller Amerika'nın her yanından ve her iki cinsiyetten olmak üzere binlerce genç üniversitelinin spor salonundaki ölçümlerinden hareketle yapılmıştı. Kız heykelinin güzel bir yüzü, küçük elleri ve ayakları, oldukça hoş fakat zayıf kolları vardı. Fakat bacakları fazlasıyla ince ve kısaydı. Göğsü ve omuzları

* John Singer Sargent; Edward dönemi lüksünü çağrıştırdığı için "kuşağının önde gelen portre ressamı" olarak kabul edilen Amerikalı sanatçı. Yaklaşık dokuz yüz yağlıboya ve iki binden fazla suluboyanın yanı sıra sayısız eskiz ve karakalem çizim yapmıştır. Eserleri oldukça geniş bir uzamda, dünya çapında seyahatleri belgelemektedir. — Ed.N.

** *World's Columbian Exposition*; Chicago Dünya Fuarı olarak da bilinir. Cristoforo Colombo'nun 1492'de Yeni Dünya'ya gelişinin 400. yıldönümünü kutlamak amacıyla 1893'te Chicago'da düzenlenen bir dünya fuarıydı. — Ed.N.

kuruydu. Bedeni ise zayıflığı nedeniyle oldukça acınası bir durumdaydı. Erkek figürüne gelecek olursak, çok daha orantılı bir biçimde tasvir edildiklerini görürüz.

Bu da eril seçilimin insana ilişkin güzellik üzerindeki etkisine bir örnek teşkil etmektedir.

Erkeklerin keyfi seçimiyle gelişen bu belirgin bozulmanın kadın üzerindeki etkisi, kadını seçim şansından yoksun bırakan olumsuz bir etkiyi de beraberinde getirmektedir. İster alınmış ister çalınmış ister babası tarafından verilmiş olsun, kadın doğuştan gelen dişil seçme hakkı ve görevinden yoksun bırakılmaktadır. Hâlâ kadim evlilik törenlerimizde “Bu kadını kim teslim etmekte?” sorusu sorulmakta ve bir adam öne çıkıp kadını başka bir adama vermekte.*

Hür dişi, kazananı seçer ve kaybeden eşsiz, doğal olarak da yavrusuz, kalır. Muhtaç, bir erkek tarafından beslenmeye ve kollanmaya mecbur olan kazananlar bir ihtimal seçtiklerini alırlar, fakat kaybeden kalana razı olur. Ve “bir yuva için evlenen” zavallı kadınlar hiçbir şey elde edemez. Sonuç itibarıyla, düşük nitelikli eril, düşük niteliğini bulaştırmakta özgürdür, tıpkı yüksek nitelikli olanın daha yüksek nitelikleri aktarması gibi. Nitekim öyle de olur, hesapların ötesinde. Modern zamanlarda, kadınlar daha özgürdür hatta bazı ülkelerde diğer ülkelerdekilerden de özgürdür. Burada, modern Amerika’da ise hepsi içinde en özgür olduğu yerdedir. Tabloya baktığımızda ortaya çıkan sonuç sağlık ve güzellik standartlarımızın gelişmesi bağlamında gözlemlenebilmektedir.

Yine de hâlâ ele almamız gereken bir konu kalmıştır; erillerin arasındaki müsabaka. Erkekler kendi aralarında mücadele vermez-

* Farklı coğrafi geçmişe sahip olan bu gelenek, evlilik töreni esnasında kızın kim tarafından “verildiğinin” ilan edilmesine ve bu kişinin de bizzat kızı, evleneceği erkeğe teslim etmesine dayanmaktadır. Bu gelenek, köklerini kız çocuğun babanın bir eşyası hükmünde kabul edildiği, “başlık parası” adı altında satılmasının uygun görüldüğü, bu tabiiyet bağının da babası tarafından müstakbel kocaya aktarıldığı yönündeki toplumsal kabullerden almaktadır. Türkiye’de “kız isteme,” “kızı vermek” gibi tabirler usulen de olsa bu hiyerarşiyi sürdürme yönündeki geleneklerdir. Kısaca, kızın “verilmesi, teslim edilmesi” coğrafya fark etmeksizin kadının kaderi, olagelmıştır. — Ç.N.

ler mi? Bu durum ırk üstünlüğü konusuna kaynaklık edecek türden eski bir konu değil midir?

Belirli bir noktaya kadar öyledir, evet. Yaşam basitken ve eylemlerimiz esasen savaşmak ve ağır işlerden müteşekkilen, diğerlerini mağlup edebilen erkek daha büyük ve daha güçlü addedilirken. Fakat eriller arasındaki müsabaka sosyal hizmet alanına girdiğimizde bu tür bir avantajı ortadan kaldırır. Örgütlü toplumda gerekli olan şey bireyin uzmanlaşması, özel yeteneklerin geliştirilmesi, kişisel çıkarın ertelenmesi, toplumun çıkarının öncelenmesidir. Topluma hizmet konusunda ileri düşünceli, gelişime açık, gelecek ihtiyaçları karşılayan en iyi kişi, daha düşük köklü, yerleşik mevkili bir kimsenin yanında neredeyse her zaman dezavantajlı bir konumdadır. Sosyal hizmet için basit eril niteliklerden yani arzu, savaş ve kendini ifadeden oldukça farklı niteliklere ihtiyaç duyarız.

“Dış dünya” diye adlandırdığımız şeyi tümüyle eril tutarak, insani standartlar pahasına eril standartları idame ettirdik. Bu durumun, bugüne dek tarih boyunca savaş hâlinin acelesiz, zahmetsiz egemenliği ile kıyaslandığında endüstri ve bilimin yavaş ve acılı gelişiminde geniş çaplı bir biçimde görülmesi muhtemeldir.

Tüm bu aşırı eril müsabakanın, sağlık ve güzellik üzerindeki etkisi düpedüz ortadadır. Erkekler arasında, iyi görünmeye dair eril düşünce akla mantığa uymamaktadır. Dilediğiniz herhangi bir “erkek kahraman” hikâyesi okuyunuz; ya da bir illüstratörün ortaya koyduklarını inceleyin. Geniş omuzlar, haşın yüz hatları, güçlü, kare ve kararlı çene dikkatinizi çekecektir. Hadi tüm ölçütlerden kahramanımız sınıfta kaldı diyelim, yine de bu çene yapısı gün gibi ortada olacaktır. Gözleri şaşlı, kulakları iri, boynu kalın, bacakları çarpık ve nicesi olsa da çenede şöyle veya böyle prognati özelliği mutlaka göze çarpacaktır.

*Yazar burada medikal terim kullanmayı tercih ettiği için biz de çevirirken “prognati” ifadesini kullandık. Fakat önceki cümlelerde geçen çene betimlemesini imlemekte olup, çenenin fazla gelişmesini, sivri, köşeli, belirgin ve dikkat çeken bir yapıda olmasını işaret etmektedir.

Bu arada, herhangi bir antropolog size insanlığın gelişim çizgisinin buldog ve timsah niteliklerinden uzak olduğunu, Yunan örneğinin ölçülü asaletine doğru ilerlediğini gösterecektir. Bu tür bir çenenin sahibi erkeğin erilliği ele geçirmesini sağlayabilir, fakat topluma, daha iyi bir sağlığa ya da daha yüksek bir güzelliğe hizmet etmesini sağlamaz.

Dahası, bedenlerimizin dış dekorasyonu söz konusu olduğunda, etkisini gösteren şey eril tahakkümdür.

Daha önce, eş bulma konusunda süslenme rolünü üstlenenin kadın olması bakımından türümüzün doğada benzeri olmayan tuhaf bir konumda olduğundan bahsetmiştik. Doğanın bu akıl almaz ters yüz edilişi sevgi ve bakım verme gibi doğal dişil içgüdülerin çarpıtılması ve kendini ifade, kendini gösterme gibi eril içgüdülerin açığa çıkması şeklinde en yumuşak hâliyle tezahür etmiş, sonuçlanmıştır. Tüm dişil şeyler arasında sadece kadınlar, erkeğin dikkatini çekmek için kendini süslemek, kendine çeki düzen vermek ve kelimenin tam anlamıyla ödünç süslerini sergilemek eylemlerinde bulunur. Bu rezillik ekonomik bağımlılıkları ve genel çaresizlikleri nedeniyle kendilerine dayatılmaktadır. Yaşamları evlendikleri adama derinlemesine bağımlıdır. Hatta temel yaşamsal gereklilikler ilk elden biriyle evlenmeye dayalıdır. Bu nedenle kadınlar gerçek dişi tutumuna epey yabancı olan bir yaklaşımla, yukarıda bahsedildiği şekilde bir eş bulma yarışına sürüklenmiştir.

Ortaya çıkan sonuç meleklerin ağlamasına ve kahkaha atmasına yeterlidir. Belki de güzelliğin evriminde hiçbir adım ke-sintisiz bir malzeme üretme yönündeki insan gücümüzün ötesine geçmemiştir; yumuşak ve akışkan, dilediğimiz herhangi bir rengi ve dokuyu gösteren bir madde. İnsan bedeninin güzelliği en üst mertebededir ve buna bağımsız uzuvlar üzerine yumuşak, aydınlık bir giysiden gelen renk akışı, kusursuz bir hareket dalgası ekleyecek olursak yeni bir güzellik ve keyif alanı ortaya çıkar. Öncelikle kusursuz bir fayda geliştirme yönünde doğru doğal seçim, güzellik yaratma yönünde doğru cinsel seçim bağlamında ve sonrasında da da asil bir sembolizm gösterme yönünde insani estetik algımız

geliştiği için giysilerimiz ilave bir güç ve ihtişam, sonu gelmez bir keyif vermiştir.

Peki bunun nedeni nedir?

Erkekler fazlasıyla katı bir eril çevrede bulunduğu için günümüzde yaygın olan esasen işe yarar fakat güzellikten yoksun bir kostüm geliştirmiştir; peki ya kadınlar?

Kadınlar moda olduğunda güzel giysiler giyer, yine moda olduğunda çirkin giysiler de giyer ve bunların arasındaki farkı bildiklerine dair herhangi bir belirti göstermez. Güzelde fazladan bir övünç göstermez, berbat olanda aşağılama alameti sergilemez ve eleştiri altında duygusal bile davranmazlar ya da herhangi bir ikna ya da tartışmaya açık değildirler. Neden olsunlar ki?

Hem fiziksel hem de zihinsel durumları ziyadesiyle ölçüsüz, giysi ve dekorasyon konusundaki tüm tutkulu özümsemeleri acayiptir ve doğrusu insani açıdan ele alacak olursak şimdiye dek durumlarına ve tuhafliklarına dönüp de bakmamışlardır.

Dünyanın sağlığına ilişkin hatalı ilişkimizin etkisi konusunda, kadının eve bağı konumu ve tahammül sınırını aşan giysileri üzerinde yaşam gücü ve gelişimin engellenmesi üzerine konuştuk. Bunu özünde benzer fakat tezahürleri bakımından çok daha korkunç sonuçları olan diğer unsurlar takip eder. Kabaca ve kısaca sınıflandırmak gerekirse; kötü hava, kötü yiyecek nedeniyle açığa çıkan hasarlar ile daha yeni ele almaya başladığımız doğrudan erkek ve kadın arasındaki yanlış ilişkiden kaynaklanan korkunç hasarı ayırmak gerekir.

Geçim konusunda dışının erile bağı olduğu tek ırk insan ırkıdır. Seks işçiliğı yapan tek ırk da insan ırkıdır. Zararsız görünen fakat tuhaf olan o ilk genel ilişkiyi ikincisinin iyi bildiğimiz kötücüllüğü takip eder ve bu öteden beri “toplumsal bir gereklilik” diye adlandırılmıştır. Bu ölümcül sırayı, “günahın bedelleri” takip eder, yani kurunun yanında yaş da yanar, sadece suçlu değil masum da canından olur. Yalnızca eril arzulara dayalı bir toplumun sayısız kadını kurban etmeye dünden razı olduğu ve bu kıyımı en ağır cezayla ödediğı yönündeki androsentrik kültür eleştirimiz pek de iç acıcı değildir.

Talihsiz kadının hastalanıp ölmesi onun için adil bir ceza olarak kabul edilmiştir; erkeğin de cezayı kısmen üstlenmesi kaçınılmaz fakat kanunlar ve tıbbi imkânlar erkeği korumak için seferber edilmiştir. Ne var ki netice itibarıyla toplum yeni yeni uyanmaya başlamıştır.

BÖLÜM IV

ERKEKLER VE SANAT

Kadınların insani gelişim konusunda erkeklerden aşağı olduğunu ispatlayan çoğu anlatı içinde en çok işitilen duyum müthiş kadın sanatçıların olmadığıdır. Bir-iki tanesi insanların huzurunda övünçle takdim edildiğinde ise, ya sanki çok da müthiş değillermiş gibi küçümsenirler ya da kaideyi pek de bozmayan önemsiz istisnalar olarak değerlendirilirler.

Kadın savunucuları ortada olan durumu kabullenmek, açıklamak yerine genellikle kendi performanslarını fazla takdir etme hatasına düşer. Peki erkek ve kadınların sanatla ilişkisi bağlamındaki olgular nelerdir? Ve özellikle, yalnızca eril bir dışavurumun sanat üzerindeki etkisi ne olmuştur?

Sanatın kökenlerine baktığımızda, insanların ve kişisel eşyaların inceliksiz bir biçimde süslendiği bir dönemle karşılaşırız. Örneğin dövme yaptırmak süsleme sanatının erken bir biçimidir. Hâlâ belirli sınıflar arasında, hatta üst düzey insanlar için bile geçerliliğini korur. Çoğu erkek çocuk eğer bu eski sanat ile temas hâlindeyse ona hayranlık duyar ve kendisini bununla süslemeyi ister. Bazıları da bunu yapar ve daha sonra utanç duyar. Eski kişisel süslemeler genellikle doğrudan beden üzerindeki değişiklikleri, süs eşyalarının doğrudan bedene asılması veya bağlanmasını içerirdi. Hâlâ da medeniyetten uzak olanlarda bu süsleme biçimini görmekteyiz. Berbat ve ilkel biçimleri erkeklerin tekelinde olan, sonrasında kadınlarla da paylaşılan bu süslemeler bizim zamanımızda neredeyse bütünüyle kadınlara bırakılmıştır. Bugün kişisel süslenme söz konusu olduğunda kadınlar hâlâ medeniyetten uzak sayılır. Bu sanat alanında yetişen “sanatçı”lar berberlikle, terzilikle ilgilidir ve genellikle “güzellik doktorları” olarak bilinen uzmanlaşmış beden süslemecileridir.

Diğer konularda olduğu gibi burada da en müthiş sanatçılar erkektir. Şapkacıların, terzilerin, kuaförlerin en iyisi ve tüm süslü giysiler ve takılarının ustaları ve tasarımcıları erkektir. Kadınlar da tıpkı diğer konularda olduğu gibi üretmekten ziyade tüketen taraftadır. Günümüzde kişisel süslerin büyük bir kısmını üzerlerinde taşır fakat dekorcu olan erkektir. Nesnelerin süslenmesi konusuna gelirsek, kadın tıpkı ilkel endüstrinin mucidi olduğu gibi ilkel sanatlara da kaynaklık etmiştir. İlkel insanların çömlekçilik, sepetçilik, deri işçiliği, dikişçilik, örgü, boncuk işleri; boyacılık ve nakış söz konusu olduğunda kadın dekorcuların işlerini görürüz. Bunun büyük bir kısmı sağlam ve güzeldir fakat bunun üzerinden çok zaman geçmiştir. Endüstrinin parçası olan sanat, büyük S ile yazılan Sanat değildir. Çünkü büyük S ile yazılan Sanat, büyük S ile yazılan Sanatçı'ya gereksinim duyar ve bunların kayda değer olanlarının pek azı kadındır.

Bir uzmanlık alanı olarak sanat ve bir uzman olarak sanatçı daha sonra çıkmıştır. Bu zamana dek kadınlar anaerkinin özgürleştiriciliğini ve gücünü kaybetmiş, çeşitli kademelerde köleler hâline gelmiştir. Haremlerde birer atıl gözde olan veya köle vasfıyla zor koşullarda çalışan kadınlar bir şeyler eyleme zevkinden eşit şekilde menedilmiştir. Onlara kalan yapıcı tek şey sanattır, bu da ilkel süsleme formundadır. Müstemleke ailedeki erkekler kadınların tabi endüstrisini kişisel hizmet ile sınırlayarak sanatlarını endüstrileri ile yok etmiş ve dünyayı güçsüzleştirmiştir.

Kadının başarısızlığa uğramış gelişimine ilişkin bu beylik laftan yani kadınların inceliksiz bir sanat algısına sahip olduğu görüşünden daha çarpıcı ve içler acısı bir kanıt olamaz. Sadece bedenleri üzerindeki çocukça ve ilkel göstergelerde değil, aynı zamanda evin duvarlarına astıkları niteliksiz ürünlerde de olağan gelişimin sekteye uğradığı açıkça görülmektedir.

Erkeğin mimari, heykel, resim, müzik ve tiyatroyu geliştirdiği bunca yıl sonra kadınları balmumundan çiçekler yaparken, çuhayla uğraşırken ve iplik eğirdiği sıradaki ilkel koşullarında buluruz. San-ki çok eski zamanlarda yaşıyorlarmış ya da aşağı bir ırka mensuplar-

miş gibi delikli mukavvalara tablolar işler, çılgın yorganlar, paspaslar, minderler ve ıvır zıvır koymaya yarayan küçük çantalar yaparlar.

Androsentrik kültürümüzün başlangıcına dayanan kadınlara yönelik bu genel zedeleme durumunun bir parçası olarak az önce bahsettiklerimizin dünya üzerinde geniş çaplı geri dönüşleri olmuştur. Erkekler, uzmanlaşarak, hayatlarını sürekli tek bir hizmet alanının peşinde koşmaya adanarak, diğer konularda olduğu gibi estetik kültürde de standartlarımızı yükseltmiş; ancak aynı büyümeyi kadınlardan esirgeyerek, yalnızca üretimi zayıflatıp azaltmakla kalmamış, aynı zamanda pazarı da mahvetmiş, umutsuzca ve kalıcı olarak beğeni düzeyini aşağıya çekmiştir.

Bu büyük sorunun korkunç, acıklı ve tamamen saçma olan pek çok yönü vardır. Bunların arasında yaşamın bu özel aşamasının incelenmesi ve anlaşılması özellikle kolaydır ve kendine özgü güldürü unsurları vardır. Erkekler kadınları ev içi hizmet düzeyinde tutarak, kendilerini ise başarının münzevi doruklarına konumlandırarak çabalarının köstek olduğunu ve elde ettikleri şeylerin yavan ve kifayetsiz kaldığını bütünüyle dünyanın şaşırtıcı kayıtsızlığı ile fark etmiştir. Dünyanın yarısının kadınlardan ve tümünün de bu kadınların çocuklarından oluştuğunu göz önünde bulundurursak, kadınların dünyayı ilerletebilmek için ilerlemelerine müsaade edilmesi gerektiği yönündeki en adi anlayışa imtiyaz göstermek icap edecektir. Fakat böylesi takip edilmiş bir yöntem olmadı, en azından şimdiye kadar.

Buraya kadar bu bölümde erkeklerin sanat üzerindeki etkilerini kadınların sanatına mani olmaları üzerinden inceledik. Oysa meselenin başka yönleri de var. Bir kez daha erilliğin temel niteliklerini gözümüzün önüne getirelim ve eril, dişil ile insani arasındaki üçlü ayrımı da aklımızın bir köşesinde tutarak, erillğe ilişkin temel niteliklerin sanatı nasıl etkilediğini inceleyelim. Belki de bu ayrımı sanatın tamamen insani terimler üzerine geliştirilmiş olsaydı nasıl olurdu sorusu bağlamında çok daha iyi görebiliriz.

İnsan varlığı esasında doğası gereği bir şeyler inşa etmekten zevk alır ve yine tabiatı gereği ortaya koyduğu ürünleri süsler. Tur-

tanın kenarlarına küçük nizami desenler yapan aşçı bunu bütünüyle insani bir içgüdü ile yapar; düzen, simetri, yineleme ve ardışıklıkta temaşa edilen göz zevki ile yapar. Eğer içimizdeki bu doğal toplumsal içgüdü engellenmeden büyüyebilseydi, her tür sanatçıyı içeren belli bir uzman oranı olarak ve dolayısıyla bunların dışındakilerde de değeri anlama, kadirşinaslık imarı şeklinde açığa çıkardı. Tıpkı ilkel sanatta olduğu gibi; güzelliği imal eden kişi ortaya koyduğu işin herkes tarafından algılanması, takdir edilmesi ile desteklenir ve ödüllendirilirdi.

Eğer bu koşullar geçerliliğini korumuş olsaydı, şimdi sahip olduğumuzdan çok daha yüksek bir sanatsal ifade ve beğeni düzeyine sahip olurduk. Örneğin dokuma, tekstil sanatını ele alalım. Yaygın ve anlaşılır bir ifade aracı olup çeşitli kumaşları içeren, giysiye biçim veren ve bunları süsleyen bu sanat biçimindeki eylemlerin tümü insan eylemidir ve insani bir zevktir. Bu durumun bizi her bir insanın uygun bir biçimde ve hoşça giyinerek göz zevkine hitap ettiği bir ortama yöneltmesi gerekirdi.

Bu alandaki gerçek koşulumuz izaha ihtiyaç duymayacak kadar açıktır; erkeklerimizin giysileri resmi, siyah bir çirkinliğe sahiptir; kadınlarımızın giysileri rahatsız edici derecedeki renkli manasızlığa gömülmüştür; güzelliği tahrif etmek suretiyle geliştirdiğimiz giyim şekliyle çocukluğun itibarını kepaze etme huyu edinmişizdir.

İnsanlık olağan koşullarda gelişseydi, evlerimiz göz zevkine hitap ederdi; mobilyalarımız, kap kacaklarımız ve tüm sosyal ürünlerimiz bizim büyük yanılığımızın henüz meyve vermediği toplumsal evrimin alt evrelerinde hâlâ olduğu gibi doğal olarak güzelleşirdi.

Her türü ile uygulamalı sanatlar bir insan faaliyetidir ya üretim ya beğeni ya da her ikisi birden olmak üzere bir ölçüye dek herkes için müşterektir. Bir ideal olarak “saf sanat” da insanidir, gerçek sanatçının bu ideale sadık bir biçimde adanmış olması toplumsal fedakârlığın en üst biçimidir. İnsanlığın hizmet için uzmanlaştığı binlerce yol arasında hiçbirisi bundan daha mükemmel değildir; toplumsal gözün, kulağın ve sesin evrimi, yaptığı iş bütünüyle başkaları için didinmek olan kişilerin gelişmesi ve başkasının teveccühünün

ekmek, su gibi hayati olduğu kimselerin ortaya çıkması da dâhil. Tastamam gelişmiş bir toplumda sahip olmamız gereken tam da budur; sahip olduğumuz her şeyin yapımı ve kullanımı esnasında uygulamalı sanatların tadını çıkarmak ve sonra da yüce sanatçının ve bu bağlamda dünyanın dört bir yanına saçılmış olan mükemmel eserlerinin necipliğinden haz almak.

Peki en nihayetinde neyle karşılaşırız?

Neyle karşılaşırız söyleyeyim, oldukça düşük düzeye sahip bir uygulamalı sanat hem yapan hem kullanan için cüzi bir keyif. Öte yandan saf sanat, inceltilmiş bir ihtisas, bir süreç olarak değer-bilmez çoğunluğu uluorta küçümseyen seçilmiş bir azınlık tarafından işlenir. Böylelikle sanat eğlenmek için bile uzun süren özel bir eğitim gerektiren ve her yıl gittikçe daha da ezoterikleşmeye doğru evrimleşen bir eleştiri jargonuna sahip olan esrarengiz bir uzmanlık hâline gelmiştir.

Bu istenmeyen vaziyetin neresi androsentrik kültürümüzden kaynaklanmakta, şimdi de ona bakalım.

Türümüzün erkekleri tüm toplumsal işlevleri yürütmeye yönelik ayrıcalıklı hakkı üstlendikleri andan itibaren, kaçınılmaz bir biçimde erilliğin, bu baskın karakterlerin, arzu, savaş ve kendini ifade etmenin avantajlarını bu faaliyete devretti.

Arzu, birçok görünür biçimde sanata ağırlığını koymuştur; resim ve müzikte öne çıkmakta, kurguyu neredeyse tekeline almakta ve dansı acınacak derecede alçaltmaktadır.

Savaş arzuya kıyasla sanatta bu kadar da kolay bir biçimde ifade edilmemektedir, ki sanatta da müsabakanın yüksek bir yerde bulunmasına rağmen. Fakat son unsur asıl feci olandır, kendini ifade etme. Bu dürtü özü itibarıyla ve köklü bir biçimde erildir. Cinsiyetler arasındaki en temel ayrıma, evrenin merkeze yaklaştıran ve merkezden uzaklaştıran güçlerine dayanmaktadır. Sperm hücreleri ve embriyo hücrelerinin temel doğasında bu farklılığa rastlamaktayız: biri çeker, toplar, içine alır; diğeri püskürtür, saçılır, dışarı iter. Bu izdüşümsel dürtü eril doğanın her noktasında göze çarpmaktadır; tümüyle övünme ve gösteriş içeren bir ifade ediş için mütemadi bir

istek söz konusudur. Tıpkı tüm eril şeylerde olduğu gibi bu meşrep kendi sınırlarında mükemmelen haklı ve hayranlık uyandırıcıdır.

Bir eril olarak erkeğin görevi çeşitliliğe, değişime gitmektir; binlerce farklı tashihi yaymaktır. Dişi ise seçerek faydalı değişiklikleri ırka dâhil edebilir. Mevcut duruma baktığımızda, kendini ifade etmek erkeğin görevidir, haddizatında eril bir görevdir; fakat erillik bir şeydir sanat başka bir şeydir. Ne erillğe ne de dişillğe sanatta yer yoktur, çünkü sanat insana dairdir.

Üretimin kişisel süreçlerine eşlik eden düzeylerin en solunda, en sönüğünde bile yoktur. Çünkü bu toplumsal bir süreçtir, cinsiyet düzeyini epey aşan, en ayırt edici, en belirgin toplumsal süreçtir. Gerçek sanatçı cinsiyetini aşar. Eğer durum böyle değilse, sanat zedelenir.

Dans eski ve güzel bir sanattır; beden üzerinden duygunun doğrudan ifade edilmesini sağlar. Eşlerinin önünde zıplayıp sallanarak dans eden turna kuşları ve Yeni Gine'nin çardak kuşunda olduğu gibi, erkek kuşlar arasında rastlanan, yani insan türünün dışında başlayan bir performanstır. Eski halklar arasında her tür, dini, askeri ve diğer kabile danslarında yaygın bir toplumsal ifade biçimidir. Sonrasında Yunanlarda olduğu gibi kutlamalarda daha çok göze çarpar hâle gelmiştir. Zaten Yunanların seçkin özel kültürlerinde dans ve müzik önemli bir yere sahiptir.

Fakat katışıksız eril tahakkümün gittikçe artan etkileri kapsamında, dansın kapsayıcı insani unsurlarının azaldığını ve cinsel unsurların çok daha vurgulandığını görmekteyiz. Yalnızca erkekler tarafından yapıldığı için dans, tüm erillerde ortak olan bir sergileme biçimine ve salt fiziksel çeviklik gösterisine dönüşmüştür. Kadın ve erkeğin birlikte yaptığı toplumsal danslarımız da vardır, bunlar da aynı şekilde duruşun ve ifade edişin çeşitlilik içeren güzelliğinden yoksundur ve istikrarlı bir şekilde cilveleşmenin şirin bir formuna dönüşmektedir.

Sadece kadınların yer aldığı dansa gelirsek, eril tahakkümün aşağılayıcı etkisine ilişkin en açık kanıtların birine rastlarız: Dansçı kız. Doğu'nun açık duyumculuğu bağlamında, bu karakter (dansçı

kız) meziyetleri bağlamında hayranlık uyandırır ve keyif verir. Bu konuyu daha da karmaşık hâle getirerek, “kel kafalılar sırası” hakkında utangaç bir edayla şakalar yaparız. Genellikle de kadınların peçeli ve kelepçeli bir biçimde masanın üstüne çıkarak dans ettiği bazı yemekli partiler hakkında kulak tırmalayıcı skandalların önünü açarız. Dünya üzerindeki tüm yaşam çeşitliliği göz önünde bulundurulduğunda, bu aşağılamaya yani erkeğin önünde dişinin hoplayıp zıplamasına hiçbir yerde rastlanmaz. Çünkü bu davranış tamamıyla ve haddizatında erkeğin işlevidir, kadının değil. Bu acınası manzarayı ırk olarak biz insanlar var ettik. Yapay sonuçlara evrilen doğal bir sanat, bayağı sonuçlara varacak şekilde aşağılanan asil bir sanatın tek bir nedeni vardır.

Mimari, kendi sınırları içinde, bu durumdan en az etkilenen alandır. İnsanın bununla güvenceye alınan ihtiyaçları kaçınılmaz bir biçimde öyle insanidir ki diğer sanat dallarında olduğuna kıyasla mimaride aşırı erilliğin izlerine çok daha az rastlarız. Çünkü mimari toplumsal ihtiyaçlarımızı karşılar, toplumsal hislerimizi dibine kadar kalıcı bir biçimde dışa vurur. Bununla birlikte dişillığın yoksunluğu ile kıyaslandığında erilliğin aşırılığı nedeniyle öyle pek de yara almamıştır.

En evrensel boyutuyla mimari dışavurum evin içinde kendini göstermektedir; ev özünde kadın ve çocuğa tahsis edilmiştir, fakat kadının ve çocuğun ihtiyaçları bizim evcil mimarimizde karşılık bulmamaktadır. Evler genellikle kadim emsaller doğrultusunda inşa edilmiştir, en çok da endüstriyel biçimde. Nitekim çocuk odasından ziyade, mutfak üretim merkezidir.

Her erkek evinin, kadının, küçük haremını korumasını ve inzivaya çekmesini ister ve kadın onun rahatı için çalışmalı ya da onu aylaklık içinde tutma yeteneğini göstermelidir. Ev, kadınların

* Tiyatroya ilişkin argo bir ifade. Burlesk gibi parodi ve çeşitli gösterilerde ön sıraya kel kafalılar sırası denirdi. Bu sıra, kel kafalı erkeklerle doluydu ve sahnedeki kadınlara şehvetle bakarlardı. Bu nedenle “kel kafalılar sırası,” kel kafalı olup olmamalarından ve mekândan bağımsız olarak belirli bir erkek davranışına göndermede bulunmaktadır. “Kel kafalılar sırası” ve tabirine 1950’lerden sonra rastlanmaz. — Ç.N.

sınırlarının fiziksel ifadesidir ve bu hâliyle dünyayı küçük, sıkıcı bir çirkinlikle doldurur. Bir konut nadiren güzel bir nesnedir. Böyle olabilmesi için, gerçekten basit ve doğal ilişkileri ifade etmesi ya da yaşamlarımız geliştikçe daha büyük bir güzelliğe bürünmesi gerekir. Mimari gelişimin çıkmazı, genel zevklerimizin düşük düzeyi, binalarda alelâdeliğin usandırıcı egemenliği müstemleke ailenin ve bunun dışavurumunun gayet doğal bir sonucudur.

Heykel sanatına gelirsek, pek çok kısıtlama ile kendisini bir şeylere hizmet etmeye zorlayan asil bir sanat görürüz. Heykel sanatı bağlamında ortaya çıkan engeller, bu çalışmanın başlığı altına girdiği kadarıyla önceki bölümde ifade edilmişti. Bunlar insan bedeninin küçümsenmesi, alçakgönüllülük adı altında dayatılan cinsiyet bilincine ilişkin berbat ölçütler, farkına dahi varmadığımız örtük bir çirkinliktir. Tüm bunlar heykel sanatı söz konusu olduğunda serbest ve üstün bir çalışmaya ölümcül bir darbe indirmiştir.

Oysa bu müthiş sanat dalında asillikte denk, gürbüz ve atletik bir kadınlıkla, özgür kadınlık olmadan asla sahip olamayacağımız yüksek güzellik ve nezaket standartlarıyla bambaşka bir üretim sunmalıyız.

Aklıma gelmişken şu ilginç detayı da paylaşmadan geçmeye-yim: Toplumsal açıdan en yüce ideallerimizi doğruluk, adalet, özgürlük gibi değerleri ifade ederken, en yüksek en ideal insan örneği olarak kadın bedenini kullanırız. Ancak bunu yaparken, insanlığa sadık olan ve cinsiyete göre önyargılı olmayan sanatçı, bize güçlü, büyük bir figür verir, gerçekten güzeldir ama asla *süslü değildir*. Fırfırları ve volanları ile, kulağında ya da burnunda halkalarıyla Süslü Liberty' görmek ister miydiniz?

Müzik de tek taraflı bir idarenin mağduru. Bir ölçüde eril tutkunun tek başına aşırı egemen oluşundan, bir ölçüde ise bencilliğin genel mevcudiyetinden etkilenmiştir. Bu eğilim toplumsal bir dışavurumdan ziyade bireysel kendini ifade etmenin sonucudur ve sanatımızın güzelliğini bozmuştur. Aynı durum şiir için de geçerlidir.

* Özgürlük Anıtı'na (*Statue of Liberty*) gönderme yapılmaktadır. — Ç.N.

Şiirde erkeğin dışı için bitmek bilmeyen feryadı kilometrelerce dizeye denk gelecek şekildedir. Fakat bu durum erkeğin hayal ettiği gibi insan yaşamının bir niteliği olarak hiç de böylesi kahredici değildir. Diğer kilometrelerce dize de erkeğin özünde eril olan “suskunluğun masumane yoksunluğu”nu da içeren diğer hisleridir. Eğer şair acı çekerse, içini dökme ihtiyacı duyar, böylelikle üzüntüsü paylaşılmış olur ve kendisine yakınlık gösterilir.

Giderek daha fazla kadın yazar alana dâhil oldukça, cinsiyetler arasındaki duygu farklılığının ve insani saygınlığın tedricen açığa çıkmasına ilişkin iyi bir tarihsel çalışma konusuna alan açılmıştır.

Edebiyat ve özellikle de kurgu sanatı bu çalışma için öylesine geniş bir alandır ki başlı başına bir bölüm olacaktır. Hem çeşitli formlara dokunması hem de gözlem izleğini sunması bakımından önemlidir.

Zihnimizin niteleyici herhangi bir tarife ihtiyaç duymadığı en çok bilinen sanat biçimi ise resimdir. Bu da oldukça geniş bir alandır ve sadece bu sınırlar içinde ele almak imkânsızdır. Aşırı eriliğin resim üzerindeki etkisi teknik ve içerikte olduğu gibi konu seçiminde pek de baskın değildir. Sanatçı, sıradan gözlemcinin görmediği biçim ve rengin güzelliğini görür ve bazen eski ve çirkin olanı tıpkı genç ve güzeldi olduğu gibi coşkunlukla resmeder. Eğer bazılarında dışıl cazibeye yönelik aşırı bir vurgu varsa, çok geniş çalışma yelpazesi ile diğerlerinde bu durum dengelenir.

Fazlasıyla eril bir sanatın başlıca fenalığı kendini ifade etme unsuruna yönelik vurguda yatmaktadır. Tutkulu bir biçimde nasıl hissettiğinin farkında olan sanatçı, diğer insanların da bu heyecan verici şeylerden haberdar olması için yanıp tutuşur. Bu durum artık eleştirmenler tarafından çoğunlukla öyle kabul edilmiş, ressamlar tarafından ciddiyetle öyle geliştirilmiştir ki “sanat dünyası” denen şey bunu yerleşik bir unsur olarak kabul etmiştir.

Eğer bir erkek deniz resmi yaparsa, bunun nedeni aynı denizi görmemiz ve hissetmemiz için değildir, daha ziyade kişisel olarak kendisinin denizden nasıl etkilendiğini görmemiz ve hissetmemiz içindir. Fazlasıyla duygusal, kaçınılmaz olarak cinselliğin dışavuru-

muna ilişkin doğal bir itki ile dolu olan ultra eril sanatçı, sanat aracını doğal bir biçimde kullanır. Tıpkı kekleğin kanatlarını kütüğe vurarak müzik yapması, geyiğin ayaklarını yere vurması ve bağırması gibi. Fakat sanatçı sanatını eş bulma çılgılığı gibi dar bir kapsamda değil de kişisel duygularını bir ifade biçimi olarak icra etmektedir.

Sanatçı ne kadar iyi olursa, erkek de o kadar insan olur, erkeğin vizyonu ne kadar geniş olursa, insanlığı ne kadar gözetirse ve insanlığı ne kadar dile getirirse dışavurumu daha az bireysel, daha az ultra-eril olur.

BÖLÜM V

ERİL EDEBİYAT

“Kadın” nitelemesine sahip bir gazete, sayfa veya köşe yazısına denk geldiğimizde bunların cinsiyet veya sınıfsal açıdan kadınlara cazip gelmesi muhtemel meseleler ile dolu olduğunu görürüz; ele alınan temel meseleler Kaiser’in* 4K’sını içerir: *Kuchen* (Mutfak), *Kinder* (Çocuk), *Kirche* (Mabet), *Kleider* (Çamaşır). Bitmek tükenmek bilmeksizin sürekli ama sürekli yemek pişirme, çocuk bakımı, bunaltıcı çamaşır işleri ve ahlaki yönlendirme konularını tekrar edip durur. İşte tüm bunlar “dişil” edebiyat diye bilinir ve kadınların normalde okumayacağı başka cazip şeyleri de içermelidir. Peki “eril” edebiyatta bu durumla paralellik arz eden hangi durumlar vardır?

“Ne münasebet!” diye yanıtlar mağrur bir ses. “Erkekler insandır, insan! Kadınlar ‘cinsellik’ içerdikleri için karşılanması gereken kısıtlı dişil ilgi alanlarına, dişil bakış açılarına sahiptir. Oysa erkekler öyle mi? Sınır da ne! Dünya edebiyatı onların bir kere!”

Evet, onların, hem de ilk örneklerinden bu yana. Neticede onlar yazdı, onlar okudu. Genel anlamda kadınlara okuma yazma öğretileli ne kadar oldu ki? Hele yazmalarına müsaade edileli? Harriet-Martineau’nun ziyaretçiler geldiğinde yazılarını dikişlerinin altına saklaması çok da uzak bir tarihe sahip değildir, böyle yapar çünkü yazmak “eril” bir eylem iken, dikiş dikmek “dişil” bir eylemdir.

İşin doğrusu biz erkekleri daracak bir “eril alan”a hapsetmedik ve buna uyacak şekilde özel bir edebiyat üretmedik. Kaldı ki erkekler hususi bir iltimas ile bu sanat formunu tekeline almakla edebiyat üze-

---

* Kaiser, Alman imparatoru anlamına gelip II. Wilhelm için kullanılmaktadır. II. Wilhelm tarafından Alman kadınının ideal rolüne gönderme yapmak üzere ortaya atılmış bir slogandır. Nazilerden çok önce kullanılmış olan bu slogan II. Dünya Savaşı’nın sonuna dek kadının geleneksel rolünü tasvir etmeye yarar. — Ç.N.

rinde çok daha büyük bir etkiye sahip oldular. Diğer sanat formlarına kıyasla edebiyat kendini ifade etmeye ilişkin baskın dürtüye çok daha uygundu. Cinselliği de bu sanatta yoğun ve baskın bir biçimde vurguladılar. Netice itibarıyla da dünyaya erilleştirilmiş bir edebiyat sundular.

Bizler için bunu fark etmek güçtür. Şunu rahatlıkla görebiliriz; şayet hep kadınlar kitap yazmış olsaydı, erkeklerin bu kitapları yazmaması veya okumaması edebiyatımızı illaki “dişileştirirdi” fakat aşırı erilleştirilmiş bir tesir için zihnimizde uyanan bir kavram hele de bir sözcük yoktur.

Öteden beri erkekler insanlığın kendisi kadınlar da ikincil bir mesele olarak kabul edildiğinden; (en çok da aslı itibarıyla Yahudi mitolojisini kabul edersek!) erkeğin her yaptığı veya söylediği insana ilişkin ve bu nedenle eleştirilemezdi.

İnsan yaşamı çok geniş bir meseledir ve edebiyat başlıca sanatıdır. Bizler ancak iletişim gücümüz üzerinden insan gibi yaşarız. Bir yandan konuşma da deyim yerindeyse anlık kişisel temaslar söz konusu olduğunda bu güce aracılık eder. Konuşmanın daimi kullanımını sonucunda sözlü gelenek ortaya çıkar —ki bu zayıf bir ilişkidir. Edebiyat, görüş birliğinin kapsamlı yayılışını sonsuz boyutta çoğaltmakla kalmaz, aynı zamanda düşey bir alan da temin eder. Uzun ömürlü ortak formlarıyla yaşamlarımızın olmazsa olmazı memurudur; yüce bir sanat olarak daha asil olan havalanışıyla, hiçbir insan muadilinin bu denli açılmayacağını belirtmek isterim.

Bu dar sınırlar içinde çok önemli meselelerin bazı aşamalarına hafifçe temas edebiliriz ve meydana bilhassa eril bir idareye sahip olan tarih ve kurgu alanlarının etkisine bırakırız. Şiir ve tiyatrodaki aynı tesirin izlerini görmek gayet mümkün fakat tarih ve kurgu itiraz etmeye mahal vermeyecek denli aşikâr bir biçimde göze çarpar.

Tarih, ırk bağlamında yaşamımızın hikâyesidir ya da hikâyesi olmalıdır. Peki erkekler nereye varmıştır? Savaş ve işgâl hikâyesine. Mısır’daki oyulmuş taşlara, en başa gidersek, Kaldea’daki kayıtlara bakarsak, tarihe ilişkin neyle karşılaşırız dersiniz?

“Ben Firavun, Kralların Kralı! Hükümdarların Hükümdarı! (falan filan), acınası Kush topraklarına düştüm ve buradaki 142 bin

kişiyi kılıçtan geçirdim!" İşte bu ve bu türden şeyler tarihin eski dönemlerine ilişkin kayıtlardan elde ettiklerimiz.

Pek çok insanı öldüren ve esir alan Fetihçi Kralların hikâyesi; aşağılık olanın adı bir biçimde methedilmesi; muzaffer olanın sınırsız zafer şenliği; en eski kralların ilkel devletlerinden ve kraliçelerin zincirlerle yürüdüğü Roma zafer alaylarından tutun da bizim her zaman her yerde olan asker anıtlarımıza dek; sayısız savaş ve işgâl hikâyesi, tekrar tekrar; en şüphe götürmez hâliyle doğal kaynağı gösterircesine alabildiğine böbürlenerek, tıpkı zafer hissiyle kanatlarını çırpın erkek kuş gibi.

Tüm bunlar okura ilk başta önyargılı ve adaletsiz gelebilir. "O günlerde insanlar böyle yaşıyordu!" diyebilir.

Hayır —kadınlar böyle yaşamıyordu.

"Haa, kadınlar!" der okur, "Ee tabi canım! Kadınların durumu başka".

Hah, doğru, kadınlar farklı ve dahi *erkekler farklı!* Cinsiyet bağlamında her ikisi de toplumsal yaşam ve toplumsal gelişme bakımından insani normlardan ayrışır. Toplum tüm o kör cahil yıllarda yavaş yavaş geliyordu. Sanat, bilim, ticaret, zanaat, meslekler, din, felsefe, devlet, hukuk, tarım... İnsan edimi olan tüm süreçler savaşlardan fırsat kaldıkça ilerleyebildiği kadar ilerliyordu.

Erkekler doğal olarak savaşır ve sevinç çığlıkları atar, rakibini yener ve ödülü kapar, tam da bu şekilde erillikleri inşa edilir. Yani erkeklik savaş demektir.

Tabi yalnızca savaş da değildir, aynı zamanda erkeklik yalnızca erkeklerin çıkarlarını gözetmek demektir. Erkekler yapılması, söylenmesi ve yazılması gerekenler hakkında yegâne söz sahibi olmakla toplumsal gelişmeyi mütemadi yıkımlar vasıtasıyla en başından beri yaralamış ve kösteklemiştir. Bununla da kalmayıp zafer ve kara bir utanç, cesaret ve kanlı bir zalimlik üzerine fasılasız tek kayıttan müteşekkil bir tarih bırakmıştır.

İşleyen dünyanın muazzam minik adımları, keşifler ve icatlar, insanlığın gerçek anlamda ilerleyişi gibi konulara gelecek olursak, eril bakış açısından bunların kayda değer bir yanı yoktur. Son

yüzyılda yani “kadının çağında,” büyük uyanışlar çağında, siyasi ve ekonomik eviçi özgürlükler konusunda gittikçe artan talepler çağında, bizler gerçek tarihi yani eril tarihten ibaret olmayan insanlık tarihini yazmaya başlıyoruz. Yine de edebiyatın büyük kollarına, İbrani, Yunan, Roman ve diğer tümüne baktığımızda şüpheye hiç mahal bırakmayacak şekilde androsentrik kültürümüzün etkisini görürüz.

Edebiyat, sanat dalları içinde en güçlü ve elzem olanıdır. Kurgu ise bunun en geniş formudur. Şayet sanat “doğaya ayna tutuyorsa,” kurgu sanatının aynası en büyük ve en çok kullanılandır. Yaşamımız bir miktar iletişime bağlı ve ilerlememiz iletişimin doluluğu ve özgürlüğümüzle orantılı olduğundan; gerçek iletişim karşılıklı anlayış gerektirdiğinden, toplumsal bilincin gelişiminde, başlangıçtan itibaren diğer insanların yaşamlarına tutkulu bir ilgi olduğunu fark ederiz.

İnsanlığa bilinç kazandıran sanat en yaşamsal, en hayati sanattır. En büyük oyun yazarlarımız “insan doğası” hakkındaki bilgilerinin genişliği, duygu ve anlayış yelpazeleriyle övülürler. En büyük şairlerimiz insan kalbinin duygularını en derin ve geniş şekilde deneyimleyen ve ortaya koyanlardır. Ve kurgunun gücü insan yaşamına ilişkin bu kapsamlı alanı (yazarların sınırlarını hesaba katmazsak) sınır tanımaksızın kavrayabilmesi ve ifade edebilmesidir.

Kurgu ilk ortaya çıktığında sözlü geleneğin meşru çocuğuydu, beynin doğal bir eyleminin ürünüydü, hatırlanandan ziyade inşa edilen efsaneydi. (Bilindik fıkralar ve öykülerin yinelenişindeki sürekli değişimlerde görüldüğü üzere bu evre bizimledir.)

Bugünkü kurgu ise çok daha geniş kapsamlı olsa da hâlâ kısıtlanmaktadır, ciddi ölçüde ve sinsice.

Kurgunun tercih edilen ana fikri nedir?

“Roman de la Rose”den *Purplish Magazine* dek, bunca zaman boyunca iki ana konuya rastlarız: Macera hikâyesi ve aşk hikâyesi.

* 13. yüzyılda yazılmış bir Fransız şiiri. İki bölümden oluşan şiir alegorik ve didaktik bir biçimde aşkı ele alır. İlk bölüm zarif bir biçimde sevme sanatından bahsederken, ikinci bölüm aşka şüpheci yer yer alaycı yaklaşır. — Ç.N.

Macera hikâyesi, aşk hikâyesiyle kıyaslandığında her anlamda daha cılız kalır. Fakat bir hayli sağlam köklere sahiptir. Stevenson ve Kipling “pikaresk” diye adlandırdığımız başarılı serserilik öyküleri ve dedektiflik hikâyelerinin tüm uzantıları ile macera hikâyesinin ne kadar rağbet gördüğünü ispatladı.

Tüm bu macera, mücadele ve zorluk hikâyeleri, avcılık-balıkçılık ve dövüş hikâyeleri, hırsızlık ve katillik, yakalama ve cezalandırma hikâyeleri belirgin bir biçimde ve esas itibarıyla erildir. İnsanı, toplumsal süreçlere temas etmez, sadece erkeklerin sahası içinde yağmacı ve talancı bir heyecanı ele alır.

Endüstriyel ilgilerin fazlasıyla yükseldiği günümüzde bile, bu tür macera ögeleri bir öykünün çıkış noktası olduğunda kurgunun “çatışma” veya “aşk” dallarından biriyle ya da her ikisiyle birlikte el ele gitmek zorunda kalmıştır. Eğer bir hikâyede bu “hisseler”den biri yoksa, editöre göre ortada bir öykü de yok demektir. Zaten veciz bir sözün yalın bir biçimde ifade ettiği gibi, “Hayatta çatışma ve aşk dışında cazip bir şey yoktur!”

Bunun, erilliğin iki temel özelliği olan arzu ve mücadele, aşk ve savaş ile denk gelmesi basit bir tesadüften fazlasıdır.

Nitekim yaşamın temel cazibeleri yaşamın temel süreçleri ile el ele gider. Bizim insani gelişim evremizde de bunlar kurgunun inanmamızı beklediğinden çok daha çeşitlidir. Unutmamalıyız ki dünyanın yarısı, tıpkı erkekler gibi insan yaşamının bir türü olan kadınlardan oluşur ve kadınların temel süreçleri çatışma ve macera değildir; aşkları da çiftleşmeden daha fazlasını ifade eder. “Kadın köşesi” diye sefil bir ayrımla imlenen bölümde bile, kadınların temel 4K’yı savunması bekleniyorsa, bir “erkek köşesi” de olmalı ve tüm “spor haberleri” ve martavallar da buraya tahsis edilmeli çünkü ne de olsa erkeklerin ilgi alanı.

Gelelim asıl konuya; aşk hikâyesi. Kurguların %90’ı bu kategoride. Kurgu bağlamında yaşamın da temel cazibesi her şeyden

* Pikaresk roman, toplumun alt tabakalarındaki düzenbaz, dalavereci ve bununla birlikte becerikli, kurnaz bir kahramanın maceralarını konu edinir. 16. yüzyılda ortaya çıkan bu tür, kır yaşamını ve özellikle de şövalyeliği konu alan romanlara tepki olarak doğmuştur. — Ç.N.

önce budur. Peki bu sanat formunda icra edildiği şekliyle aşk hikâyesi nedir?

Evlilik öncesine ilişkin bir mücadele hikâyesidir. “Kadının Peşindeki Erkeğin Maceraları”ndan oluşmaktadır ve erkek kadını elde ettiğinde hikâye biter! Sayısız hikâyede, yıllardan beri, defaatle ön-sözün biteviye tekrarlanmasıdır.

Gelelim insan yaşamı konusuna. Geniş ve gerçek anlamıyla, tüm duyguları, tüm süreçleri, tüm deneyimleri içeren bireyler ve gruplar arasındaki karşılıklı etkileşimi konu edinmektedir. İnsan yaşamının bu geniş sahası dışında, kurgu keyfi olarak tek bir duyguyu, tek bir süreci, tek bir deneyimi zaruri temel olarak seçmiştir.

Okur, “Ee her şeyden öte biz de insanlarız” diye tepki gösterebilir, “Bu kişisel bir deneyim, evrensel bir yana sahip!”

O hâlde insan yaşamını kişisel açıdan ele alalım. Gençliğin her şeyi daima yeni bulan hayreti, orta yaşların uzun çalışma saatleri, yaşın yavaşça kemâle ermesi... Yetmiş yıllık bir yaşamı kapsayan, çeşitli melekelerin değişim gösterdiği bir değişimi içeren bir insanı, bir yaşamı ele alalım. Tam da burada insanın ruhu, insanın bedeni, yani yaşam vardır. Duyguları, süreçleri ve deneyimiyle kişisel yaşamın bu alanının dışında, kurgu keyfi bir biçimde temelde tek bir cinsiyete ilişkin tek bir duyguyu, tek bir süreci, tek bir deneyimi seçer.

Hikâyelerimizdeki o “aşk” erkeğin kadına olan aşkıdır. Olur da biri buna itiraz etmeye cüret ederse ve kadının erkeğe olan aşkına da eşit şekilde yer verdiğini söyleyecek olursa, ona şunu sormak isterim: “Peki o hâlde neden bu hikâyeler evlilikte noktalanıyor?”

Bu sorunun oluşturacağı etki tıpkı şu olaya benzer: Yeni evli genç kadın kocasının artık kendisine refakat etmediğinden ve kur yapmadığından şikâyet eder. Oysa evlenmeden önce peşinde ne çok koşmuştur. Kocasını da ona şöyle karşılık verir: “Tramvaya yetiştikten sonra neden koşayım ki?”

Kurguda hâlihazırda ele alındığı üzere; kadının erkeğe duyduğu aşk büyük ölçüde bir reflekstir. Kadının nasıl hissettiğinin adil bir temsilinden ziyade, kadının nasıl hissetmesi gerektiğine dair erkeğin beklentileridir. Şayet “aşk,” hakkında yazmak için yaşamdaki

en önemli şey olarak seçilecekse, annenin evladına aşkı başlıca konu olmalıdır: Temel akış budur. Bu genel olarak altta yatan dünyayı ayağa kaldıran güçtür. Hakkında üstünkörü gevezelik edilen “yaşam gücü” en teşekküllü ifadesini annelikte bulmaktadır, geçici ve ilkel evrelerdeki yamağın duygularında değil.

Edebiyat, kurgu; bu hacimli âşık-maşuk maceralarına kıyasla anne sevgisi hatta baba sevgisini gözetken bir şey sunabilmekte midir? Neden projektör sürekli olarak yaşamın iki veya üç yıllık gereksiz mesafesini ele almaktadır? Aşıkâr nedenin dışında büsbütün eril bir zeminin nedeni elbette, erkeğin ilgi ve heyecandan müteşekkil baskın bir dönemidir.

Eğer arılar edebiyat yapabilseydi, arıların kurgusu zengin ve kapsamlı olurdu: petek inşası ve dolgusu konusunda karmaşık görevler, küçüklerin bakımı ve beslenmesi, kraliçeye muhafızlık etmek ve bunlardan da öte masmavi yaz havasına, dingin rüzgârlara, binlerce çiçeğin bitimsiz güzelliği ve tazeliğine övgüler. Anneliğin muazzam doğurganlığı, grup annelerinin eğitim ve seçim süreçleri ve kovani bir arada tutan sadakat ve sosyal hizmet tutkusundan söz ederdi.

Şayet erkek arılar kurgu yazsaydı, çoğunu memnun edecek bir konusu olmazdı. Birinin çiftleşme uçuşunu ele alırdı.

Bu yönüyle, erkekler için bu eşleşme güdüsü açıkça yaşamın temel cazibesidir, hatta savaşıma güdüsü dahi bunun yanında ikinci planda kalır. Dişi için ise ne kadar cazibeli olsa da geçici bir ilgidir. Doğada erkeğin eşleşme güdüsü geçici bir ilişkiden ibaretken, kadının hayatin akışındaki yavaş süreçler olarak kendisini gösterir.

İnsanlık tarihimize baktığımızda bu hissin yaşandığı evreye çoktandır sahibiz, üstelik zamanla azalan değil çoğalan bir biçimde. İnsan ebeveynliği konusunda annenin payı bile günümüz çocuklarını koruyup kollayan ve gittikçe gelişen toplumsal sevgi ve ilginin yanında soluk kalmaya başlar.

Kurgunun bu en temel formu içerisindeki edebiyat sanatı ege-men tek bir nota tarafından bütünüyle idare edilmek için fazlasıyla muazzamdır. Yaşam genişleyip derinleştikçe sanatçı da yeterince

muazzamsa cinsiyetle ilgili sınırları aşmıştır. Gerçek ustaların güçlü eserlerinde, yaşamı, genel olarak yaşamı; tüm karmaşık ilişkileri bünyesine dahil eden ve androsentrik bir geçmişin sert kanonlarına bağlı kalmayı reddeden bir kurgu buluruz.

Balzac gücünü buradan almaktadır; tek bir alandan daha fazlasını konu edinmekle. Charles Dickens'ı evrensel anlamda cazip kılan da budur; insanı yazmıştır, her tür insanı, her tür işle meşgul olanını. Çoğu kişinin gözdesi olan bu kimselerin bazı çok tercih edilen romanlarını keyifle anımsadığınızda, kendinizi dar bir çerçevede "aşk hikâyesi" ararken bulursunuz. Elbette vardır çünkü aşk da yaşamın bir parçasıdır fakat tüm olaylara hükmetmez, aşk teması yaşamın bizzat kendisinde bulunduğundan daha fazla değildir.

Dünyaya ilişkin düşünceler ekseriyetle inşa edilerek sunulmuş düşüncelerdir. Kitap yayıncıları, genel olarak insanlar için düşünce ve duygu yapımcılarıdır. Kurgu da bu dünya konusunun ele alındığı en yaygın formdur. Eğer bu doğru olsaydı, bize yaşamı kolay, hızlı ve doğru bir biçimde öğretirdi; öğretirken de vaaz vermez içtenlikle yeniden temsil ederdi. Dahası, şahsen kendimizinkine kıyasla kitaplarda yer alan çok daha geniş ve kapsamlı olan yaşama aşına olarak büyürdük. Gerçekte hayatla karşılaştığımızda ise hayal kırıklığına uğramak yerine birer bilge olurduk.

Gerçek şu ki, kurgu deryamızın içi doldurulmuş, boyanmış ve sadece tek bir yönde çeşnilenmiş. Yaşamla yüzleşen genç bir adama bakalım. Eline de sürekli olarak tek bir duygu setinin dile getirildiği ve abartıldığı bir kitaba ilişkin bir kitap verildiğini düşünelim. Mütemadiyen aşk, iyi aşk ve kötü aşk, doğal ve yapay, meşru ve gayrimişru üzerine okuyacaktır. Netice itibarıyla, hayatta başka bir şey olmadığı çıkarımına varması kaçınılmazdır.

Şayet sağlıklı genç bir erkekse tüm bunlardan kopar, "aşk hikâyeleri"ni küçümser ve hayatı kendi keşfettiği gibi ele alır. Fakat kurgudan edineceği izlenim yanlış bir izlenimdir ve bunu bilmek sizin kurgunun kendisine verme konusunda başarısız olduğu daha gerçek ve kapsamlı görüşlerin noksanlığından mustarip olur.

Aynı şekilde genç bir kadının yaşamla yüz yüze geldiğini ve ona da aynı kitapların verildiğini fakat bazı kısıtlamalar konulduğunu düşünelim. La Rochefoucauld'nun "Dünyada otuz güzel öykü vardır ve bunların yirmi dokuzu kadınlara anlatılamaz" sözünü hatırlayalım. Demek ki belirli bir geniş edebiyat sahası var ve bu öylesine androsentrik ki erkekler bunu sadece kendilerine mahsus görme münasebetsizliğinde bulunabiliyor. Fakat daha ılımlı hâliyle, çay kaşığı diye adlandırılan tüm kürekler veya en kötü hâliyle mala biçiminde de olsa en azından genç kadına da aynı kurgu verilmiştir. Aşk ve aşk ve aşk.. "İlk bakışta" olanından evliliğe dek. Zaten burada da noktalanır: Dalgalı bir şerit ve "sonsuz dek mutlu yaşadılar."

Böylesi bir kurgu bir kadının yaşamının herhangi bir tür karesine denk gelir mi ki? Androsentrik kültürümüzün kanatları altında kurgu kadının yaşamının gerçek bir resmini gözler önüne sermez. Ancak insan yaşamının ufak bir parçasını ve erkeklerin yaşamının orantısız kesitini içerir.

Günden güne hem kadın hem de erkekler daha da insanlaştıkça, bu asil sanat daha da iyiye gitmektedir. Bu değişim öyle hızlı ki kısa bir yaşam süresi bile gelişimi gözlemlemeye imkân verir. Yeni alanlar açılmakta ve yeni emekçiler bu alanlarda hizmet vermektedir. Fakat binlerce yıldır telkin edilen tutum ve alışkanlıklardan zihni uyandırmak o kadar da hızlı ve kolay bir iş değil. Uzun zamandır beslediğimiz şeylere alışmışsınız, alıştığımız şeyleri severiz, sevdiğimiz şeylerin iyi ve doğru olduğunu düşünürüz. Daha geniş, daha gerçekçi bir kurgu için genişleyen talep yavaş ırka ait zihin tarafından reddedilir. Dahası uyuşuk muhafazakârlık kadar ayan beyan ortada olan kişisel çıkarlara dayanarak edebiyatın pazarlamacıları da bu talebe karşı çıkar.

Şimdiye dek edebiyatın yegâne üreticisi ve tüketicisi olan erkekler için, alana yabancı olan kadınlar için ve bunu takip eden tüm eril kanonlar için şimdi bile üzerimizde olan değişimi kabul etmek için zihinleri esnetmek zordur.

Bu tek dar alan şimdiye dek öyle çok çalışılmış, zihinlerimiz tek perdelik bir oyunu mütemadiyen tekrar eden kahramanlarla

öyle dolmuştur ki *David Harum** gibi bir kitap, yayıncı tarafından defalarca reddedilmiş ve yayıncı en sonunda zorla araya sokuşturulan bir “gönül meselesi” konusunda ısrarcı olmuştur.

David Harum’u bu gönül meselesi için okuyan var mıdır ki? Okuyucular bu gönül meselesini hatırlıyor mu? İnsanlığın bu gönül meselesi dışında bir meselesi yok mu?

Robert Ellesmere** popüler bir kitaptı, fakat gönül meselesinden dolayı değil.

Uncle Tom’s Cabin*** tüm dünyanın dikkatini çekti, hem de tüm yazılmış kurguların cazibesinden çok daha fazlasına sahipti. Fakat kitapta âşık olup da evlenen varsa unutulup gitmiştir. Çünkü bu kitapta sayısız sevgi vardır; aile, arkadaş sevgisi, efendinin köleye ve kölenin efendiye sevgisi, annenin çocuğa, evli insanların birbirlerine olan sevgisi, insanlık ve tanrı sevgisi.

Kitap son derece popülerdi. Kimi bunun edebiyat olmadığını söyler. Bu fikir Empedokles’in**** ismi gibi yaşayacaktır.

Kurgu sanatı bugünlerde yeniden doğuyor. Yaşama ilişkin bir keşfe varıldı. Buna göre, yaşam tek bir haziranın bu monoton oyuncularının bize inanacağından çok daha uzun, geniş, derin, zengindir.

Bizatihi kadının insanileştirilmesi kurguya ilişkin münhasıran beş yeni alanın açılmasına imkân sağlamıştır. İlki, evlilik için “kariyer”inden –insanlığından– vazgeçmeye çağrılan ve buna itiraz

* Tam adı *David Harum: A Story of American Life* olan kitap Edward Noyes Westcott tarafından kaleme alınmış ve 1898 yılının en çok satan romanı olmuştur. Küçük bir kasabada banker ve at tüccarı olan David Harum’u esnek ticaret etiği ele alır. — Ç.N.

** Humphry Ward tarafından 1888 yılında yazılmış bir romandır. Bir papazın dini şüpheleri üzerinden dönemin bilim-din çatışmasını ve din insanlarının farklılık arz eden tepkilerini resmetmektedir. — Ç.N.

*** 1852’de yayımlanan kitap, Amerikalı yazar Harriet Beecher Stowe tarafından kaleme alınmıştır. Temel konusu kölelik karşıtlığı olan çalışma hakkında “İç Savaş’ın temellerinin atılmasına katkı yapmıştı” şeklinde değerlendirmeler yapılmıştır. Stowe aynı zamanda Gilman’ın büyük teyzesidir. — Ç.N.

**** Sokrates öncesi filozoflardan biri. Empedokles; oluş ve yokoluşun, dört unsurun (ateş, toprak, hava ve su) birleşmesi ve ayrılmasından ibaret olduğunu öte yandan bu dört unsurun dışında onların birleşme ve ayrılımlarının nedeni olarak iki ilkenin (sevgi ve nefret ya da dostluk ve uyumsuzluk) varolduğunu ifade eder. — Ed.N.

eden genç kadının konumu. İkincisi, sonunda hoşnutsuzluğunun sosyal açlık olduğunu keşfeden orta yaşlı kadın —istediği daha fazla aşk değil, daha fazla iş hayatıdır. Üçüncüsü, kadınların kadınlarla karşılıklı ilişkisi, daha önce hiç yazamadığımız bir şey zira harem ve manastır dışında kadınların birbiri ile ilişkisine rastlanmadı. Dördüncüsü anneler ve çocuklar arasındaki karşılıklı etkileşim; bu, çocuğun her zaman bir bebek olduğu ebedi “anne ve çocuk” değil, kişisel ilişkinin uzun dramasıdır. İçinde sevgi ve umut, sabır ve güç, payidar mutluluk ve başarı, canlı bir ruhun asla sahip olmaması gereken insanın içini yavaş yavaş kemiren hayal kırıklığı. İşte milyonlarca anne ve milyonlarca çocuğun hevesle okuyacağı roman konuları. Beşincisi ise aşkın taleplerini bilinçli bir anneliğin yüksek standartları ile karşılayan yetişkin kadının aşına olunmayan bu yeni tavrıdır.

Kapsamlı ve parlak ve ümit vadeden başka alanlar da var fakat bu bölüm yalnızca kurgu sanatındaki tek yanlı kültürümüzün sanat ve hakikate karşı bir kabahat işlemek, yaşamı tahrip suretiyle erilliğin egemen içgüdülerini —aşk ve savaş— en orantısız biçimiyle abarttığını göstermeyi amaçlamıştır.

BÖLÜM VI

OYUN VE SPOR

Erkek ve kadınların temel nitelikleri ve keyfi konumlandırılışları arasındaki en keskin ayrımlardan biri oyun ve spor konusundadır. Bunların büyük bir kısmı esasen erildir ve bu nedenle kadınlara yabancıdır; insani açıdan ilginç olanlardan ise kadınlar keyfi kısıtlamalarla büyük ölçüde mahrum bırakılmıştır.

Oyun iç güdüsü kız ve erkek çocuklarında aynı şekilde mevcuttur ve yaşam boyunca da bir ölçüye dek aynı şekilde devam eder. Diğer genç hayvanların bol enerjilerini, yaşam işlerinde izlenenlere benzer kaprisli faaliyetlerle ifade etmeleri gibi, küçük çocuklar da fiziksel olarak kuzular ve oğlaklar gibi oynar ve daha yüksek hayvan türlerinin gençleri oyunlarında büyüklerinin daha karmaşık faaliyetlerini taklit ettikleri gibi, çocuklar da etraflarında gördükleri faaliyetleri taklit eder. Bu oyun alanında cinsiyetten bahsetmek mümkün değildir.

Yetişkinlerin yaşamında da işler benzer şekilde ilerler. Sağlıklı ve mutlu insanlar, erkekler ve kadınlar enerji fazlasını sporun çeşitli formları ile doğal olarak dışa vurur. Burada insanlığın en belirgin tezahürlerinden birini görürüz. Toplumsal enerjinin azametli birikimi ve tek tür iş yapmaya ilişkin elzem sınırlılıklar, insanı tek tip eylem yapmak nedeniyle yorgun düşürür. Fakat yine de tam anlamıyla ifade edilemediği için endişe uyandırır. Ve bu toplumsal ihtiyaç oyun ve spor aracılığıyla temin edilen fevkalade emniyet supabı ile karşılanır.

Her iki cinsiyetten oluşan ya da cinsiyetsiz bir toplumda oyunlardan yine hem keyif alınır hem de istifade edilirdi. Çünkü oyun insan yaşamı için hayati bir gereklilik. Birinin yaşamın tüm koşullarını belirlediği, diğlerinin ise insan yaşamının son derece sı-

nırlı bir bölümüne hapsedildiği iki cinsiyetli bir toplumda, bu büyük eğlence sahasının orantısız bir şekilde bölündüğünü görebiliriz.

Kadınlardaki oyun dürtüsünü sadece onları bir dizi meşguliyetle sınırlayarak ve enerjilerini anne işi ve ev işiyle birlikte aşırı yorarak azaltmış değiliz ve sadece androsentrik geleneklerimizle onların eğlencelerini daha da kısıtlamıyoruz. Aynı zamanda bebeklikten başlıyoruz ve herhangi bir doğal ayırım açığa çıkmadan çok önce oyun yöntemlerini cebren farklılaştırıyoruz.

Mesela evrensel bir neşe kaynağı olan oyuncak bebekleri ya da kuklaları ele alalım. Çoğunluğun bildiği bir nesnenin küçük bir imitasyonu cinsiyet fark etmeksizin bir çocuğun kalbine mutluluk verir. Pelüş kedi, tahta at, küçük tren, kurşun asker, mum bebek, oyuncak kasaba, "Nuh'un Gemisi," her zaman her yerde olan "Ayıcık" ve daha niceşi hatta gerçek bir şeyin tüm küçültülmüş modelleri genç insanlar için bir neşedir. Birlikte oynamak için başka bir insanın küçük bir imgesi olması nedeniyle hepsinin içinde en samimi olan kuklalardır. Bir çocuğun hayal gücü bu gözle görülür nesnelerle sonsuz kombinasyonlar yaparak tıpkı yapraklarla oynayan bir kedi yavrusu gibi özgürce oynar. Ya da tıpkı kedi yavrusunun annesinin avlanışını taklit etmesi gibi gözlemlediği bazı yaşam formlarını ciddiyetle hayata geçirir.

Buraya kadar her şey doğal ve insanidir.

Şimdi de –androsentrik bir kültürün kanatları altında– çocuğun oyununa yönelik tutumlarımıza bakalım. Kadınları sadece bir cinsiyet olarak ve bu cinsiyetin bebeklikten itibaren tezahür ettiğini benimseyerek küçük kız çocuklarımıza bu doğrultuda oyuncaklar ürettik ve satın aldık. Dişi olmakla (ki bu anne olmak anlamına gelir), onlara mutlaka bebek aldık, henüz kendi bebeklikleri bitmemişken. Dahası onlardan anaç bakım vermeye ilişkin taklitleri içeren bir oyun oynamalarını bekledik. Tüm çocukların ilgisini çeken oyuncak bebek ve kuklayı ebedi bir bebek hâline getirdik, sonra da kız çocuklarımıza biteviye yamadık.

Oyuncak bebek, kız çocukları için olduğu kadar erkek çocukları için de sevimlidir ama bir bebek olarak değil. Jumping Jack kuk-

lasını, pelüş Sambo'sunu, en çok da hakiki bez bebeğini sever. Fakat bunları sevdiği için kendisiyle dalga geçilir ve cesareti kırılır. Küçük bir erkek çocuğundan imitasyon oyuncak bir bebeğe baba sevgisi ve ilgisi göstermesini beklemeyiz, fakat kız çocuğundan bekleriz. Bu durum bize henüz anormal gelmiyor.

Küçük çocukların uygun yaşa gelene dek deneyimlememeleri gereken duyguları açığa vurmaları beklenmemelidir. Düşünsenize, yavru kedilerimiz küçük Tom ve Tabby birlikte oyun oynuyorlar, fakat küçük Tabby anne olduğu için oynamıyor!

Sonu gelmeyen oyuncak bebeklerin ve bunların mütemadiyen giydirilmesinin ötesinde, küçük kızlarımıza çay ve mutfak setleri, bebek evleri, küçük dikiş kutuları alıyoruz. Bunlar ise zaten onların dar kapsamlı işlerinin dar kapsamlı aracı. Erkeklerle gelince onların seçenekleri daha geniş. Erkek çocuklara özünde eril olan savaş oyuncakları vermekle kalmıyoruz (ki bunlar yapay bir savaş için tüm savaş araçlarını içeriyor), aynı zamanda gemiler, tren yolları, vagonlar gibi insani şeylerin küçük birer modellerini de temin ediyoruz. Aynı şekilde uçurtma, topaç, top gibi yüzyıllardır var olan kapsamlı oyuncaklar da onlar içindir. Erkek çocuk, beceri gerektiren oyunları oynayacak yaşa geldiğinde, dünya listelerine girer. Dışarıda ölümsüz oyuncak bebekleri ile bırakılan küçük kız kardeşi ise "sadece bir kız" olduğunu, "erkeklerle oynamaması gerektiğini, çünkü erkeklerin kaba olduğunu!" öğrenir. Kız çocuğun oyuncak bebeği ve çay seti vardır. "Evcilik" oynar. Eğer çok hareketliyse münzevi bir coşku ile ya da 2-4 kişilik gruplarla ip atlar. Erkek kardeşi ise oyun oynar. Bu saatten sonra erkek çocuk dünya oyunlarını oynar. Gazete ve dergilerde "spor sayfası" olarak adlandırılan bölümün "Erkek Sayfası" olarak değiştirilmesi yerinde olacaktır. Tıpkı yemek tarifleri, moda ve tasarruf tavsiyelerinin yer aldığı sayfanın "Kadın Sayfası" olarak adlandırılması gibi.

Erkek çocuğun konumunun eğitim yönünden sağladığı birincil avantajlardan biri erkeğin "ekip çalışması"nı öğrenmesidir. Oysa bu eril bir nitelik değil insani bir niteliktir, toplumsal bir güçtür. Bu hususta kadınlar da tabiatları açısından eşit derecede yetenekli, fa-

kat eğitim açısından değildir. Küçük kızlar daima annesinin eylem “sahası” sınırları içinde tutulur. Öte yandan erkek çocukları hayatı öğrenir ve bu yeni gelişiminin üstün cinsiyeti nedeniyle olduğu yanlışlığına kapılır.

Normal koşullarda yetiştirilen çocuklarda bile bir ölçüye kadar cinsiyet konusunda açığa çıkan belirli temel ayrımlar vardır. Örneğin küçük erkek çocukların kavgaya ve yıkmaya daha düşkün olması, küçük kız çocukların ise bakım verme ve inşa etme konusunda daha meraklı olması.

Mütevazı bir gurur içinde, “Erkekler çok yıkıcı” deriz. Sanki bu özellik bir itibar kaynağıymış gibi. Fakat erken gençlik dönemi cinsiyet ayrımlarını sergileme dönemi değildir ve bu tür davranışlar onaylanmaktan ziyade caydırılmalıdır.

Dünya oyunları –şimdilerde erkeklerin oyunları– kabaca iki geniş sınıfta toplanabilir; beceri ve şans oyunları.

İkincisi yani şans oyunlarına yönelik ilgi ve haz katışıksız bir biçimde insanidir ve bu nedenle günümüzde bile cinsiyet gözetmek-sizin paylaşılabılır. İster masumane bir başlangıç düzeyinde ister melun bir ölçüsüzlükle olsun, kadınlar da bu eğlence söz konusu olduğunda erkekler kadar vahşi kumarbazdır. Yarışlar, rulet, briç konusunda bu açıkça görülmektedir.

Konu beceri oyunlarına gelince, daha farklı bir manzara ile karşılaşırız. Bu alandaki oyunların çoğu erkekler tarafından ve erkekler için geliştirilmiştir. Fakat müsaade edildiğinde kadınlar da ilgi ve başarı ile bu oyunlara katılmıştır. Kart oyunları, satranç, dama, kroket ve tenis gibi oyunlara katılmışlardır ve iyi eğitildiklerinde üstesinden geldikleri görülmüştür. Çoğu oyunda geri kalmaları ve kiminden de bütünüyle dışlanmaları insani bağlamda kapasite yetersizliğinden değil, erillik eksikliğindendir. Nitekim pek çok oyun erildir. Kazanma, ödülü elde etme arzuları unsurları göz önünde bulundurulduğunda erildirler. Hatta evrensel müsabaka tutumları bakımından da erildir. Arzunun ve mücadelenin temel ruhu, bu oyunlar aracılığıyla modern formu sayesinde ilk bakışta öyle hemen göze çarpmaz.

Oyunlarında fırlattıkları nesnenin de evrensel yaygınlığı incelendiğinde burada da özü itibarıyla eril bir şeylere rastlarız. Top, sporun kaçınılmaz enstrümanlarından biri. Çocukluktaki şıkırdayan parlak küçük meşin yuvarlaktan tutun da sapanla fırlatılan nesneye dek, top formu kendini korumuştur. Bir şeyi güç uygulayarak uzağa göndermek, atmak, vurmak, tekmelemek, fırlatmak; tüm bu içgüdüler evrenin ikiz güçlerinden birine denk düşmektedir. Daha önce de bahsettiğimiz üzere bunlar gezegenler arasında salınan merkezkaç ve merkezci enerjilerdir.

Temel dişil içgüdü; toplama, bir araya getirme, inşa etmedir. Öte yandan temel eril içgüdü; parçalama, saçma ve yıkmadır. Bu doğrultuda bir şeylere vurma ve uzaklara göndermenin erkeğe keyif verdiği açıktır. Ne kadar sert vurur ve uzağa gönderirse erkek bundan o kadar keyif alır.

Bu spora dayalı oyunlar kadınların dikkatini asla çekmeyecektir. Bu oyunlar yanlış değil hatta illa kötü olmak zorunda da değil. Bizim yaptığımız hata, bunları insani olarak değerlendirmektir, oysa bütünüyle ve sadece erildirler.

Oyun, çocuksu anlamda önceki alışkanlıkların bir ifadesi ve bu doğrultuda incelenmelidir. Eğitim bağlamında oyun, arzulanan niteliklerin kazandırılması için teşvik edilmeli ya da sakındırılmalı. Bunu biliyoruz ve uyguluyoruz; sadece bunu androsentrik kurallar altında yapıyor, kız çocuğunu kadınlar için uygun olduğunu düşündüğümüz dar bir alana hapsediyor ve her ikisine de daha insani bir gelişim için yardım etmemiz gerekirken, erkek çocuğunun hayatını erkeklik ifadesiyle kaplamasına yardımcı oluyoruz.

Erkeklerin gerçek anlamda insan olduğu ve bu eril niteliklerin yaşamdaki temel eksik ve ihtiyaç olduğu yönündeki yerleşik düşüncemiz mevcut oyunları değerlendirirken yanlış hüküm vermemize yol açar. Örneğin futbolun savunucuları, gururla futbolun bir erkeği hayata hazırladığını iddia eder. Hayat –tamamen erkek bakış açısıyla– ödüllü bir savaştır. Bir şeyi ölçüsüzce istemek ve elde etmek için savaşmak, işte basit önerme budur. Bu dünya görüşü en naif ifadesini talancı savaş koşullarında bulur ve hâlâ endüstrinin daha sonraki

ve daha insani süreçlerini talancı savaş koşulu hâline getirme eğilimindedir. Çünkü yaşamı bu şekilde görürler, onların tahayyülüne göre dövüş sanatı ve özellikle de kolektif dövüş konusunda yetenek ve denetim modern yaşamımızda çok değerlidir. Bu anlayış eğer etkileri bakımından böylesine tehlike arz etmeseydi, gülünç olacak bir arkaizmdir.

Günümüzün kıymetli süreçleri icatlar, keşifler, her düzeyden endüstri ve bilhassa en çok ihtiyaç duyulduğu üzere muazzam avantajlarımızın hilesiz ve güvenilir bir biçimde sunulması ve idare edilmesi bağlamındaki süreçlerdir. Bunlar futbol sahasında öğrenilmezler. Arzu ve mücadele ruhu bu geniş konunun tüm parçalarında çok daha fazla gözlemlenebilir. Bu ruh bir sportmenlik kültürüne dönüşmüştür; insanlar arasında öylesine genel kabul görmüştür ki, diğer muhakeme standartlarını görmezden gelmelerine neden olacak kadar üstün bir erdemdir.

1909'da vuku bulan Cook ve Peary ihtilafı* incelendiğinde, bu kanonun açıkça ortaya konmuş olduğu görülecektir. Bir tarafta tüm yaşamını bir işi tamamlamaya adanmış bir adam vardır. Daha sonra uzun süre ertelenmiş zengin bir zafere ulaşacakken, karakterini gayet iyi bildiği başka bir adamla karşılaşır. Bu kişi mevzu bahis meseleyi önce kendisinin tamamladığını küstahça ve gerçekten uzak bir biçimde öne sürer. Öte yandan, bu iddianın küstahlığı ve yanlışlığı göz önünde bulundurulduğunda, Peary kendisini oldukça ölçülü ve doğru bir şekilde ifade eder. Ve tüm halk isyan edip onu "centilmenlik dışı!" olmakla kınamıştır.

Spor ve spor kanonları eril zihinde öyle egemendir ki bu ölçütlerden herhangi bir sapma ilgili olaydan çok daha önemli kabul edilir. Birinin zorlu mücadelelerle kazandığı zaferi hiçe sayma pahasına, tüm dünyaya para uğruna yalan söyleyen kişinin ahlaki sapkınlığına ses etmemiştir.

* İki farklı kaşifin Kuzey Kutbu'nu kendisinin keşfettiğini öne sürmesiyle doğan "Kuzey Kutbu'nu kim keşfetti?" sorusuyla doğan ihtilaf. — Ç.N.

Şayet kadınlar, birinin veya diğerinin davranışını “iyi ev kadını olmamakla” niteleyerek kınasaydı, bu epey çocuksu bir yorum olarak düşünülmüştü. Fakat “centilmenlik dışı” olmak affolunamaz bir günahıdır.

Çarpık standartlarımız nedeniyle, iki cinsin eğlencelerine ilişkin tutumlarını bariz bir şekilde yanlış değerlendiriyoruz. Son yıllara bakılırsa, önceden hiç olmadığı kadar çok kadın kart oyunlarından hoşlanmaya başladı ve hatta kimi de ne yazık ki para için oynuyor. Bunun üzerine sürekli bir yorum ve suçlama dalgası yaşanıyor. Erkekler arasında oynanan kâğıt oyunlarının ve kaybedilen-kazanılan paranın miktarı, eşdeğer bir yoruma yol açmıyor.

Bu tek bir sefahat alanının epey dışında, erkekler tarafından geniş eğlence yelpazesine ayrılan yaşamın, zamanın, gücün, paranın paylaşımına bakalım. Avcılık ve balık tutma yönündeki ilkel tatminler ciddi masraflarla sürmektedir. Bu oldukça güdük kalmış, gelişmemiş, iptidai bir dürtünün hazzıdır. Toplum öncesi ve daha geniş ele alınacak olursa insanlık öncesidir. Bedensel sağlığı etkilemesi dışında hiçbir yararı yoktur ve gerçek insani gelişim üzerinde çok caydırıcı bir etkisi vardır. Avcılık ve balıkçılığın gerçek insani bir hizmet yani yaşamsal bir gaye ile yapıldığı yerde, bunlar tıpkı diğer endüstriler gibi küçük görülür, artık bir “spor” olarak değerlendirilmez.

İnsan yemek ya da satmak için ve kalanları yemek için; hayvanların postu veya büyük dişlerini çeşitli biçimlerde kullanmak için öldürür. Ya da mahsulünü haşerelerden, sürüsünü talandan korumak için öldürür. Fakat sporcu keyfi bir kültürün kuralları altında ilkel güdülerini doyurmak için öldürür. “Oyun” içindeki hayvanlar onun avıdır. Kuşlar, yırtıcılar ve balıklar vahşice öldürmek için bir takım yetenekleri gerektiren yakalaması zor olan varlıklardır. Bu da sporcuya sadece et ve kemik temin etmekle kalmaz aynı zamanda “peşinde koşma keyfi” de sağlar.

Peşinde koşmanın keyfi oldukça gerçektir. En güzel örneğine çocuk oyunlarında rastlarız. Kovalama ve yakalama oyunları, saklanma ve bulma oyunları çocukluk dönemimizde her zaman cezb-

dici olmuştur, tıpkı yavru yırtıcılar ve kediler için olduğu gibi. Fakat bu zevkin, olgun medeni varlıklar arasında nicedir bulunması bu varlıkların erilliğindendir. Kadının sabırla bir hizmet ettiği ve küçük çocukları şiddetli bir biçimde koruduğu, erkeğin ise arama, takip etme ve yakalama konusunda derin köklere sahip olduğu cinsiyete dayalı içgüdülerle ilgilidir. Avlanmak; atalardan bu yana yiyecek bulmaktan fazlasıdır, ne pahasına olursa olsun takip etmek, her zorluğa göğüs germek; varlığının temel ödülü olan “eş” için mücadele etmek ve bu ödülü güvenceye almaktır.

Erkeğin “koruyucu içgüdülerini” daha sonraki ve daha yüzeysel bir aşamadır. Eşini ve çocukları desteklemesi ve onlarla ilgilenmesi tarihsel açıdan yeni bir alışkanlıktır. Fakat “peşinde koşmanın tutkusu” bu alışkanlıktan da eskidir. Ortak alışkanlıkların ve dürtülerin canlı formlarda çağlar boyunca sürdüğünü unutmamalıyız; tıpkı önceki dönemlerimizin yani Simiyen kökenlerimizin sahip olduğu ağaca tırmanma güdülerini, ezelden beri var olan su sevgisi gibi. Milyonlarca yıl boyunca, belirli bir organizmanın uyum sağladığı en güçlü hazzın belirli bir grup faaliyetle elde edildiği durumlarda, bu faaliyetler daha önceki kullanımları ortadan kalktıktan çok sonra da haz vermeye devam edecektir.

İşte bu yüzden erkekler “peşinde koşma tutkusu”ndan kadınlardan çok daha fazla zevk alır. Bu özünde eril bir heyecandır. İsteddiği şeyi kolayca elde etmek onu tatmin etmez. Avlamak, gözetlemek, peşinden koşmak ve yakalamak ister. Bunun bir “oyun” olmasını ister. Cinsiyeti bakımından bir spor insanıdır.

Daha önemli toplumsal süreçlere zarar vermediği sürece bu özel içgüdülerin tatmin edilmemesi için hiçbir neden yoktur; ancak bunların doğasını anlamamız kesinlikle arzu edilir bir durumdur. Bugün top oyunlarından ödüllü dövüşlere kadar ezici bir “spor etkinlikleri” kitlesine sahip olmamızın nedeni, uygarlığımızın ezici bir şekilde eril olmasıdır. Tüm bu zevk yığınının ilk etapta bir cinsiyet ifadesi biçimi olduğunu ve ikinci etapta en eski vahşilikten daha eski içgüdülerin hayatta kalması olduğunu gördüğümüzde onları daha adil bir şekilde eleştireceğiz.

Oyunlarımız ve sporlarımızın yanı sıra incelemeye değer geniş bir “eğlence” alanımız da var. Sadece bir şeyler yapmaktan değil, aynı zamanda bunların başkaları tarafından yapıldığını görmekten de hoşlanıyoruz. Uzmanlaşmanın bunca üst düzeyde olduğu şu günlerde, eğlencelerimizin çoğu, üç saat oturup diğer insanların bir şeyler yaptığını görmek için iki dolar ödemekten ibarettir.

Bu en geniş anlamıyla tamamen insani bir durumdur. Sosyal varlıklar olarak bizler, kişisel olanın çok ötesinde binlerce ifade biçiminin keyfini çıkarabiliriz. Kuşların her biri kendi şarkısını söylemelidir; cırcır böcekleri sürüsüne bereket gösterileri ile ötüp durur fakat insanlar kendi girişimlerinin yanı sıra belirli şarkıcı, oyuncu, sanatçıların performanslarından derin bir keyif alır. Birbirimizi izlemekten zevk almamız insani açıdan doğaldır, ancak izlediğimiz şeyin ne olduğu ne tür bir zevk ve ne tür bir performans olduğu geniş bir seçim alanı açar.

Örneğin Avustralyalı aborjin danslarının kaba ölçüsüzlüğünü biliriz. Antik Roma’daki meşhur ehliyeti* de biliriz. Ortaçağdaki açık görüşlü şakalar da malumumuzdur. Boğa güreşinin çocukça vahşiliğini de biliriz. Kısacası eğlencenin çeşitlilik içerdiğini ve kullanıma hazır bir karakter ve kültür kalibresi oluşturduğunu biliriz. İyi ve kötü üzerinde güçlü eğitici etkileri olduğunu da biliriz. Henüz bilmediğimiz şey ise eğlence çeşitlerimiz üzerindeki baskın eril etki. Eğlendirici anekdotlar bağlamında, “Dünyada otuz güzel öykü vardır ve bunların yirmi dokuzu kadınlara anlatılamaz” ifadesini bir kez daha hatırlayacak olursak, şakalar üzerindeki eril yoğunluğun farkına bir kez daha varacağız.

“Kadınların mizah anlayışı yoktur” sözü sık sık söylenir, oysa “Kadınların erkeksi bir mizah anlayışı yoktur” sözü daha doğru olacaktır. Kadınların, yirmi dokuzu erkeklere anlatılamayacak otuz tane “iyi hikâye”si olsaydı, erkeklerin yirmi dokuzundan bazılarını duysalar bile bunları komik bulmamaları mümkündü. Diğer her ko-

* Antik Roma’ya atfedilen “sınırsız cinsellik ehliyeti”dir. Bu tecavüzlere kadar uzanan aşırı ve ihlâlcı bir cinsellik anlayışına atıfta bulunur. — Ç.N.

nuda olduğu gibi eğlence anlayışımızda da bir cinsiyetin baskınlığı kendini göstermektedir.

Erkekler insanlık bakımından henüz kadınlardan daha gelişmiş oldukları için, büyük eğlence yerleri inşa etmiş ve düzenlemiş; kontrolsüz erkekliklerini insanlıklarına taşıdıkları için, bu eğlenceleri de buna uygun hâle getirmişlerdir. Dramatik ifade, gerçek anlamıyla yalnızca insani bir ayrıcalık değil, aynı zamanda en soylu sanatlarımızdan biridir. Buna en yüksek duygular da eşlik etmiştir; insan hislerinin tüm çeşitlerini kapsayan dini, eğitimci, vatansever duygular.

Bu sayede, yaşamın en çok zevk aldığımız ya da görmek istediğimiz evresini sesli, görünür, canlı ve hareketli biçimlerde mütemadiyen ifade edebilmeliyiz. Bir zamanlar drama hayatı yön verir; yükseltir, öğretir, ilham verir, aydınlatır. Şimdi ise temel işlevi eğlendirmek. Eğlence talebi doğrultusunda ucuzladı ve kabalaştı ve şimdi binlerce vodvil ve resim gösterisi bize, yegâne arzumuzun bizi güldürmesi olduğu yozlaşmış bir sanatın kırık parçalarını veriyor.

Burada birçok neden söz konusudur ve bu çalışma çeşitli alanlarda tek bir nedeni göstermeye çalışsa da bu nedenin tek olduğunu iddia etmemektedir. Ekonomik koşullarımız, diğer tüm insani olgular üzerinde olduğu gibi eğlencelerimiz üzerinde de muazzam bir ağırlığa sahiptir; ancak ekonomik baskı altında bile erkeklerin ve kadınların tepkileri genellikle birbirinden farklıdır. Yorgun erkek ve kadınların her ikisi de eğlenceye, rahatlamaya ve mesuliyetsiz nışenin dinlendirici değişimine ihtiyaç duyar. Diğer tüm sınıflardan daha uzun saatler çalışan kadınların büyük çoğunluğu buna çaresizce ihtiyaç duyar ve asla elde edemezler. Eğlence, parti, istirahat hepimize açık olmalı ve herkes tarafından deneyimlenmeli. Bu insani bir ihtiyaç ve cinsiyet ayrımı gözetmez. Çoğu insani şey gibi bu da büyük ölçüde erkeklerin tekelinde olmakla kalmayıp, baştan sona eril de kılınır. Birçok eğlence biçimi sadece erkekler içindir; daha fazlası çoğunlukla erkekler içindir, eğer tercih ederlerse de eğlencenin hepsi erkekler içindir.

Kadınların sahneye çıkması ve tiyatrolara katılımlarının artması, gösterilerin doğasını bir şekilde değiştirmiştir; “seviyeli vodvil”ler bile artık kadınların etkisini göstermeye başlamıştır. İnsan yaşamının bu bölümünün dişil kılınması büyük bir avantaj olacaktır; arzu edilen gelişme daha az erilleşmedir, tek bir cinsiyetin aşırı etkisini azaltmak ve erkeklerin ve kadınların eşit olarak katılabileceği ve keyif alabileceği geniş insani ilgi ve zevkleri ortaya çıkarmaktır.

BÖLÜM VII

ETİK VE DİN

Fizik yasaları, biz dünyaya gelmeden önce işliyordu ve biz bu yasaları anlamak şöyle dursun farkına varacak zekâyâ ulaşmadan çok önce de üzerimizde etkisini sürdürüyordu. Bu süreç hakkındaki kanıtlanmış bilgilerimiz “fizik bilimi”ni oluşturur ama yasalar, bilim ortaya çıkmadan önce de vardı.

Fizik, maddeler arasındaki ilişkinin bilimidir, nesnelerin ve doğal güçlerin birlikte nasıl çalıştıklarını ve birbirleri üzerindeki etkilerini inceler. Etik ise sosyal ilişkiler üzerinedir, bireylerin ve toplumsal güçlerin birlikte nasıl çalıştıklarını ve birbirleri üzerindeki etkilerini inceler.

Maddesel dünya için fizik neyse, insan dünyası için de etik odur. Fizik konusundaki bilgisizlik bizi toprak, hava, ateş ve su konusunda nasıl çaresiz bırakıyorsa, etik konusundaki bilgisizlik de bizleri birbirimize karşı aynı çaresiz durumda bırakır.

Kuşkusuz, insanlar henüz fizik bilimlerinden habersizken yaşadılar, öldüler ve giderek geliştiler; tıpkı hayvanların yaptığı gibi tecrübelediklerini dayanarak prensipler geliştirdiler ve büyük kuvvetleri, bu kuvvetleri anlamadan kullandılar. Ama fazlasını öğrendikçe yaşamları daha güvenli bir hâl aldı, hızlı geliştiler ve bir zamanlar efendileri olan kuvvetlere diz çöktürmeyi başardılar.

Korkunç kayıp ve ıstıraplarla apaçık vahşetten günümüzdeki medeniyet seviyesine toplayarak ulaştık ve etik hakkında öğrendikçe daha güvenli ve hızlı bir şekilde yolumuza devam edeceğiz.

Öncelikle etiğin temel ilkelerinin sabit kaldığını ve saygınlığını koruduğunu ama insanların bu ilkeler hakkındaki düşüncelerinin fazlasıyla farklılık gösterdiğini ve hâlâ da göstermeye devam ettiğini belirtelim. Farklı ırk, yaş, sınıf ve cinsiyetlerde etiğe bakış

farklıdır; insanların görüşleri davranışlarını, davranışları da refahlarını şekillendirir.

İlkel insanlar, davranışın önem arz ettiğini hemen fark etti. Uyarıcılara dışarıdan çaresizce tepki vermek yerine eylemleri içerdiren şekillendirme gücünün ortaya çıkması sonucu bilinç arttıkça etiğin ilk basit ilkeleri ortaya çıktı. Acemi barbarın “Yapabilirsin” ve “Yapamazsın”ları idi bu ilkeler. Ket vurma, yani dezavantajlı olduğu belli olan bir dürtünün kontrol edilmesi, insanın daha sonradan edindiği kendi iradesi dışında hiçbir uyaran olmaksızın bilinçli olarak karar verme ve bir eylem planı takip etme yetisinin ilk ve daha kolay bir versiyonuydu.

Etiğin ilk hâli çoğunlukla tabulardan yani yasaklardan oluşur ve bugün bile etikle ilgili sönük düşüncelerimizde ve dinlerimizin çoğunda esasen yasaklara değinilir.

Çocuk yuvası gibi yönetilen devletimizin neredeyse tamamı da bu şekilde yasaklardan oluşur, bu adının “Mary” olduğunu söyleyen çocuğun basmakalıp hikâyesinden de bellidir. “Tam adın ne?” diye sorarlar ona. O da “Mary Yapma” diye cevap verir. Tabu aynı zamanda yasaklar ve engellerden ibaret karmaşık bir oluşum olan hukuk sistemlerimizin de ana unsuru. Örf ve âdetler konusunda bile bir kişinin yapmaması gereken şeylerin sayısı yapması gereken şeylerin sayısını geçer. Kapsamlı bir olumsuzlama politikası, etik ve din anlayışımızı renklendirir.

Etiğin ve dinin olumlama yönü gelişmeye başladığında ilk başta tamamen gelişigüzel ve suniydi. Belirli bir dine mensup insanların secde etme, diz çökme gibi birtakım hareketleri yerine getirmeleri gerekiyordu; tanrılarına ve rahiplerine haraç, kurban, vergi, bağış vermeleri isteniyordu; belirli zamanlarda sergilemeleri gereken bazı özel performanslar vardı; yasaklanan şeyler kapsamlıydı, emredilen şeyler sınırlıydı. Hristiyan dini pratikte daha kapsamlı bir “fikir değişikliği” ve yaşam tarzı değişikliği gerektirir. Bu, tek cümlede hem Hristiyanlığın aydınlanmış insanlara neden bu kadar çekici geldiğini hem de neden bu kadar az uygulandığını açıklayabilir.

Yine bu alan incelendiğinde, etik değerleri kavrayışımız genişledikçe, giderek daha fazla eylem ve eğilimi “doğru” ve “yanlış” olarak adlandırdıkça, yargılarımızda şaşırtıcı dalgalanmalar ve değişkenlikler gösterdiğimiz görülmektedir. Yalnızca, her birinin kendi öngördüğü eylemleri en “doğru” ve kendi özel yasaklarını en “yanlış” olarak kabul eden dinlerimizde değil; aynı zamanda etik ve gerçek davranışlarımız hakkındaki inançlarımızda da anlamsızca birbirimizden ayrılmışız.

Örneğin bir asırdan beri “centilmen”ler arasında kumar borcunu ödemeyi neredeyse kutsal bir görev; birini doyuran ve giydiren esnafın ödemesini yapmayı ise önemsiz sayan etik anlayışına bir bakalım. Eğer kumar sosyal bir hizmet olsaydı, yiyecek ve giysi tedarik etmek ise sosyal bir hizmet olmasaydı buna iyi etik diyebilirdik ama tersi doğru olduğundan bu tuhaf görüşü başka gerekçelerle açıklamak zorundayız.

Bir kızın anne babasına bakabilmek için utanç dolu bir yaşam sürmesinin makul görüldüğü Japonya’daki tuhaf etik standardını, Batılı zihinlerin takdir etmesi zordur. Fakat böyle bir durumda, “Auld Robin Gray”de* de bahsedildiği gibi aynı kuralla karşılaşırız: Kız ailesine yarar sağlayabilmek için sevmediği zengin yaşlı bir adamla evleniyor yani utanç dolu bir hayat sürüyor. Buna hak veren etik görüş; anne babanın çıkarını çocukların çıkarının üstünde tutuyor, kız çocuğunun mutluluğunu ve anneliğini elinden alıyor ve atalarına destek olmak amacıyla genç nesle zarar veriyor.

Bu, o çok eski dinin, atalara tapınmanın getirisi ve burada açıkça eril bir etkiye parmak basıyoruz.

Anaerkil dönemin ahlaki değerleriyle ilgili çok az şey biliyoruz. Bu değerler her ne idiye yaptırım konusunda gelişigüzel ama etkili bir annelik duygusuna bel bağlamış olmalılar. Yazılı tarihimiz ataerkil dönemle başlar bu yüzden bildiğimiz tek ahlaki değerler ataerkil döneme aittir.

* İskoç şair Lady Anne Lindsay tarafından yazılan bir İskoç baladı. Balatta, Jamie adında bir adama âşık olan genç bir kızın ailesinin fakirliği nedeniyle yaşlı bir adam olan Robin Gray ile evlendirilmesi anlatılır. — Ç.N.

Annelik içgüdüğü doğanın her yerinde hiçbir çıkar gözetmeyen, sevgi, hizmet, bakım ve korumaya dayalı katıksız bir bağılıktır. Yavrusuna hizmet ettiği durumlarda baba hayvan, anneye buna benzer şekilde yardım eder. Ama erkeğin yönettiği ailelerde baba insan kısa sürede bu aileyi, eril dürtülerine uyarak bir arzu, mücadele ve kendini ifade etme aracı hâline getirir. Çocuklar onundur ve eğer bu çocuklar erkekse ona hizmet edeceklerinden ve onu yüceltecek olmasından ötürü değerlidir. Köle kadınlar ve çaresiz çocuklar üzerindeki egemenliği ile gururun büyümesine ve mesuliyetsiz zorbalığa tam yetki verilmiştir. Binlerce yıldır frenlemeden gelişen bu duyguları ve bunun sonucunda ortaya çıkan zihinsel alışkanlıkları takip ederek erken dönem etik kavramlarımızın yanlış olduğunu kolaylıkla görebiliriz.

Bu noktada şunu tekrar etsek iyi olacak sanırım. Bu kitabın amacı erkeklerin tamamen kötü, kadınların da tamamen iyi olduğunu söylemek değildir. Tamamen dişil bir toplumun dünyayı daha başarılı bir şekilde geliştireceği konusunda bir iddia bile yoktur. İki tarafın da birlikte olmasının ayrı ayrı olmasından daha iyi etkiler doğuracağı iddia edilmiştir ve özellikle şimdiye kadar yalnızca bir cinsiyetin sözünün geçmesinin ne tür zararlar doğurduğuna dikkat çekilmiştir.

Günümüzde hem erkeklerin hem de kadınların cinsiyet ayrımlarının ötesini görebildiği ve dünyanın ilerlemesi için ortaklaşa çalışabildiği bir insani gelişim düzeyine ulaşmış bulunuyoruz. Bununla birlikte, ilerlememiz eril gelenek olarak adlandırabileceğimiz, bu uzun androsentrik döneme dayanan ırk alışkanlığının bilinçsiz hâkimiyeti tarafından ciddi şekilde engellenmektedir ve her iki cinsiyetin de çıkarları için, birinin baskın olmasının verdiği zararları göstermek amacıyla zaman harcamaya değer.

Etik anlayışımızın yalnızca bir çizgisinde değil, neredeyse tamamında "çifte standart" var. Bir cinsiyet olarak erkek, doğal olarak karşı cinsin niteliklerini değil kendi niteliklerini kutsallaştırmıştır. Erkeklerin görgü ve ahlak kurallarında, yasalarında, tanrı hakkındaki ilk anlayışlarında, antik dinlerinde erilliğin bü-

yük harflerle yazılı olduğunu görüyoruz. Kadınları tamamen dişil işlevleriyle sınırladılar ve onlardan yalnızca dişil erdemler dedikleri şeyleri talep ettiler. Erkeklerin talep ettiği erdemlerden birisi, diğerlerini tamamen gölgede bıraktı ve bu erdem yalnızca erkek ihtiyaçlarına göre belirlendi.

Tek eşlilik diğer ırklarda olduğu gibi bizim ırkımızda da sağlık ve mutluluk açısından üstünlüğünü kanıtlar. İnsanlığın en iyi şekilde gelişmesi için iffet erdemine uymamız esastır; bu erdem insana aittir, dişiye değil. Ancak erkeklerin elinde bu erdem; korkunç, zalim cezalarla kadınlara dayatılmış ve erkekler tarafından bütünüyle görmezden gelinmiştir. Eril içgüdülerle şekillendirilen ve her daim cinsiyetin egemen olduğu eril etik, kadında iffetin değerini hemen kabul etti, ki bu doğru; iffetsiz kadınları haksız yere cezalandırdı, ki bu yanlış ve iş erkeklerde iffet aramaya gelince konuyu saptırdı, ki bu da saçmalık.

Etik kurallar birer ilkedir, boş düşünceler değil. İffet, sırf erkekler iffetli kadınlara değer versin ve kendileri görmezden gelsin diye bir erdem sayılmamıştır. İffet bir erdemdir çünkü insanların refahını teşvik eder. İffetin altında yatan gerekçe tamamen çocuğun menfaatidir ve çocuğun menfaati için de temiz ve yüce bir anneliğe ihtiyaç duyulduğu kadar böyle bir babalığa da ihtiyaç duyulur. Aşırı eril bir etiğin kısıtlamaları altında bu konuda bazı toplumsal koşullar geliştirdik. Öyle ki bu koşullar bu kadar korkunç olmasaydı çok komik olduklarını söyleyebilirdik.

Farkındaysanız, dinde böyle bir tutum yoktur. İnsanların sınırsız din ihtiyacı, büyük din öğretmenlerinin asil insani karakterleri ilk ortaya çıktığında, standartlarını insan davranışlarının ötesinde belirlemiştir.

Dinlerimizin boğucu bir şekilde sabit olmasının, ilerlemeye karşı direncinin ve ilkel ideallerin acımasızca korunmasının kadınların tutuculuğundan kaynaklandığını düşünen bilgili ve otorite sahibi bazı kişiler var. Onlara göre erkekler doğaları gereği ilerici, kadınlar ise muhafazakârdır. Kadınlar erkeklerden daha dindardır ve bu nedenle erkekler eski din yapısını geride bıraktıktan sonra da kadınlar bu yapıyı değiştirmeden korur.

Eğer kadınların mutlak özgürlük sahibi olarak, kadınlar tarafından tasarlanan, uygulanan ve yüzyıllar boyunca değişmeden aynı kalan ayrı bir dine inandığını görseydik, öte yandan erkekler de cürca ilerleyerek, ihtiyaç duyulduğu anda yeni dinler icat etseydi bu inanç savunulabilirdi. Ama ne görüyoruz? Tüm eski dinler erkekler tarafından icat edilmiş ve isteseler de istemeseler de bu dinler kadınlara dayatılmış. Kadınlar çoğunlukla düzenin bir parçası olarak bile görül-meyip, reddedilmiş ruhlar olarak kendilerine sistemde daha düşük bir konum verilmiş; babaların ve tanrıların hizmetinden kocalarının hizmetine geçmişler ve kendilerine ait hiçbir şeyleri olmamıştır. Diğerleri kadar bağınaz ve sabit olan İslam'da da olduğu gibi, dinlerde kadınların neredeyse hiç yeri olmadığını görüyoruz.

Aynı zamanda şunu da görüyoruz: Din ne kadar geniş ve derin olursa, ne kadar insani olursa, Hristiyanlıktaki pratik uygulamalara o kadar ihtiyaç duyuyor, kadınlara o kadar hitap ediyor. Ayrıca Hristiyanlığın farklı mezheplerinde, dinin ilericiliğinin kadın müritlerinin sayısıyla değil, bu kadınların nispeten özgür olmasıyla ölçüldüğünü görüyoruz. Binlerce mezhebe mensup olan, yeni mezhepleri doyumsuzlukla takip eden, hatta o mezhepleri kuran ve aynı zamanda tıpkı erkeklerin yaptığı gibi bu mezhepleri terk eden Amerikalı kadınlar da hâllerinden memnun bir şekilde Katolik kalan İspanya'nın kadınları kadar kadındır. Fakat Amerika'da kadınların statüsü daha yüksektir.

Gerçek şu: Kadının köleliği gelişimini durdurmuştur bu bakımdan eski fikirlerin unutulmamasına olanak sağlar. Ancak bunun sebebi kadınlık değil köleliktir. Şu anda kadınların, dinlerimizin eski biçimlerini korumasının nedeni şu iki tip erkek sınıfının faaliyetidir: Bunlardan ilki; kadınları sınırlı konumlarına hapseden dünyamız erkeği ve ikincisi de kadınların kısıtlanmasından her türlü faydalanan kilise erkeği. Tarihte ilk defa kadınlarımız gerçekten medeni bir konuma geldiğinde kadınların din üzerindeki etkisini daha iyi yorumlayabiliriz.

Bu esnada erkekliğin etkisini çok net bir şekilde görebiliyoruz. O temel eril dürtüleri, arzu ve mücadeleyi aklınızda tutun,

bunların erkeklerin dini kavramlarına yansıdığını görüyoruz. Ödül! Çok istenilecek ve elde etmek için uğraşılacak bir şey! Bu tamamen eril bir kavramdır ve dini bir tarafı yoktur. Din kısmen açıklamadır, hayatın teorisidir; kısmen duygusaldır, bir düşünce tarzıdır, kısmen filidir, bir ahlak sistemidir. Erkeğin insan gelişiminin bu geniş alanındaki özel etkisi açıktır. Erkek, ilk tanrılarını kendisi gibi hayal etmiş ve bu tanrılar da erkeğin ideallerine uygun hareket etmiştir. Anaerkilliğe yakın olan en silik, en eski dinlerde büyük tanrıçalarla karşılaşırız. Bu tanrıçalar anneliği, anne sevgisini, anne şefkatini ve hizmeti temsil eder. Ama erkek egemenliği altında Isis ve Ashteroth etkisini kaybederek cazibeli Afrodit'e dönüşmüştür. Kadınlıkları, artık çocuk ve dünya için değildir. Kadın cazibesinin erkekler için vücut bulmuş hâline dönüşmüşlerdir.

Erkeğin zihninde cennet fikri geliştikçe, ortaya yabanilerin Kızılderili Cenneti, İskandinavların biralı ve kanlı Valhalla'sı' ve Müslümanların haz ve hurilerle dolu Cenneti çıktı. Bunların hepsi erkeklerin cenneti. Kadınlar hiçbir zaman avlanmaya, biraya, kana bu kadar düşkün olmadı, hurileri de başka türden olurdu zaten. Hristiyanlığın ilk zamanlarındaki cennet anlayışının hiçbir şekilde erkekler için tasarlanmadığı söylenebilir. Bayat bir fikirdir bu ve belki de erkeklerin dikkatini hiç çekmemesinin nedeni de budur.

Dini ifadeye yönelik silik çabalarının çok erken dönemlerinde erkek, ikinci en güçlü içgüdüğü olan savaşma, mücadele etme içgüdüünü dile getirmiştir. Erkeğin evreni her zaman çift yönlü, her zaman bir savaş sahnesidir. Bu dürtüyle doğduğundan ve bu dürtüyü devamlı çalıştırdığından dolayı, doğal olarak bunun hayattaki asıl süreç olduğunu varsaymıştır. Ama öyle değildir. Asıl süreç; gelişme, büyümedir. Savaş, esasen birincil kullanımı yani kazananın fiziksel üstünlüğünü aktarmasından ötürü değerli olan kullanışlı bir ikincil

---

* İskandinav mitolojisinde ve Tanrı Odin'in önderliğinde, savaş alanlarında ölmüş kahramanların mutluluk içinde "yaşadığı" oda. Valhalla, savaşçıların her gün kesilen ve her akşam yeniden bütün hâle getirilen bir yaban domuzunun etyle ziyafet çektiği, kalkanlarla donatılmış görkemli bir saray olarak tasvir edilir. Bir keçinin memelerinden akan likörü içerler ve eğlenceleri her gün birbirleriyle çarpışmaktır. — Ed.N.

süreçtir. Psişik ve sosyal avantajlar bu şekilde güvence altına alınmaz ya da aktarılmaz.

Günümüzde “çatışma uyaranları” olarak tanımlanan şeyin genel olarak tanrılaştırılması dışındaki hiçbir konuda, ortak fikirlerimizin androsentrik özelliklerini bu kadar açıkça göremeyiz. Erkek canlının doğrusunun genel olarak hayatın da doğrusu olduğuna inanılır, bu oldukça doğaldır ama hiçbir şekilde doğru değildir. Bu evrensel eril hatanın izini, din ve etik alanında, uzun zamandır zihinlerimizi bulandıran büyük iblis teorisinde sürebiliriz. Düşmanı olmayan bir tanrı, eril zihin için düşünülemezdi. Bu temel yanılgıdan yola çıkarak tüm etik fikirlerimizin çarpıtıldığını görüyoruz; öğrenilmesi gereken bir grup gerçek ve geliştirilmesi gereken alışkanlıklar olarak ele alınması gereken şey, savaş terimleriyle ele alınmış ve ahlaki gelişim sonsuz bir savaş hâline getirilmiştir. Bu mücadele teorisinin izini daha sonra disiplin, hükümet, hukuk ve ceza konularındaki ortak düşüncelerimizde de sürebiliriz. Mücadelenin etik ve din alanındaki acı verici etkilerinin farkında olmak yeterli mi?

Üçüncü ana eril özellik olan kendini ifade etmeyi, horozun göğsünü kabartarak yürümesi ve erkek geyiğin ayağını yere vurması şeklindeki masum doğal biçiminden kibir ve gurur olarak adlandırdığımız özelliklere kadar izleyebiliriz. Kadınların hayatlarını sürdürebilmek için eril süslenme yöntemlerini benimsenmeye zorlanarak aşağılanması, beraberinde kibri de getirdi ancak günümüzde hâlâ kadınlarda en kötü hâllerinde bile şık kıyafetler içinde herkese görkemini sergileyerek bandolarla tören alayı hâlinde yürüyen erkeklerin göğüslerini kabartan gururun *saf*, coşkulu pırıltısını görmüyoruz.

Tanrıyla ilgili ilk kavramlarımızda ona sınır tanımayan gururun, övgüyü hak etmeyen özelliklerini ve sürekli takdir edilme arzusunu veren şey bu salt eril ruhtur. Bu özellikler herhangi yüce bir tanrı fikrine kesinlikle uymaz. Arzu, mücadele ve kendini ifade etme dürtülerinin eril dinler üzerinde kaçınılmaz bir etkisi oldu. Kutsallaştırılmış anneliğin, tamamen dışıl bir kültürün, ortaya neler çıkaracağını bilmiyoruz çünkü daha önce bunlara hiç sahip olma-

dık. Genelde kadınların da erkekler kadar ahlak anlayışına ve dini içgüdülere sahip olduğu kabul edilir fakat şu ana kadar bu yaygın inançlarımızı değiştirebilecek kadar güçlü olmamıştır.

Aslına bakarsanız hiçbir cinsiyete özgü özelliğin doğru ve yanlış hakkındaki fikirlerimiz üzerinde bir ağırlığı olmamalıdır. Etik ve din, açıkça insani meseledir. Fiziksel değil toplumsal unsurlar olarak bize aittir. İnsaniliğimizin farkına varmayı öğrendikçe ve cinsiyetimize özgü özelliklerimizi ait oldukları yere bıraktıkça basit ve uygulamalı bir disiplin olan etik ile ilgili en azından bir şeyler öğreneceğiz ve zihin, dinleri formüle etmek için geliştikçe dinlerin de geliştiğini göreceğiz.

Eğer içinizden birisi, etik anlayışımızla ilgili açık, basit, kolayca kavranabilir bir kanıt arıyorsa bunu popüler bir atasözünde bulabilir. Canavarlıktan ve vahşetten insaniliğe doğru mücadele eden erkek, çeşitli insani erdemleri fark etmiş, bunlara saygı duymuş ve bunları elde etmek için çabalamıştır.

Bunun için birçok ilkel dürtüyü kontrol altına almaya, birçok barbarca alışkanlığı değiştirmeye, daha yeni daha soylu güçler edinmeye razı gelmiştir. İnsan olmak için her şeyinden vazgeçebilirdi ama cinsiyetinden vazgeçemezdi, cinsiyeti etik ya da dinin ötesindeydi. "Ahlak" dediği şeye ve bunları düzenlemek için koyduğu ilkelere, flört ve evlilikteki tutumuna, asker zihniyetinin kuralsızlığına bakarak, anlamsızca boşa harcadığı hayat, varlıklar ve zevkler çerçevesinde şu küçük eril istisnanın farkına varırız:

"Aşkta ve savaşta her şey mubahtır."

BÖLÜM VIII

EĞİTİM

Eğitimin çıkış noktası annedir. Anne hayvan yavrusuna hayatla ilgili bildiklerini, hayatın artılarını ve eksilerini öğretir, bu bilinçli bir şekilde yapılırsa da yapılmazsa da eğitimidir. Eğitim, şu anki hâliyle bile hayatımızdaki en önemli süreçtir. Eğitim olmadan şimdi yaptığımız gibi koşullara hükmetmek ve onları iyileştirmek şöyle dursun hayatımızı dahi sürdüremezdik ve eğitim olması gerektiği gibi olduğunda, gücümüz umduğumuzdan daha fazla artacaktır.

Genel konuşmak gerekirse daha basit canlılarda ırkın sahip olduğu güçler her canlıya sirayet etmiştir. Edinilen kişisel tecrübenin diğerlerine hiçbir faydası yoktur. Fiziksel olarak aktarılanlar dışında geriye hiçbir getiri kalmaz. Kişisel kazanç ve mirasın dar sınırları, insan dışı varlıkların gelişimini sıkı sıkıya kısıtlar. Bizde öğrenilen şey bir başkasına öğretilir. Hayatımız sosyal ve müşterektir. Kazancımız herkes içindir ve bu kazancı ne kadar yayar-sak bize de o kadar fayda sağlar. İnsan ruhumuz geliştikçe, ortak ihtiyaçlarımızı ve menfaatlerimizi etrafıca kavrayacak hâle gelir ve bu gelişme sayesinde eğitim bir bütün olarak insanlara yayılır. Toplumsal işlevler de tıpkı fiziksel olanlar gibi doğa kanunları altında gelişmiştir ve benzer şekilde incelenebilir.

Bu temel toplumsal işlevin evriminde, tamamen eril bir baskının ne gibi bir etkisi olmuştur?

İlk süreç, yani her çocuğun annesi tarafından eğitilmesi, erkek yapımı dünyamızda büyük ölçüde göz ardı edilmiştir. Bu eğitim, cinsiyeti gereği kadının ikincil bir işlevi olarak kabul edilmiş ve bu nedenle kadının "içgüdü"süne bırakılmıştır. Büyük çocukların ve özellikle de gençlerin eğitiminde bu kadar büyük ilerleme kay-

dederken, küçüklere verilen eğitimde nispeten bu kadar az ilerleme kaydetmemizin ana nedeni budur.

Bir yanda ilk yardımcısı bakıcı ve ikincisi “anaokulu” olan anne eğitiminin doğal akışı; diğer yanda ise üniversite, kolej ve devlet okullarında örgütlenen egemen sınıfın yavaş yavaş alt tabakaya doğru süzülen etkisi vardı.

Eğitim alanındaki güç odakları oldukça fazladır. Çocuk fiziksel ve psişik olarak belirli koşullarda doğar ve bu şekilde “eğitilir.” Sosyal, politik ve ekonomik koşullar içinde büyür ve bunlar tarafından daha da değiştirilir. Şu ana kadar tüm bu koşullar androsentrik özellikler taşımış ama özel toplumsal bir süreç olarak eğitim, çocuğa kasten öğretilen ve çocuğun maruz bırakıldığı şeydir ve burada da aynı baskın etkiyi açıkça görebiliriz.

Bu bilinçli eğitim uzun süre yalnızca erkek çocuklara verildi, kızlar annelerinin etkisine bırakıldı, her biri annesinin bildiklerini öğrendi, daha fazlasını değil. Eril teorinin bu bariz örneği tek başına bir kanıt teşkil edecek kadar çok dikkat çekiyor. Bu, dünyanın erkeklerden oluştuğu ve yalnızca erkeklerin dünyaya uygun olduğu varsayımının ne denli mutlak olduğunu göstermektedir. Kadınlar dünyanın bir parçası değildi ve bu yüzden dünyadan nasıl faydalanacaklarını öğrenmelerine gerek yoktu. Kadın olarak doğdular, yaratılmamışlardı; insan olarak yalnızca hizmetçiydiler ve hizmetçi anneleri tarafından bu şekilde eğitilmişlerdi.

Bu eğitim sistemini her geçen yıl daha hızlı bir şekilde geride bırakıyoruz. Kadınların giderek büyüyen insani olma yanları ve bunun tanınması, erkek ve kız çocukları için eşit bir eğitimi zorunlu kılmaktadır. Bu talep, sıra dışı niteliklere sahip kadınlar ve cinsiyete dayalı önyargıları görmezden gelebilecek kadar insan olan erkekler tarafından ilk kez dile getirildiğinde, nasıl karşılandı? Kadın, insan yaşamından pay istemeye başladığında, kadının “doğal koruyucusu”nun tavrı ne oldu?

İnsanlığın yalnızca erkeklerden oluştuğu, dünyanın eril ve yalnızca erkekler için olduğuna dair evrensel varsayım gereğince; kadınların çabaları kendilerini “cinsiyetsizleştirme” ve erkek olma

yönünde kasıtlı bir girişim olarak karşılandı. Kadın olmak cahil ve eğitimsiz olmak demektir; bilge ve eğitilmiş olmak ise erkek olmak demektir. Kadınlar görünürde erkek değildi; bu nedenle eğitilmiş olamazlardı ve olmak istememeliydiler.

Bu androsentrik önyargı altında, eğitimin kadınlara eşit şekilde yayılmasına her adımda karşı çıkıldı ve hâlâ birçok kişi tarafından karşı çıkılmaktadır. Kadında insanlığı değil, yalnızca cinsiyeti gören bu kişiler, onu yalnızca kadınsı ilgi alanlarıyla sınırlandırmak istemiştir. Bu, eril bakış açısının en iyi örneğidir. Buna rağmen, çağımızı muhteşem bir şekilde karakterize eden kadının insani gelişimi devam etti ve şimdi hem kadın kolejleri hem de karma eğitim verenler, kızlarımızı, okul ve anaokulundaki alt sınıfların yanı sıra “yüksek eğitim” de sunmaktadır.

Özel mesleki eğitimde de aynı muhalefet, hatta daha kin dolu ve acımasız bir şekilde yaşandı. Birkaç başıboş ve zorunlu olarak daha düşük seviyedeki kadının, bir zanaata ya da mesleğe atılması; meslek sahiplerinin onlara yoldaş olarak el uzatacağı, fazladan yardım edecekleri ve kadın oldukları için müstesna bir nezaket gösterecekleri düşünülebilirdi.

Ama tam tersi oldu. Kadınlar rakip oldukları için dışlandı, ayrımcılığa uğradı, istismar edildi ve kadın oldukları için de müstesna bir nezaket görmek yerine, özel tehlikeler ve hakaretlerle karşılaştı. Bununla ilgili unutulmaz bir örneği tıp fakültelerinin kadın öğrencilere karşı tavırlarında görüyoruz. Sayıca, bilgi birikimiyle, emsal teşkil eden örnekleriyle cömert davranacak kadar güçlü oldukları düşünülen erkekler, yeni gelenlere önce mutlak bir itirazla karşı çıktı; sonra sabırlı ve ısrarlı adaylar içeri girdiğinde hem öğrenciler hem de öğretmenler kadınları yalnızca nezaketsizlik ve adaletsizlikle değil, aynı zamanda ustaca seçilmiş ve en itibarsız silahla, edepsiz dille karşıladı. Derste ve klinikte ciddi profesörler ve sırttan öğrenciler, kadınları dışarı atmak için saldırgan bir dil kullandı ve kadınlarla kırıncı bir şekilde dalga geçti. Bundan daha androsentrik bir performans olamaz.

Temel eril tutumun bir muhalefet, bir mücadele tutumu olduğunu hatırlayın; onun arzusu önce bir rakibin üstesinden gelmekle

elde edilir ve sonra bu baskın erkekliğin, eğitim alanında, olası hiçbir faydası veya yararı olmadığı yerde nasıl öne çıktığını görün. Bununla beraber modern erkekil olacak kadar insanlaştığından beri, kadının da eğitimin yararlarından pay almasına müsaade etmiştir ve kadın da bu avantajları takdir etme ve kullanma konusundaki potansiyelini göstermiştir.

Bugünlerde “eğitim gören kadınlar” a karşı yeni bir çılgılık yükseliyor. Harvard Üniversitesi’nden Barrett Wendell, kadınlara hocalık yapmanın, eğiticinin zekâsını zayıflattığını ciddiyetle iddia ediyor ve ara sıra okullarımızın “kadınlaştırılması” konusunda çılgınca bir panik havası estiriyor. Öğretmenlerin çoğunluğunun artık kadın olduğu ve büyümekte olan çocuklar üzerinde etkileri olduğu doğrudur. Hatta kadınların büyük ölçüde bunun için var olduğu da doğru gibi görünmektedir.

Ancak erkek kendi etkisini normal ve insani, kadın etkisini ise tamamen cinsiyet meselesi olarak kabul eder; bu nedenle kadınların erkek çocuklara eğitim verdiği yerlerde erkekler “efemine” olurlar —bu, erkek için kötü bir düşüştür. Peki erkekler kızlara öğretmenlik yaptığında kızlar ---- olur mu? Burada örneğimiz eksik kalıyor. Androsentrik düşünen bir zihnin aklına aşırı eril olmak gibi bir kavram hiç gelmemiş. Böyle bir kelime yok! Kadının hangi konumda olursa olsun, bu aşağılayıcı etkiyi göstermesinin beklendiğini fark etmek gariptir; eğer öğretmense, öğrencilerini efemine eder; eğer öğrenciyse, öğretmenlerini efemine eder.

Şimdi kendimizi bir an için de olsa bu androsentrik ruh hâlinde kurtaralım.

Cinsiyet açısından dişi daha önemlidir. Cinsiyet ayrımının hizmet ettiği süreçlerdeki payı açık ara daha büyüktür. Yalnızca dişil olmak, yalnızca eril olup başka hiçbir şey olmamaktan çok daha kapsamlı ve onurlu bir görevdir.

Ancak insanlık açısından türümüzün erkekleri şu anda kadınlardan çok daha ileridedir. Bu üstün insaniliği, bilgisi, becerisi, tecrübesi, organizasyonu ve uzmanlığı sayesinde dünyayı inşa eder ve yönetir. Tüm bunlar insana aittir, erkeğe değil. Tüm bunlar

doğası gereği erkeğe olduğu kadar kadına da açıktır ancak androsentrik kültürümüz boyunca kadınlar bunlardan mahrum bırakılmıştır.

Ancak kadın, eğitim gibi tamamen insani bir süreçte kendi özel dişil niteliklerini ortaya çıkarıyor olsa bile, bu nitelikler ve bu niteliklerin sonuçları nelerdir?

Eril etkinin hâlâ her yerde baskın ve üstün olduğunu görebiliriz. Erkeklerin ilk dürtüleri arzudur. Arzu ödül sisteminin temelidir, kişisel çıkar güdüsüdür ve “Bana zevk vermeyecekse neden çaba göstereyim ki?” yönündeki tutumdur. Beraberinde de tembellik ve karşılıksız çalışmayı istememek gelir. İkinci dürtü mücadele, yani insanları birbirine düşüren ve öğrenmekten ve zihni çalıştırmaktan değil diğer insanların önüne geçmekten zevk alan rekabetçi sistemdir. Bu bütünüyle eril iki etki altında, eğitimi; başarılı olan az sayıda kişi için bir keyif, diğerleri içinse başarısızlıklarla dolu yorucu bir çaba hâline getirdik. Bu, cinsiyetler arası rekabette iyi bir yöntem olabilir ama eğitimde tamamen yersiz ve zararlıdır. Bunun yaygınlığı, bu asil toplumsal sürecin eril hâle geldiğini ve bunun zararlı olduğunu gösteriyor.

Belirgin bir dişil bir etkide ne arayabiliriz? Nedir bu çok korkulan kadınsı özellikler?

Anneliğe özgü olanlar tabii ki. Erkeğin cinsiyeti dolayısıyla sahip olduğu içgüdüleri temel niteliktedir, bu içgüdüleri onu ebeveynlik öncesi birleşmeye götürür. Kadının içgüdüleri çok daha geniş bir alanı kapsar, kendilerini sonsuz sevgiye, bitmek bilmez hizmete ve yaratıcı annelikten doğan beceriye ve cesarete adarlar. Eğitimi kadınlaştırmak, onu daha anaç hâle getirmek olacaktır. Anne, çocuklarını özlem duyacakları ve peşinden koşacakları bir ödül sistemiyle yetiştirmez ya da onları birbirleriyle yarışmaya zorlayarak kazanan çocuğa istediğini verip kaybedeni suçlamaz ya da bir şeylerden mahrum etmez. Bu “dişil olmayan” bir davranış olurdu.

Bir anne, her çocuğa en çok ihtiyaç duyduğu şeyi verebilme, hepsine öğrenebilecekleri her şeyi öğretebilme, onları şefkatle ve etkin bir şekilde geliştirebilme için bildiği her şeyi yapar.

Ama kadınların etkisinden bu denli korkanların kastettiği şey bu değil. Tamamen erkeksi hayat standartlarına, eril ideallere, erdemlere, yöntemlere ve şartlara alışmış erkekler dışıl yöntem ve ideallerin, kendilerinin “erkeksilik” dediği şeyi yok edeceğini söylerler, bunun biraz gerçeklik payı da vardır. Örneğin, günümüzde eğitim, oyun ve sporla iç içe geçmiştir ve bunların hepsi aşırı derecede eril yapıdadır. Kadın öğretmenlere karşı çıkanlar, “Bir erkek çocuğunun eğitimi, asıl oyun alanında olur!” diyor. Kadınlar oyun alanında onlarla oynayamaz dolayısıyla onları eğitemezler.

Peki kadınların oynayamayacağı bu oyunlar nelerdir? Dövüş türleridir tabii ki, bunlar şiddetli ve acımasız, cinsel-mücadele içgüdüünün modern hâlidir. Kadınların beyzbol, futbol ya da herhangi bir şiddet içeren oyuna adapte ya da meyilli olmadıkları oldukça doğrudur. Atletik açıdan tamamen gelişebilirler, sirke giden her insan bilir ki, insan çevikliği ve beceri yelpazesi onlara açıktır ama kadınlar fiziksel mücadeleye göre yaratılmamıştır, bir şeyleri fırlatmaktan, tekmelemekten ya da bir şeylere vurmaktan bitmek bilmeyen bir zevk aldıkları da söylenemez.

Ama bu yorucu oyunların kendilerine atfedilen eğitici değere sahip olduğu doğru mu? Bunu sorgulamak kulağa küfür gibi geliyor. Tüm erkek öğretmenler, erkek öğrenciler, erkek eleştirmenler ve izleyiciler, örneğin futbolun geliştirdiği beceri, cesaret duygusu, koordine olma yetisi ve “sportmenliğin” beraberinde getirdiği “erkeksi”liği yüksek sesle dile getirmektedir. Birkaç gencin ölmesi ve birçoğunun sakat kalması, bu avantajlarla karşılaştırıldığında hiçbir şey değildir.

Tüm bu çalışmanın dayandığı eril, dışıl ve insan arasındaki üçlü ayrımı gözden geçirelim. Dışıl olan kadının eril olma konusunda erkeği taklit edemeyeceğini ve bunu istemediğini kabul edelim. Dışıl nitelikler kadar eril niteliklerin de kullanımı, yararı ve değeri olduğunu kabul edin. Geriye her ikisinin de paylaştığı, hiçbirinin sahip olmadığı ve hepsinden önemlisi insani nitelikler kalmaktadır. Eğitim insani bir süreçtir ve insani nitelikleri geliştirmelidir, cinsiyet niteliklerini değil. Kuşkusuz erkek çocuklarımız onları daha da

eril hâle getirecek özel bir eğitime ihtiyaç duymadan da yeterince erildir.

Hata burada yatıyor. Kendi cinsiyle gurur duyan ve diğerini hor gören, dünyada erkek ya da kadın cinsiyetinden başka bir şey görmeyen katı eril bir dünya, insanlığın istikrarlı ve hızlı büyümesini “endişeyle izlemiştir.” Örneğin, açıkça sanatçı, müzisyen, bilimsel kaşif olma eğiliminde olan bir çocuk var. Bir de herhangi bir alanda, özellikle zeki ya da herhangi bir özel iş için hırslı değil, ancak genel olarak “başarılı olmak” isteyen bir çocuk var. Bununla birlikte bu çocuk iri yarı, güçlü, iyi bir dövüşçü, bir maymun kadar yaramaz ve “sportmenlik” kelimesinin kapsadığı erdemler açısından donanımlı. İşte biz bu çocuğa “erkek gibi erkek” diyoruz.

Çok da haklıyız. Öyle. İnsanlığı pahasına, belirgin ve aşırı derecede erkektir. Bu bile kesin değildir ama daha güçlü bir baba olabilir belki ve muhtemelen kendisinden bile daha az insani olan aşırı kadınsı bir kızın da ilgisini daha çok çekecektir ama bunların hiçbirini onu daha iyi bir vatandaş yapmaz.

Uygarlığın ilerlemesi hem erkeklerde hem de kadınlarda insani nitelikler gerektirir. Eğitim sistemimize Wendell’in inanmamızı istediği gibi “kadınlaşma” değil, aşırı erkekleşme engel oluyor ve ket vuruyor.

Erkeklerin konumu çok basit. “Biz erkeğiz. Erkekler insanoğludur. Kadınlarsa sadece kadındır. Burası erkeklerin dünyası. Burada yaşayabilmek için bizim yöntemlerimizi kullanmalısınız. Kısmen medeni bir toplum olarak bir tür ‘medeni savaş’ düzeni hazırlamalı ve erkeklerin oynadığı eski, zalim, vahşi dövüş oyununu öğrenmeli ve erkek çocuklarımızı bu konuda eğitmeliyiz.” Eğitimin kadınlardan esirgenmesine şaşmamalı. Aşırı eril bir kültür tarafından etkilerinden korkulmasına şaşmamalı.

Zamanla sistem değişecektir. Uzun zamandır küçümsenen ve alay edilen dişil özellikler için yavaş yavaş eşit bir yer açılacaktır ve insan gücüne üstün bir saygınlık kazandırılacaktır.

Hem erkek hem de kız çocukları için fiziksel kültür, bu değiştirilmiş sistemin bir parçası olacaktır. İkisinin de birlikte yapı-

bildiği şeyler insani kabul edilecektir ama ikisinin de birbirlerinden uzaklaşarak yapabileceği şeylere açıkça eril ve dişil denilecektir ve bunlar çocuklara teşvik edilmeyecektir.

En önemli nitelikler insan nitelikleridir ve bu nitelikler bu şekilde adlandırılacak ve onurlandırılacaktır. Cesaret insani bir nitelik, cinsiyetle ilgisi yoktur. Erkek hayvanlarda genel olarak cesaret diye adlandırılan şey salt saldırganlıktır, kavga etme içgüdüsüdür. Kendi türünden bir düşmanla karşı karşıya gelmek evrensel bir erkeklik özelliğidir. İki baba kedi birbiriyle kıyasıya dövüşebilir, ama her ikisi de bir köpekten bir anne kedi kadar çabuk kaçır. Bununla birlikte annenin, yavrularını koruyacak kadar cesareti vardır.

Günümüzde bu dünyanın ihtiyacı olan şey hem erkeklerin hem de kadınların kamusal koşullarımızı ve önlemlerin nispi önemini fark etme, yararlı vatandaşlığın süreçlerini öğrenme gücüdür. Gerçekleri ve bu gerçeklere dayanan ahlak ve görgü kurallarını önem sırasına göre öğretecek ve kişisel becerilerimizi, dikkatli seçimler yaparak eğitecek bir eğitim sistemine ihtiyacımız var. Böylece her bir insan topluma en iyi şekilde hizmet edebilir.

Şu an okul dışı eğitimin büyük bölümünde avantaj hâlâ erkeklerde. Bebeklikten itibaren kıyafet ve bu kıyafetin getirdiği tüm kısıtlamalar aracılığıyla ve neyin “kadınsı” neyin “erkeksi” olduğunu öğreterek çocuklarımıza cinsiyeti vurgulamak gibi büyük bir hata yapıyoruz. Erkek çocuğa kız çocuğa verildiğinden çok daha fazla özgürlük veriliyor. Erkek çocuk kasabasını ve şehrini daha çok keşfediyor, makinelerle, hayatla ilgili daha çok şey öğreniyor, baba oğluna gerçeklerle birlikte cinsiyet üstünlüğüne ilişkin gelenekleri de öğretiyor.

Bütün bunlar, kadınların insaniliğinin gelişmesiyle birlikte gözlerimizin önünde değişiyor Bununla birlikte, kadınların ilerlemesi henüz tüm eğitimin temelini, yani bir çocuğun ilk yıllarının deneyimini büyük ölçüde etkilememiştir. Kadınların sınırlılıklarının ırksal ilerlemeyi en çok kontrol ettiği yer burasıdır. Burada kalıtsal etki sürekli olarak erkeğin ilerlemesiyle dengelenmiştir. Toplumsal seçim daha yüksek erkek tipleri geliştirmiş olsa da cinsiyet

seçilimi tersine dönerek hala ilkel kadın tiplerinde ısrar etmiştir. Fakat bu ilkel kadınların hayatın en hassas yıllarında harekete geçen eğitici etkisi, ırkın ilerlemesini ciddi oranda engellemiştir.

İşte karşınızda baskın, büyük ölçüde insanlaşmış ama yine de hayatı eril standartlarla ölçen erkek. Bu erkek kadını yalnızca bir cinsiyet olarak görür. (Burada Avrupalıların Amerikalı kadınlara yönelik eleştirilerine dikkat edin. “Kadınlarınız cinsiyetsiz” derler. Cinsiyetsizden kastettikleri şey de kadınlarımızın dişil özelliklerinin yanında insan özelliklerinin de olması.) Çocukları da aynı sınıfın bir parçası olarak görür, ikisi de alt seviyededir, “kadınlar ve çocuklar.”

William Rimmer’ın kırmızı tebeşirle yaptığı güzel çizimlerdeki bazı erkek, kadın ve çocuk profillerini ve kadının yüzünün ve başının oranının erkekten çok çocuğa benzediğine dair dikkatli açıklamalarını hatırlıyorum. Rimmer’ın ortaya koyması gereken şey; erkek ve kız çocuklarının yüzlerinin çok az farklı olduğu, yaşlı erkek ve kadınların yüzlerinin de bir o kadar az farklı olduğu, bazen hiç farklı olmadığı; kadının yüzünün insana erkeğinkinden daha çok yaklaştığı; cinsiyetten çok ırkı temsil eden çocuğun ise doğal olarak kadına erkekten daha çok benzediği idi. Erkek daha ilkel nitelikleri, tüylülüğü, hırçın çene yapısını korumuştur, kadın ise daha gelişmiş insan tipine benzemektedir.

Aşırı eril bir seçim önce dişiliği, daha sonra da uzun yıllar süren hizmetçiliğin beraberinde getirdiği itaatkârlık ve sabırla hizmet etme özellikleri için kadını seçmiştir.

Bu köle kadın ya da aylak ve aşırı kadınsı tip, hiçbir zaman anneliğin gerçek gücüne ve yerine kıymet vermemiş ve küçük çocuklar için değerli bir eğitim sistemini hiçbir zaman kavrayamamış veya uygulayamamıştır. Halk kütüphanelerimiz, bebek eğitimi ve çocuk kültürü kitaplarının genellikle annelerden çok öğretmenler tarafından okunduğunu kanıtlamaktadır. Hayvanlar için fazlasıyla uygun ve yeterli olan anne içgüdüğü, medeni hayatın gereksinimlerini karşılamak için asla yeterli değil. Anne hayvan, her yeni doğumda yavrusuna taze bir bağlılık sunar, ilkel anne gittikçe genişleyen

ailesi için o tutkulu şefkatini uzun bir süre devam ettirir ama ikisi de eğitimi temel ilkelerinin ötesine taşıyamaz.

Çocuğun ilk yıllarını; eğitilmemiş, dizginlenmemiş anne içgüdüüne emanet etmeye o kadar alışmışız ki, bebekler için daha iyi eğitim önerileri, kitlesel bir cehaletin açık alaycılığıyla karşılanıyor.

Güçlü ve zeki yazar Josephine Daskam Bacon, diğerlerinin yanı sıra, annelerde insan zekâsının kademeli olarak uyanmasıyla, bebeklerin de yetkin bakım ve hizmete ihtiyaç duyma konusunda bizden farkı olmadığını fark edilmesiyle alay etmek ve bunları engellemek için yazıyor. Uzmanlaşan ve örgütlenen babalarının onlara daha iyi yuvalar ve içinde büyüyecekleri daha bir dünya sağlayabilmeleri dışında, insanın yıllar süren gelişiminin bebeklere herhangi bir yarar sağlayacağını düşünmek bu gericilere saçma geliyor. Daha insani olan annelerin de uzmanlaşması ve organize olması ve bu üstün avantajları bebeklerine sunmaları gerektiği fikri alay konusu ediliyor.

Çoğunlukla birlikte alay etmek kolay ve kârlıdır ancak tarihin yargısına göre, bunu yapanlar imrenilmeyecek konumlara sahiptir. Anne insanın, erken çocukluk döneminin eğitici olanaklarının farkına varacakları, küçük çocukları doğru bir şekilde eğitime becerisinin nadir ve değerli olduğunu öğrenecekleri ve bundan gurur ve memnuniyet duyacakları zaman yaklaşmaktadır.

İşte o zaman şu an bize fazlasıyla ütöpik gelen en değerli insani özelliklerin, çocukların zihnine yerleştiğini göreceğiz. Engin ve uzun deneyimlerden yola çıkarak gelişmekte olan zihnin adımlarını öngörmeyi ve bu adımlara olanak sağlamayı öğreneceğiz ve zihni önceden dikkatlice planlanmış deneyimler yoluyla eğitecek, şimdi akla bile gelmeyen bir yargı yetisi, özdenetim ve toplumsal algı seviyesine getireceğiz.

Evet, böyle bir eğitim doğumla başlar, hatta bilinçli bir anneliğin standartları çerçevesinde doğumdan daha da önce başlar. Böyle bir eğitim için eşlerin, kadınların, kızların daha farklı statülerinin olması gerekir. Androsentrik kültürümüzü asla aşamayacak olsaydık, bu tamamen imkânsız olurdu.

BÖLÜM IX

“TOPLUM” VE “MODA”

Masum yanlışlarımızdan birisi de “toplum”un kadınlar tarafından oluşturulduğu ve “moda” adı verilen o tuhaf sosyal tezahürden kadınların sorumlu olduklarına dair güncel yanılgıdır.

Bu düşünciyi hem erkekler hem de kadınlar kabul ediyor; ciddi deneme yazarları ve filozoflar kadar romancılar ve bunu sayfalarına yansıtıyor. Eylemsizlik gücü fizikte olduğu kadar psişik alanda da etkilidir; popüler zihne hatırı sayılır bir güçle itilen herhangi bir fikir, karşıt bir güç –ya da sürtünmenin yavaş direnci– sonunda onu durdurana kadar devam edecektir.

“Toplum” çoğunlukla kadınlardan oluşur. Toplumun işleyişinin büyük çoğunluğunu kadınlar yürütür, bu yüzden kadınlar toplumun kurucusu ve efendisidir ve toplumdan sorumludurlar. Genel kanı bu yöndedir.

Haremlerin sorumlusu da kadınlar diyelim bari ya da hapis-hanelerin sorumlusu mahkumlar... Belirli bir yerde ya da koşulda çaresizce hapsolmak, bu koşulları yaratmak şöyle dursun, insanın bunu seçtiğini bile kanıtlamaz.

Hayır, androsentrik bir kültürde tüm diğer toplumsal ilişkiler gibi “toplum” da erkekler tarafından yönetilir ve erkeklere kolaylık sağlayacak şekilde düzenlenir. Tabii ki diğer cinsiyetin mevcudiyeti sebebiyle küçük değişiklikler yapılmaktadır; kadınların sayısının erkeklerden fazla olduğu yerlerde kadınların etkisi kaçınılmaz olacaktır ama tüm işleyiş erkeklerce belirlenir.

Toplumsal ilişki, insan hayatının birincil koşuludur. Görüşmek, kaynaşmak, birbirini tanımak, sadece belirli fikirleri, gerçekleri ve duyguları paylaşmak değil aynı zamanda iletişimin getirdiği o belirsiz uyarıcıyı ve büyük gücü deneyimlemek hem mutluluğumuz hem de gelişmemiz için gereklidir.

Bu büyük ihtiyaç her zaman mümkün olduğunca erkeklerin tekelinde olmuştur. Kadınların kurmasına izin verilen ilişkiler, erkek yapımı adetlerle katı bir şekilde sınırlandırılmıştır. Kadınlar bu gelenekleri kabul eder, tekrarlar, kızlarına dayatır; ama bu geleneklerin kaynağı erkeklerdir.

Küçük Çinli kızların ayaklarını anneleri ya da bakıcıları bağlar. Ama bu sakat bırakan işkence, kadınların zevki için icat edilmiştir. Peçeyi kadınlar takar ama peçe kadınların herhangi bir ihtiyacı için emredilmemiştir.

Toplumun ilk hâline baktığımızda umuma açık yerlerin her zaman var olduğunu görürüz. Bu yerler, neredeyse evlerimiz kadar eskiye dayanır; birliktelik ihtiyacı da mahremiyet ihtiyacı kadar insanıdır. Ama umuma açık yerler yalnızca erkekler içindi, hâlâ da öyle. Kadın mümkün olduğunca evde tutulmuştu. Kadınsı doğası hayatını kısıtlamalıydı ve insani durumu tamamen göz ardı edilmişti.

İnsan doğasının baskısı altında kadınlar her zaman etrafını kuşatan sosyal kısıtlamalara başkaldırmıştır ve eski zamanlarda kuyu başında ya da pazar yerinde toplanan kadınlardan, şimdi kilise merdivenlerinde oturan ya da dikiş dikmek için bir araya gelen kadınlarımıza kadar hepsi erkek varlığının bir ilkesi olduğu kadar kadın varlığının da bir ilkesi olan toplumsal ilişki için durmadan mücadele etmiştir.

“Toplum” dediğimiz modern özel alana geldiğimizde bunun, kadınların birbirleriyle ve erkeklerle tanışabileceği dikkatlice ayarlanmış bir dizi süreç ve mekândan oluştuğunu görüyoruz. Tabii ki bunlar Batı geleneğimizin serbestliğinden eski topraklardaki katı refakatçiliğe; ırk, ülke, sınıf ve döneme göre farklılaşıyor ama Amerika gibi özgür bir yerde bile sınırlar var.

Erkekler, rağbet ve finansal kapasite dışında herhangi bir sınırlama olmaksızın ilişki kurar. Sınıf ayrımı bile yalnızca tek yönlü işler. Alt sınıf bir erkek üst sınıf bir kadınla birlikte olamaz ama üst sınıf bir erkek alt sınıf bir kadınla birlikte olabilir ve olur da. Bu erkeğin toplumdur, bir erkek kendi başına istediğini yapamaz mı yani?

Ward'ın ustalıklı ortaya koyduğu üzere sınıf ayrımları ırk ayrımlarının kalıntısıdır. Alt sınıf bir zamanlar alt ırktı ve üst ırktan biriyle evlenmek alt ırka yasakken üst ırk hep alt ırkla evlenmişti.

Kölelik zamanlarında, saf siyahtan meleze, quadroon'a, octoroon'a, quinteroon'a, griffada, mustafee, mustee ve sang d'or'dan beyaza "renk çizgisi"nin' ayrıntılı bir şekilde belirlenmesi beyaz aneler aracılığıyla değil, seçkin zevkleri olan beyaz babalar aracılığıyla olmuştur. Kölelikte bile, yaşanan en büyük korkular androsentrikti.

"Toplum," daha doğrusu bu toplumdaki kadınlar sıkı bir şekilde korunmaktadır. Her zamanki gibi esas tabu kadınla ilgilidir. "Toplum" ve büyümekte olan bir kız arasındaki ilişkiyi dikkatlice düşünün. Bu kız elbette evlenmelidir ve eğitimi, tavırları ve karakteri elbette müstakbel kocasının hoşuna gitmelidir. Genç kızlarda arzu edilen şey derken tabii ki erkeklerin arzu ettiği şey kastedilir. Tüm seviyeli başarıların ilki "masumiyet"tir. Güzellik önde gelebilir ya da gelmeyebilir ama "masumiyet genç kızların en önemli cazibesidir."

Neden? Masumiyetin genç kızlara ne yararı var? Hayatının en büyük başarısı biriyle evlenmek, sağlığı ve mutluluğu doğru adamla evlenmesine bağlı. Ne kadar "masum" olursa o kadar az şey bilir böylece yanlış adamın onu elde etmesi de o kadar kolay olur.

Büyükannemin aldığı *The Ladies' Literary Cabinet* dergisindeki "The Sorrows of Amelia" yazısında dokunaklı bir şekilde anlatıldığı gibi; "Yozlaşmış dünyanın gizli kötülüklerinden habersiz olan Amelia tüm insanoğlunun da kendisi gibi tertemiz olduğunu düşündü. Ne yazık! Bu ölümcül saflık başına gelen tüm talihsizliklerin kaynağıydı." Öyleydi. Hâlâ da öyle.

* Renk çizgisi (*the color line*) ifadesinin kesin bir kökenini bulmak zor olsa da bu ifade, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Yeniden Yapılanma Dönemi'nde gazetelerde ırk ayrımcılığına referansla, beyaz olmayan insanların toplumsal ya da yasal yöntemlerle beyazlardan ayrılmasına özel bir atıfla yaygın olarak kullanılmıştır. Afro-Amerikan sosyal reformcu, kölelik karşıtı hatip, yazar ve devlet insanı Frederick Douglass'ın "The Color Line" başlıklı bir makalesi 1881 yılında *North American Review* dergisinde yayımlanmıştır. İfade, Amerikalı sosyolog, sosyalist, tarihçi ve Pan-Afrikanist sivil haklar aktivisti W. E. B. Du Bois'in 1903 tarihli *The Souls of Black Folk* adlı kitabında tekrar tekrar kullanmasından sonra ün kazanmıştır. — Ed.N.

Sadece, gerçeklerle yeni bir bakış açısıyla yüzleşin, gerçeklere daha önce hiç “toplum” görmemişsiniz gibi bakın ve toplumun “Kraliçesi”nin konumunu gözlemleyin.

İşte karşınızda kadın. Anneliğin onun başlıca amacı olduğunu kabul edelim. (Bir kadın olarak asıl amacı bu ama bir insan olarak başka amaçları da var!) Evlilik, anneliği korumanın; eşe ve çocuklara “destek” ve “koruma” sağlamanın yoludur.

“Toplum” genç insanları bir araya getirmek, evliliği teşvik etmek için fazlasıyla kullanılan bir araçtır. Eğer “toplum” gerçekten de kadınlarca kurulup yönetiliyorsa doğal olarak toplumda başarılı anneliği teşvik eden ya da kadını –ve çocuklarını– babalığın kötülüklerinden koruyan “kısıtlamalar” ya da “teşvikler” var mı diye bakmalıyız.

Var mı peki? Kesinlikle hayır.

“Toplum” erkeğe özgürlük sağlar, ayrıcalıklar tanır ve her konuda izin verir. Onu yaşadığı ortamdan dışlamasına sebep olacak kimi hareketler vardır; kumar borcunu ödememek ya da züğürt olmak, ama kadınlığa –anneliğe– karşı işlediği kabahatler yüzünden toplumdan dışlanmaz.

Peki ya tam tersi olsaydı?

Eğer toplum kadınlar tarafından, kadınlar için kuruluyorsa o zaman çaresizce “masum” bir kızın attığı yanlış bir adım elbette saygınlığını zedelemesin.

Ama zedeliyor. O kız artık “masum” değil. Artık bir şeylerin farkında. Değerini kaybetti ve vitrinden indirildi. Olamaz mı? Bu erkeğin dükkkanı, kızın değil ki. Kadınların nasıl insanlar olacağı, neleri yapıp yapmamaları gerektiği eril standartlar çerçevesinde ölçülüyor.

Kadınların hem birer kadın hem de birer insan olarak ihtiyaçlarına ve zevklerine dayalı gerçekten “dişil” olan bir toplum, en başında onlara özgürlük ve bilgi sağlardı, gücün kaynağı olan bilgiyi. Bize bir erkek dansa kaldırmadığı sürece dans etmeyen, bir erkek ona yiyecek getirmediği sürece yemek yemeyen, erkeğin koluna girmemesi sürece odanın karşı tarafına bile geçemeyen “balo salonunun

kraliçesi" tasviri yapmazdı. Tüm kör, aptallaştırılmış "asil mıymıntılar" arasında ilk örnek odur. Hayır, dişil bir toplum en azından kadınlara bu sözde özel alanında eşitlik bahşederdi.

Öte yandan bu toplumun erkeğe karşı tutumu sıkı sıkıya kritik olurdu.

Bayan Grundy'nin gerçek olduğunu hayal edin. (Bu zamana kadar bu, Bay Grundy idi, bıyıklarını şapkasının altında saklıyordu.) "Hayır, hayır genç adam. Yapamazsın. İçkiye gitgide alışıyorsun. Kötü bir koca olacaksın." dediğini düşünün.

Ya da daha sertçe. "Size yazıklar olsun, bayım! Evlenme hakkınızı kaybettiniz! Yedi yıl emekliliğe ayrılın ve geri dönerken yanınızda bir doktor raporu getirin." dediğini hayal edin.

"Toplum"un böyle bir şey söylemesi kulağa saçma geliyor değil mi? Erkeğin "toplum"unda bu çok saçma.

"Toplum" için gereken giysiler ve süsler; "toplum"un bitmek bilmeyen yeme içmesi, "toplum"un tercih ettiği eğlenceler, "toplum"un tüm gereksinimleri ve dışlamaları erkeklere ait, erkekler tarafından ve erkekler için. Ve sonra, eril etkinin tüm o kocaman kompleksinin üstüne bir de Adem'in yaptığı gibi kadınlara yönelirler ve "günahkâr" kız kardeşlerine sert davrandıkları için onları suçlarlar. "Kadınlar birbirlerinin çok üstüne gidiyor!"

Öyle yapmak zorundalar. Hangi erkek karısına ve kızına "günahkâr" birini ziyaret etmesi ve onunla ilişki kurması için "izin" verir ki? Böyle bir şey yaparsa itibarı zedelenir, "sosyal statü"sünü kaybeder ve kızının evlenme şansı yok olur.

Erkekler bu kadar acımasız değil. Talihsiz kadınlara yardım etmek için, onlara sempati duyduklarından, eski hâllerine döndürmek amacıyla ya da başka nedenlerden ötürü onları ziyaret edebilir ve sosyal statülerini kaybetmezler. Neden kaybetsinler ki? Kuralları koyanlar onlar zaten.

* Bayan Grundy, son derece geleneksel veya ukala bir kişi için kullanılan mecazi bir isimdir, geleneksel terbiyenin zorbalığını simgeler. Thomas Morton'un 1798 tarihli beş perdelik komedisi *Speed the Plough*'da görünmeyen bir karakter olarak ortaya çıkmıştır. — Ed.N.

Günümüzde kadınlar, erkeklerden çok daha belirgin bir biçimde “moda” dediğimiz o gizemli gücün savunucusu ve kurbanıdır. İnsanların birbirlerinin fikirlerini, geleneklerini, yöntemlerini çaresizce taklit ettiğini görüyoruz, mimari, mobilya, edebiyat ya da başka herhangi bir alanda önceden belirlenmiş numunelere sabırla boyun eğiyoruz ve bu alanlarda hiç farklılık görmüyoruz ama kişisel dekorasyonda çok bariz bir fark var. Bugün kadınlar grotesk çirkinliğe ve saçmalığa erkeklerden daha çok boyun eğiyor ve bunun bir sürü geçerli sebebi var. Moda hakkındaki kısa araştırmamızı kıyafet modasıyla sınırlandırarak kadınların bu güzel kıyafetleri neden giydiklerini ve modayı neden değiştirdiklerini görelim.

Öncelikle çok barizdir ki dişi insan, ekonomik açıdan erkeğe bağımlı olması nedeniyle süslenme yükünü taşır. Yaratılış sebebi olan annelik yüküne bir de bu doğal olmayan süslenme yükünü ekler. Dünyadaki diğer tüm dişiler süsler olmadan da erkek için yeterince çekicidir. Erkek, dişinin gözüne girmek için süslenir, boy-nuzlarını ya da tüylerini uzatmak için hiçbir masraftan kaçınmaz, ibiğini ve gerdanını sergiler.

Dişi, erkekle yalnızca geçici bir süre için ilgilenir. Geri kalan zamanlarda kendi hayatına bakar, kendi yavrularıyla ilgilenir. Ama bizim kadınıımız geçimini ve tüm sosyal ihtiyaçlarını erkek üzerinden sağlar. Kadın, hayattaki konumu için de varlığı için gereken şeyler için de erkeğin eline bakar. Kendisi ve çocukları için tüm ihtiyaçlarının kaynağı olan erkeği kazanmalı ve onu elinde tutmalıdır. Bu yüzden doğal cazibesinin üstüne bir de “yedi tül dansı”nı,* on yedi elbise dansını, şen çılgınlığın yetmiş yedi şapka dansını eklemek zorundadır.

Kabaca “Kadınlar erkekleri memnun etmek için değil, kendilerini memnun etmek ve diğer kadınları gölgede bırakmak için

* Herod II ve Herodias'ın kızı, Büyük Herod'un torunu Salome'un, günümüzde daha çok Vaftizci Yahya'nın öldürülmesine neden olan olaylardaki rolü hakkında Yeni Ahit'te anlatılan hikâyelerden tanınan, Galilee ve Perea'yı yönetmiş antik lider Hirodes Antipa'nın doğum gününde sergilediği dans. Salome bu dansla Hirodes de dahil olmak üzere ortamdaki herkesi oldukça etkilemiştir. — Ed.N.

giyinir” şeklinde düşünen pek çok kişi var. Bu insanlara, hafta içi bir yazlık bir tatil yerini ziyaret etmelerini ve ziyaretlerini cumartesi akşamına kadar uzatmalarını tavsiye ediyorum. Kadınların kendilerini mutlu edecek ve diğer kadınları gölgede bırakacak koca bir haftaları vardır ama cumartesi günkü ihtişamları başka bir etkinin ya da çekimin varlığını gösterir.

Eğer bununla da tatmin olmuyorlarsa o zaman dikkatlerini genç hanımların süslenmeye evlenmeden önce, evlendikten sonra ayırdığından daha fazla zaman harcadığı gerçeğine dikkat çekirim. Bu durum, Eşlere Öğütler’i yazan kişiler tarafından uzun zamandır gözlemlenmekte ve bu farklılığın erkeklerin hoşuna gitmediği, kadının kocası üzerindeki etkisini kaybettiği gerekçesiyle yadırganmaktadır; ki bu doğrudur. Ama erkeğin zayıflığını bilen "toplum" onu yasayla karısına bağladığına göre, kadın neden doğal olmayan bir çabayı sürdürsün ki?

Seçkin bir dergi olan *Good Housekeeping* birkaç aydır, son derece zarif ve iyi giyimli bir stenograf olan “Bayan Melissa Clarissa McRae”nin, işvereni olan titiz bir genci yapmacık cazibesinin gücüyle yakalayıp evlendiği ve evlendikten sonra ani bir pasaklılık yüzünden aşkını kaybettiği, kafiyeli ve resimli bir hikâyesini yayımlanmaktadır.

Bu da yeterli değilse açıkça ve doğrudan erkeğin gözüne girmek için yaşayan kadın sınıfının “moda”ya karşı tutumunu belirterek örnekleri çoğaltayım. Bu kadınlar işini biliyor. Doğuştan “variant” olan erkeğin serseri fantezilerini sürekli olarak cezbetmek için, sadece yapmacık cazibeler yığmakla kalmamalı, aynı zamanda onları sürekli değiştirmelidir. Değiştiriyorlar da. Bu uzmanlık alanının liderleri beraberinde sürekli değişen moda akımını getiriyor. Bu akımlar ne kadar aşırı ve tuhaf olursa o kadar başarılı oluyor ve başarılı oldukları için de taklit ediliyorlar.

Eğer erkekler modanın değişmesinden hoşlanmasaydı emin olun işleri erkekleri hoşnut etmek olan bu insanlar modayı değiştirmezdi. Ama yeni bir yüz görünce eskisinden sıkılan doğanın varyantı üzerinde hâkimiyet sağlamak isteyen ve yüzünü değiştiremeyen

(rengi hariç) kadın şapkasını ve elbisesini değiştirmek zorundadır.

Ancak söz sahibi, asıl hedef olan erkek bu büyük moda akımını bilerek talep etmekle kalmıyor aynı zamanda bu akımı bir iş hâline getirip tedarikini sağlıyor ve tıpkı Adem'in yaptığı gibi talep ettiği ve kadınlara sağladığı şeyi kabul ettikleri için kadınları suçluyor.

Eğer gerek varsa başka bir kanıtı şurada bulabiliriz: Kadınlar bağımsız, eğitilmiş, bilgili ve özgür hâle geldikçe erkek yapımı modalara olan teslimiyetleri aynı oranda azalıyor. Sempati ve takdir ile övülen bu gelişme erkeklerin çıkarlarıyla mı taçlandırılıyor?

Erkeklerin, şimdiye kadar "kendilerini cinsiyetsizleştirme"ye kalkışan kadınlara karşı tutumu herkesçe bilinir. Kadınların aptal, değişken, her zaman taze bir çekicilikte olmasını isterler ve kadınlar geçimini sağlamak için "cezbetmek" zorundadır. Bunu yapmalarının sebebi budur.

Çok yazık. Kendi cinsiyetinin bağımlı, alçaltılmış konumunun bu apaçık kanıtının farkına varmak zorunda kalmak, her ileri görüşlü kadın için aşağılayıcıdır ve ustalıklarının neye yol açtığını görmek de erkekler için aşağılayıcı olsa iyi olur. Bu çılgınca süslenmiş küçük yaratıklar kadınlığı temsil etmiyor.

Sanatçı kadını en yüksek ideallerin; adalet, özgürlük, hayırseverlik, hakikat gibi ideallerin bir tipi olarak kullandığında, onu süslenmiş olarak temsil etmez. Kadının azıcık da olsa ekonomik bağımsızlığının bulunduğu herhangi bir yerde modanın saçmalıklarına daha az rastlarız. Çalışan kadınlar tamamen bu saçmalıklarla dolu olamaz.

Ama erkekleri, kendisi için belirlenmiş sınırlar içerisinde memnun etmesi gereken toplumun kraliçesi başıboş kadın ve ne parasına olursa olsun onları memnun etmek zorunda olan toplumun dışında kalan insanlar, modanın araçlarıdır.

BÖLÜM X

HUKUK VE HÜKÜMET

Erkeklerin doğal olarak kanun koyucu ve kanun uygulayıcı olduklarını varsaymak kolaydır, çünkü ataerkil düzenin başlangıcından beri böyle oldukları açık tarihi bir gerçektir.

Hukukun altında örf ve adetler yatarken hükümetin arkasında herhangi bir örgütlü grubun birbiriyle ilişkili faaliyetleri yatar. Böcek ve hayvan gruplarının bilinçsizce evrimleştirdikleri ve toplumsal içgüdüleriyle yerine getirdikleri şeyleri biz bilinçli olarak evrimleştiriyor ve hukuk ve hükümet denilen keyfi sistemler ile yerine getiriyoruz. Eylemlerimizin diğer tüm alanlarında olduğu gibi bu alanda da gelişim sürecindeki işlevin insani niteliği ile erkek ya da dişinin onun üzerindeki etkisi arasında ayırım yapmalıyız. Farklı cinsiyetler olarak neyi sevip sevmediklerinden, farklı zevklerinden ve yetilerinden ayrı olarak insan gelişiminin çok daha geniş bir alanı vardır ve iki taraf da bu alana katılır.

Bu düzlemde hukukun ve hükümetin evrimi aşağı yukarı şu şekilde gerçekleşir: İlk kadın merkezli gruplar ortak sevgi ve hizmetin ana hatları üzerinde örgütlendi. İlk erkek grupları en başta yırtıcı bir gruptu, avlanmak için organize olmuşlardı. Daha sonra kavgacı bir grup ortaya çıktı, bu gruptan da organize savaş meydana geldi.

Özel bir gelişimle bazı zihinler diğerlerine kıyasla belirli davranış biçimlerinin gerekliliğini algılayabilir ve bunu hemcinslerine açıkça ifade edebilir; böylece, yavaş yavaş, yüksek sosyal doğamız kişisel olarak boyun eğmeyi kabul ettiğimiz kurallar ve teamüller oluşturur. Toplumsal gelişme süreci ilerici eşgüdümlü bir süreçtir.

Bireysel amaçlar için bağımsız bireysel eylemden, toplumsal amaçlar için birbirine bağlı toplumsal eyleme doğru hareket ediyoruz. Bu oyundaki "iblis" rolü eski ego kavramına ait ve bunun yeni

toplumsal ruhla uyum sağlaması gerekiyor. Bu sosyal süreç de diğerleri gibi eril ellerde olduğundan, önceki çalışmalarımızdaki tek taraflı uzmanlaşmanın izlerini burada da aynı şekilde görebiliriz.

Baskıcı davranış aslen eril bir davranıştır. Cinsiyet mücadelesinin bitmek bilmeyen asırlık uğraşında erkek her daim alt etme arzusunu edindi, bu arzuyu hep dayanıklılık dürtüsü tetikledi ve üstünlüğünün daha sonraki döneminde egemenlik ve hâkimiyet alışkanlığı edindi. Bir erkeğin “aşık” olduğu ve flört ettiği zamanki davranışları ile evlilik ile efendi erkek köle kadın ilişkisi ortaya çıktı. Sıradaki davranışları arasındaki karşıtlığı örnekleyebiliriz. Erkek aşık olduğu dönemde kendi cinsiyetinin doğal konumundadır yani kur yapan taraftır. “Egemenlik içgüdüsü” sonraki dönemden milyonlarca kat daha uzun olan ilk zamanlarda kendisini göstermez, bu içgüdü yalnızca daha modern ve isteğe bağlı ilişkide ortaya çıkar.

Diğer hayvanlar arasındaki tek eşli birliktelikte bu tür uyumsuz ve doğal olmayan özellikler yoktur. Fakat bu alışkanlık biyolojik açıdan ne kadar yeni olursa olsun tarihi açıdan göz önünde bulundurduğumuzda medeniyet kadar, ciddi bir güç olacak kadar eskidir. Bu alışkanlığın altında hükümetin hukuk sistemlerinin ve hukuk biçimlerinin yavaşça evrim geçirdiğini, insanın genel gelişiminin, erilliğin özel etkisi tarafından her zaman büyük ölçüde yoldan çıkarıldığını görürüz. İlk önce bizi yöneten geleneğin gücüyle, ilke insanın adetleriyle karşılaşırız. Daha sonra, en iyi avcı veya savaşçının lider olmasından, eşlerine, çocuklarına, kölelerine ve sığırlarına sahip olan ve onları yöneten, kendi hoşuna giden kurallar koyan ve düzenlemeler yapan ataerkinin doğaya aykırı hâkimiyetine kadar, otorite kademeli olarak ortaya çıkar.

Onları desteklediğimiz şekliyle yasalarımız, yorumlamak için özel bir kast ve uygulamak için başka bir kast gerektiren yavaş, savurgan, hantal sistemlerdir; ortalama vatandaş yasalar hakkında hiçbir şey bilmez ve yalnızca yapabildiğinde ondan kaçmaya, mecbur kaldığında ona itaat etmeye özen gösterir. Kadının doğal etkisinden geriye kalanları bulabildiğimiz yerde yani evde, anaerkilliğin o bodur, sakat, işlevini yitirmiş ilkel evinde yasalar ve yönetim ka-

dının elinde olduğu müddetçe oldukça basittir ve ortak menfaatlerle gözle görülür bir ilişkisi vardır, bu ilişki açıkça ve ısrarla öğretilir.

Şehir ve eyaletlerde hukukun eğitimle ilgili tarafı ciddi bir şekilde ihmal edilmektedir. Cehalete müsamaha gösterilmez. Eğer bir insan daha önce duymadığı bir yasağı çiğnerse bu mazur görülmez ve ceza aynı şekilde işler. Ailesi için ciddi kanun ve yönetmelikler düzenleyen, bunlar hakkında çocuklarına hiçbir şey söylemeyen ve bu bilinmeyen kurallara uymadıklarında da onları cezalandıran bir anne hayal edin!

Siddetle karşı çıkmak, savaşmak, toprağı çiğnemek, vahşi sevinç çığlıklarıyla zafer kazanmak, bunlar ilkel erkek içgüdüleridir ve barışçıl iknaya, eğitime, eylemin kolay uyumuna yol açan tamamen doğal sosyal içgüdü, aşağılayıcı bir şekilde “kadını” ya da “hayırsever” olarak sınıflandırılır ki bu da neredeyse aynı derecede kötüdür. “Erkeklerin daha güçlü önlemlere ihtiyacı var” diyorlar gururla. Evet ama dünyanın beşte dördü kadın ve çocuk!

Aslına bakarsanız kadın, anne; ilk eşgüdömcü, yasa koyucu, yönetici ve idarecidir. Yavrularını korumaktan ve onlara rehberlik etmekten, insan gençliğinin daha uzun ve daha büyük yönetimine kadar, grup çıkarlarını göz önünde bulunduran ve bunları ilişkilendiren ilk kişidir.

Bir baba olarak erkek, bu özünde dişil olan işlevleri zamanla paylaşır ve bizde babalık sosyalleşirken annelik sosyalleşmez, erkek tek başına babalığa özgü yöntemleriyle dünyaya annelik yapmaya çalışır.

Herhangi bir köklü insan geleneğini incelerken, bunları açıkça görmek ve tarafsız olmak çok zordur. Zihnimiz; emsaller, ırk gelenekleri ve otorite denilen demir yüklerle doludur. Bu ağır güçler en mükemmel ifadelerine kesinlikle erkeksi olan savaş alanında ulaşır. Mutlak otorite; akılsız, dilsiz itaat; amansız ceza. Burada erkek baskısının en yüksek seviyelerde olduğunu, hukuk ve hükümetin tamamen keyfi olduğunu görüyoruz. Beklendiği üzere bunun sonucunda ortaya güzel bir yıkım makinesi çıkıyor. Ancak yıkım insani bir süreç değildir; yalnızca uygun olmayanları ortadan kaldıran bir erkek sürecidir.

Dişil süreç işe yarayanı seçmeye yöneliktir, eleme yöntemi negatif ve acısızdır.

İkisinden de daha büyük olanı insani süreçtir, bu süreç; işe yarayacak *insanlar yetiştirir*.

Günümüzde erkekler, kadınlardan daha insanidir. Erkekler tahtları üzerinde tek başlarına devletin yükünü ellerinden geldiğince taşımışlardır; hukuk ve hükümet tarihi onların toplumsal gelişme yönünde yavaş ama karşı konulmaz bir şekilde değiştiklerini göstermektedir.

Eski krallar, erilliğin neşeli bir tezahürüydü. Güç ve onur, sıyrılsız şatafat, bitmek bilmeyen keyfine düşkünlük, karşı konulamaz otorite onlarındı. Köleler ve saray mensupları onların önünde eğilir, kulları onlara itaat eder, tutsak kadınlar haremlerini doldururdu. Ama eril monarşi günleri geride kalıyor ve insani demokrasinin günleri geliyor. Demokraside hem hukuk hem de hükümet değişir. Kanunlar artık insanlara üst makamdakiler tarafından empoze edilmez, bunun yerine bu kanunları halk geliştirir. Yasalar artık halka, onların üstündeki biri tarafından dayatılmıyor, halkın kendisinden evriliyor. Halkın kendi yaptığı yasalar konusunda eğitilmemesi ne kadar saçmadır; körü körüne boyun eğmenin kalıntılarının hâlâ zihinlerini bulandırması ve onları, artık büyümüş geleneğin saçma baskısı altında sabırla boyun eğmeye zorlaması ne kadar saçmadır!

Demokratik hükümet artık yukarıdan gelen keyfi bir otoritenin uygulanması değil, bizzat halkın kamu hizmeti için örgütlenmesidir —daha doğrusu bu hükümet gerçekten elde edildiğinde öyle olacaktır.

Bu değişiklikte hükümet zorunluluk olmaktan çıkar ve anlaşmaya dönüşür; hukuk otorite olmaktan çıkar ve koordinasyona dönüşür. Vist* ya da satranç kurallarını öğrendiğimizde bunlara uymazsak cezalandırılmaktan korktuğumuz için değil, oyunu oynamak istediğimiz için uyarız. İnsan davranışlarının kuralları kendi mutluluğumuz ve hizmetimiz içindir, her çocuk bunu görebilir. Ya-

* İskambil kartlarıyla oynanan bir çeşit oyun. — Ed.N.

salar basitleştirildiğinde, sosyolojiye dayandırıldığında ve okullarda öğretildiği zaman her çocuk bunu görecektir. Ülkesinin, eyaletinin ve şehrinin yasalarının temel özelliklerini yazamayan on yaşındaki bir çocuk fazlasıyla eğitimsiz kabul edilmelidir ve bu yasalar ilkelere bakımından on yaşındaki bir çocuğun anlayabileceği kadar basit olmalıdır.

Öğretmen (Ö): “Vergi nedir?”

Çocuk (Ç): “Vergi, ortak çıkarlarımızı korumak için vermeyi kabul ettiğimiz paradır.”

Ö: “Neden hepimiz vergi ödüyoruz?”

Ç: “Çünkü ülke hepimizin ve ülkeyi ayakta tutabilmek için kendi payımıza düşeni ödemeliyiz.”

Ö: “Ne kadar vergi ödeyeceğimizi nasıl belirleriz?”

Ç: “Sahip olduğumuz para miktarına göre.” (Fısıltıyla: “E herhalde!”)

Ö: “Vergi kaçakçılığı nedir?”

Ç: “Vatan hainliğidir.” (Fısıltıyla: Ve pis, alçak bir dümendir.)

Yasaların eril yönetiminde, içgüdüsel savaş sevgisinin izini “düello ile yargılanma” geleneğine kadar sürebiliriz. Bu gelenek yakın zamanda geride bırakıldı ve yerini şimdiki yöntemimiz aldı. Bu yöntemde her bir rakip parti kendisini temsil edecek bir şövalye seçiyor ve bu şövalyeler diğer her türlü mücadeleden zevk aldıkları gibi bundan da zevk alarak karmaşık zihinlerinin hileleri ve araçlarıyla bir söz düellosu yapar.

Otorite olarak hükümetin eski eril ruhu, hizmet olarak hükümetin demokratik fikrine kendini uyarlamakta zorlanır. Temsili bir hükümet olması gerektiğini kavrarlar, ama neyin temsili? Ortak iradenin, derler; çoğunluğun iradesinin —hükümetin temsil etmesi gerekenin ortak iyilik, ortak refah olduğunu asla düşünmezler.

Kadınların oy kullanması fikrine bu kadar itiraz eden şey, hükümet fikrimizdeki ayrılmaz erkekliktir. “Yönetmek,” bu, patronluk taslamak, kontrol etmek, otorite sahibi olmak anlamına gelir ve çoğu

zihin için yalnızca bunları ifade eder. Kadının kendi işleri üzerinde bile kontrol sahibi olduğunu düşünmeye tahammül edemezler; kontrol etmenin erkeksi olduğunu varsayarlar. Yalnızca kişisel çıkarı doğal bir dürtü olarak ve devletin yönetici güçlerini bir tür hakem, sorunlarını çözmek için sonsuza kadar savaşıırken oyunun kurallarını koruyacak bir otorite olarak gören erkek, demokrasiyi de yalnızca daha geniş bir kişisel çıkar yelpazesi ve içinde savaşılacak daha geniş daha özgür bir alan olarak görür.

Yasalar kuralları belirler, hükümet onları uygular, ancak hayatın asıl işi, şimdiye kadar, her insanın kendisi için aradığı uzun ve şiddetli bir mücadele olarak görülmüştür. Kasıtlı olarak tüm insanların hizmeti için yasa yapmak, hükümeti bu hizmetin ana motoru olarak kullanmak, tamamen insani ve androsentrik bir kültür altında gelişmesi zor olan yeni bir süreçtir.

Dahası erkekler, toyca, androsentrik bir biçimde itiraz eder; —kadınlar savaşamaz ve erkekler yasalarına karşı çıkarsa onları uyulayamaz, bu nedenle oy kullanmamalılar!

Açıkça söylemedikleri ama çok güçlü bir şekilde düşündükleri şey, kadınların, onlara göre siyasetin çok büyük bir parçası olan ganimeti paylaşmaması gerektiğidir.

Burada açıkça, erkek hükümetinin toplumsal kalıntılarının izini sürebiliyoruz.

Zihninizde ilk erkek lideri, baş avcıyı canlandırın. Kendisi sürünün lideridir adeta. Sonra ikinci lideri, baş savaşçıyı... Sonra da üçüncü lideri, ailenin reisini... Son olarak amirler ve kaptanlar, savaş ağaları ve toprak ağaları, hükümdarlar ve krallardan oluşan uzun hattı düşünün.

Avcı avlandı ve avını elde etti. Savaşçı savaş ganimetleriyle kendini zengin etti. Ataerki, kadınların ve kölelerin emeğiyle yaşadı. Tüm çağlar boyunca, açık korsanlık ve soygundan haraç, fidye ve tazminatın ölçülü ücretine kadar, avcı ve savaşçının aynı doğal içgüdüsünü görüyoruz. Onun ellerinde devlet, üzerinde yaşanacak ve yıkılacak bir şeydir. Bir şeyi çok isteme, onun için mücadele etme ve savaşma, alabileceği her şeyi alma onun temel dürtüsüdür.

Bunun karşısına anneliğin beraberinde getirdiği cömert sevgiyi; annelikle gelen sonsuz hizmeti ailenin çıkarlarının annelikle gelen huzurlu yönetimini koyun. Ailenin devletin, birimi olduğundan dem vuruyoruz. Eğer böyleyse neden devleti bu temelde yönetmeyelim. Kadının hükümeti, cinsiyetinden etkilendiği ölçüde annelikten de etkilenecektir ve bu da bakım, yetiştirme, tedarik ve eğitim anlamına gelir. Herhangi bir organize annelik örneği görmek için canlı sınıflandırmasının çok altına inmek gerekiyor ama bunu zar kanatlılarda, karınca yuvasının ve arı kovanının refah, barış ve sevgi dolu hizmetinde görüyoruz. Bunlar bizden sonra en çok sosyalleşmiş yaşam türleridir ve bunlar dışıldır.

Biz insanlar, salt zenginlik ve türlerin çoğalmasından daha fazla meseleleri olan çok daha yüksek bir ilişki biçimine sahibiz. Bu insani süreçte, erkeklerin şu anda kadınlardan çok daha ileride olduğunu asla unutmamalıyız. Erkekliklerine rağmen, uygarlığın tüm asil gelişimi onların insanlığı sayesinde gerçekleşmiştir.

İnsan olarak hem erkek hem de kadın aynı şekilde yararlı ve onurludur ve hükümetimizde aynı şekilde kullanılmalı ve onurlandırılmalıdır; ancak cinsiyet bazlı düşünüldüğünde, kadın, yapıcı toplumsal çıkarları yönetmeye erkekten daha uygundur. Çağımıza damgasını vuran hükümet süreçlerindeki değişim, ilkesel bir değişimdir. Bugün dünyayı iki büyük dalga sarsmaktadır; kadın hareketi ve işçi hareketi. İkisi de kendisini diğerinden daha önemli görür. Her ikisi de aynı dünya sürecinin parçalarıdır.

Bir toplumsal bilinç dönemine girmekteyiz. Şimdiye kadar hemen hemen hepimiz yaşamı yalnızca bireysel bakış açısıyla gördük ve toplumsal bünyenin artan gücünü ve zenginliğini yalnızca ekmeğini yiyebileceğimiz bir şey olarak gördük. Şimdi ise toplumsal doğamıza zekice bir ilgi duymaya, onu biraz anlamaya ve gerçek İnsan Yaşamından gelen muazzam mutluluk ve güç artışını hissetmeye başlıyoruz.

Bu sistem değişikliğinde yalnızca yasaklardan ve emirlerden, vergi toplama ve savaş çıkarmadan oluşan hükümet yerini hızlı bir şekilde ortak çıkarlarımızı zekice yöneten bir sisteme bırakıyor. Bu,

büyüyen ve gelişen bir evrensel hizmet yöntemidir. Bu noktada sosyalist ekonomik refahın sanayinin toplumlaşması yoluyla güvence altına alınacağı görüşünde tamamen haklıdır ve sosyalizme karşı çıkan, “serbest rekabet”in avantajını yüksek sesle dile getiren bireyci yırtıcı erkeğin huyunu dile getirmekten başka bir şey yapmamaktadır.

Kadınlara oy hakkı verilmesine karşı çıkanlar da böyledir. İster erkek ister kadın olsunlar, erkek bakış açısını temsil ederler. Kadını sadece bir dişi olarak görürler, tamamen kadınsı işlevlere gömülmüştür, uzun himaye altında olmanın beraberinde getirdiği şekilde küçümsenir ve görmezden gelinir ve erkeği kendisini gördüğü gibi görürler. Elimizde tarihi kayıtlar olduğu sürece insan ilişkilerinin yegâne efendisi olarak..

Neyse ki bu süre çok uzun değil. Artık onun üstünlük döneminin gerisini görebiliyoruz ve ötesini de görmeye başlıyoruz. Bilinçli, iyi organize edilmiş, akıllıca yönetilen ve yasalarının insanların istedikleri gibi savaşmalarına izin veren düzenlemeler yerine basit ve yapıcı ilkelere dayanan düzenlemeler olacağı yüksek bir toplumsal gelişim aşamasındayız. Bu toplumsal gelişimde hükümet, yalnızca katı, egemen babanın ve bilge hizmetkâr annenin değil, tüm insanların ilişkilerini akıllıca ve ekonomik bir şekilde yönetecek gerçek birliğin tam gücünü kullanacaktır.

BÖLÜM XI

SUÇ VE CEZA

İnsanın günah kavramının kuşkusuz yararları olmuştur ve ceza denilen özel icadımız da bir amaca hizmet etmiştir.

Toplumsal evrim süreci birçok yönden savurganca ve gereksiz ıstıraplarla işledi ancak toplumsal evrim de doğal evrim kadar iyi durumda.

Bilgimiz arttıkça, toplumsal bilincimiz geliştikçe birden fazla şekilde ilerlemeye başlıyoruz, bu aynı büyük sürecin bir parçası ama daha yüceltilmiş bir versiyonu.

Doğa, çeşitli ve değişmekte olan bir çevre sunar. Bu çevreye hayat doğar, her yöne akar ve yayılır. Hayat oldukça zor zamanlar geçirmektedir. İlk başta her yer kurtlar sofrasıdır, avcının neşesi ve avın hüzünlü korkusu...

Ancak bu temel tehlikenin dışında, acımasız ve amansız olan çevre bekler ve yaşamanın tek şartı adaptasyonu karşılamayan sayısız masumu sürekli ortadan kaldırır. Bu yüzden suç ve cezaya karşı tutumumuzun, ne kadar aptalca, zalimce ve delicesine savurgan olduğunu gördüğümüzde kendimizi kınama konusunda çok sert olmamalıyız.

Toplumsal bilince büyük ölçüde acı çekerek ulaşırsınız ve acının ne kadar büyük bir kısmına kendimizin neden olduğunu görmeye başladığımızda utanç duygusuna kapılırız. Ancak toplumun geçmişiyle yüzleşmesinin doğru yolu da birey için olduğu gibidir; nerede yanlış yapıldığını görmek ve buna bir son vermek, ancak geçmişteki yanlışlar için ne zaman ne de duygu kaybetmek.

Suçla ilgili mevcut durumumuz nasıl peki? Oldukça kötü. Bazıları eskisinden de kötü olduğunu söyler, bazıları da daha iyi olduğunu. Her halükârda yeterince kötü ve uygarlığımız için bir utanç

kaynağı. Her türden ve boyuttan binlerce katil ve milyonlarca hırsızımız var; “gençliğin hataları”ndan yaşlılığın iğrençliklerine kadar her yerde “ahlaksızlık” dediğimiz şeyle karşılaşılıyor. Toplumumuzda eski tarz kötülüklerin hepsi mevcut ve bir çok da yeni kötülük var, o kadar ki insan doğasının saflığına ve gücüne, bu kadar hastalık taşımasına rağmen yine de ilerleyebilmesine hayret ediyoruz.

Ceza sistemimiz de hâlâ bizimle, yararı pek göz önünde bulundurulmadan uygulanıyor. Bir çocuk suç mu işledi, cezalandırın! Bir kadın suç mu işledi, cezalandırın! Bir erkek suç mu işledi, cezalandırın! Bir grup suç mu işledi, cezalandırın!

“Neden?” diye sorar biri aniden.

“Suç işlemeyi bıraksınlar diye!”

“Ama çoktan işlediler zaten!”

“O zaman bir daha işlemesinler diye.”

“Ama bir daha işlediler, hem de daha kötüsünü.”

“O zaman başkalarının yapmasını engellemek için.”

“Ama engellemiyor, suç işlenmeye devam ediliyor. Cezanızın ne yararı var?”

Gerçekten ne yararı var?

İşlenen bir suça cezayı nasıl uyguluyoruz? Ceza tarih öncesi-nden kalma basit bir misillemeye dayanır ve kabul edelim ki bu kesinlikle tamamen eril değildir. Direnme, karşı çıkma, misilleme içgüdüleri yaşamın kendisinden daha derinlerde yatar. Temelinde yatan yasa, bir fizik yasasıdır; etki ve tepki kuvvetleri eşit büyüklüktedir. Yaşamın bu yasayı ifade etmesi son derece doğaldır, ancak her zaman kârlı değildir. Elinizi taş bir duvara vurun, taş duvar da elinize çarpsın. Çok iyi; taş duvarların sert olduğunu öğrenir ve kendinizi buna göre yönetirsiniz.

Bilinci açık henüz acemi olan insan gözlemledi ve felsefe yaptı, kavrayışından dolayı kendini kutladı. “Bir adam bana vurdu, ben de ona biraz daha sert vurdum, o zaman bir daha yapmaz.” Ne yazık ki tekrar yaptı, hem de biraz daha sert bir şekilde. Daha sert vurma çabası, toplum en sert şekilde vurup sınırsız şiddette bir yasal ceza sistemi kurana kadar eylem ve tepkiyi sürdürdü. Hapsetti, sakat bı-

raktı, işkence etti, öldürdü; bütün aileleri yok etti ve kirlenmiş şehirleri yerle bir etti.

Hâliyle tüm suçlar son buldu değil mi? Hayır. Ama azalmışlardır elbette! Belki. Suçun, cezanın ağırlığıyla orantılı bir şekilde azalmadığını en sonunda kanıtladık. Yavaş yavaş şehirleri yerle bir etmekten, aileleri yok etmekten, kulakları kesmekten, işkence etmekten vazgeçtik ve hapishanelerimiz de insanları yavaşça öldürmeyi ve delirtmeyi bırakıp bir tür iyileştirme girişimine dönüşüyor.

Ancak cezalandırma bir ilke olarak geçerliliğini korumaktadır ve hâlâ en çok zarar verdiği yer olan çocukların yetiştirilmesinde temel dayanak noktasıdır. “Kızını dövmeyen dizini döver” inancı, dövülen milyonlarca kız tarafından değiştirilmeden sürdürülmektedir.

Yarış atı yetiştiricileri bile olayı çözdü ama çocuk yetiştirenler çözemedi bir türlü. Bizim sorunumuz basitçe zekâ eksikliği. Bebekçe bir hataya ve iğrenç bir suça karşı tutumumuz tamamen aynı.

“Bu insan nahoş bir şey yaptı.”

Ee? İnsan, hevesle mantıklı düşünen bir zihnin soracağı ilk soruyu bekliyor. Ama bu soruyu duymuyor. Yalnızca “Cezalandırın!” ifadesini duyuyor.

Peki mantıklı düşünen bir zihnin soracağı ilk soru nedir?

“Neden?”

İnsan, ilk neden değildir. Davranışları yoktan var etmez. Çocuk şunu, erkek bunu yapıyorsa bunun bir nedeni, pek çok sebebi vardır. Eğer insanların davranışlarından memnun değilsek ve daha iyi davranmalarını istiyorsak mantıklı insanların yapacağı gibi bu davranışları ortaya çıkaran şartları incelemeliyiz.

Arkaik cezalandırma sistemimiz ile androsentrik kültürümüz arasındaki bağlantı iki yönlüdür. Direnme dürtüsü, gördüğümüz gibi en derin doğal kökene sahip olsa da erkeklerde kadınlardan daha güçlü bir şekilde ifade edilmektedir. Erkekteki karşılık verme ve daha sert vurma eğilimi, büyük bir yoğunluğa ulaşana kadar cinsel mücadele tarafından beslenmiştir. Tarihimiz kadar eski olan otorite alışkanlığı ve tüm dinlerin, hukuk ve hükümet sistemlerinin

toplam ağırlığı, misilleme ve intikam ruhunu daha da geliştirmiş ve yoğunlaştırmıştır.

Hatta eski dinlerde bu kavramı tanrılaştırmışlar, insanların kötü tutkularını tanrıya mal etmişlerdir. Küçük çocuğun okuduğu üzere; “İntikam. Söz konusu düşmanların olsa bile kötü bir arzu: ‘Öç benimdir,’ diyor Rab ‘Karşılığını vereceğim.’”

Hristiyan dini bundan daha iyi şeyler öğretir, yorumcularının ve destekçilerinin uygulamak şöyle dursun idrak bile edemeyeceği kadar iyi şeyler...

“Düşmanını sev, senden nefret edenlere iyilik yap ve seni kötü niyetle kullanan ve sana acı çektirene hizmet et”^{*} öğretisi uygulandığında çoğunluk hükümsüzlük ile sonuçlanmıştır. Acınacak hâlde işe yaramaz bir teslimiyet duygusudur bu. Dini kuş tüyü bir yastık üzerine kursaydınız bari!

Verilen tavsiye aktif, doğrudan ve somuttu. “Sev!” Sevmek dayanıksızlık değildir. “İyilik yap!” İyilik yapmak dayanıksızlık değildir. “Hizmet et!” Hizmet etmek dayanıksızlık değildir.

İşte erkek androsentrik kültürümüzün geniş kapsamlı etkilerinin ezici bir kanıtı daha. Bir daha düşünelim. İşte doğası gereği mücadeleci ve arzulu birisi. Burada doğası gereği mücadeleci ve arzulu olan ve türünün yönetimini tekeline almayı amaçlamayan biri var. Sadece lider değil, her şey olduğunu varsayıyor –insanlığın kendisi olduğunu da. Grant Allen, çok açık bir biçimde kadının “Sadece ırk değil; ırkın yarısı bile değil, yalnızca üremeye yarayan bir alt tür” olduğunu ifade etmiştir.

* Elçi Pavlus’un Romalılara mektuplarından alıntı, Romalılar: 12:19. — Ed.N.

** Düşmandan nefret edilmesi gerektiği yönündeki kimi görüşlere itiraz niteliğinde, Dağdaki Vaaz’ın bir parçası olan, “düşmanını sev” temalı öğretiye verilen referans; Matta, 5:44. Tam hâli (43-48): “Komşunu seveceksin, düşmanından nefret edeceksin’ dendiğini duydunuz. Ama ben size diyorum ki, düşmanlarınızı sevin, size zulmedenler için dua edin. Öyle ki, göklerdeki Babanız’ın oğulları olasınız. Çünkü O, güneşini hem kötülerin hem iyilerin üzerine doğdurur; yağmurunu hem doğruların hem eğrililerin üzerine yağdırır. Eğer yalnız sizi sevenleri severseniz, ne ödülünüz olur? Vergi görevlileri de öyle yapmıyor mu? Yalnız kardeşlerinize selam verirsiniz, fazladan ne yapmış olursunuz? Putperestler de öyle yapmıyor mu? Bu nedenle, gök-sel Babanız yetkin olduğu gibi, siz de yetkin olun.” — Ed.N.

Bu korkunç varsayım altında, cinsiyet özellikleri tamamen insani özellikleriyle özdeşleşmiş ve onları gölgede bırakarak, her insani kura erkeğin zevklerini ve eğilimlerini damgalamıştır. Bir erkek olarak savaşmış, erkek bir insanoğlu olarak daha da savaşmış ve savaşmayı kutsallaştırmıştır. Arzu ve mücadeleye dayalı, kendini yüksek sesle ifade eden bir kültürde Hristiyanlığın teşvik ettiği insani yöntemler ancak yavaşça kabul edilebilirdi. “Bu köleler ve kadınlar için bir din!” dedi eski savaşçı. (Köleler ve kadınlar hemen hemen aynı şeydi zaten.) Şimdi de Süpermen’in yandaşları “Bu kadınların ve kölelerin dini!” diyor.

Ee yani? Antik dünyanın tüm işini kim yaptı? Meyve sebze yi kim yetiştirdi, kim topladı, pişirdi ve masaya getirdi? Evleri, tapınakları, su kemerlerini, şehir duvarlarını kim inşa etti? Mobilyaları, aletleri, silahları, kap kacağı, süsleri kim sağlam, güzel ve işe yarar bir şekilde yaptı? İnsan ırkını savaşın sürekli ve korkunç yıkımlarına rağmen bir şekilde kim devam ettirdi ve kim bu iğrenç gösterinin perde arkasında yavaş yavaş gerçek sanayi devrimini yaptı? Bunları sadece kadınlar ve köleler yapmadı ya!

Bu nedenle, gerçek insan tipine çekici gelen bir din, erkekler tarafından tamamen hor görülmemelidir.

Modern tarihte, erkek egemenliğinin zayıflayan kabuğunun altında büyüyen insanlığımızın yavaş ve emin ilerleyişini artan bir rahatlıkla izleyebiliriz. Hemşirede “disiplin” olarak başlayan ve darağacında “ceza” olarak biten bu alanda bu kutsal değişimi açıkça görebiliriz.

Doğal olan, insana özgü olan nedir? Bu “sevgi,” “iyilik” ve “hizmet etmek”ten ne anlama geliyor? Hâlâ androsentrik olan eski kilisede, bu doktrini ayrıntılı bir sembolizmle uygulamak için büyük bir çaba vardı. Bu vesileyle toplanan bir dizi dilenci ve sakat sergilenir, krallar ve kardinaller ciddiyetle onlara hizmet ederlerdi. Bir İngiliz çocuk öğrencinin de ifade ettiği gibi, “Thomas Becket* leoparların ayaklarını yıkadı.”

* Kral II. Henry döneminde İngiltere şansölyesi ve Canterbury başpiskoposu. Kariyerine Henry ile yaşadığı ve Becket’in Canterbury Katedrali’nde öldürülmesiyle sonuçlanan uzun bir tartışma damgasını vurmuştur. Roma Katolik Kilisesi’nde ve Anglikan Cemaati’nde aziz ve şehit olarak saygı görmektedir. — Ed.N.

Hizmet etmek, sevgi ve iyilik yapmak eril bir dünyada her zaman ikincil meselelerdir. Hizmet, sevgi ve iyilik yapma anneliğın ve insan hayatının özüdür.

İnsan hayatı hizmet etmeyle ilgilidir, savaşmayla değil. İşte şimdi değişimin doğası ensemizde.

Erkek zihni Hristiyanlıktan ne çıkardı peki?

İnsanın ruhunu kurtaracak arzu. Şeytanla savaş. Kendini ifade etme, baş rahibin zırhındaki mücevherlerden, hiçbir kadının böylesine hizmet edemeyeceği eril bir tanrıyı övmek için toplanan hadım edilmiş erkeklerin korosuna kadar, tören ve gösterinin muhteşem dışavurumu.

Ne tür bir zihin, harem ağasını kadından daha çok sevecek bir tanrı hayal eder?

En sonunda kadınlar için yer açtılar. Her zamanki gibi feragat edebilecekleri, fedakârlık yapabilecekleri ve hizmet edebilecekleri bir yerdi bu. Merhamet rahibeleri ve benzerleri... Bu sevgi dolu hizmeti ederken kadın ruhu mutluydu, kardinalin pelerinini ya da piskoposun tacını özlemiyordu.

Bütün bunlar hızla değişiyor. Her yerde kiliseler daha fazla hizmete açılıyor ve hizmet; dullardan, yetimlerden, hastalardan ve mahkumlardan oluşan küçük bir grubun ötesine geçerek tüm insan hayatını kucaklıyor. Bu yeni tutum çerçevesinde suç sorunlarıyla nasıl yüzleşeceğiz?

Nitekim; "İnsanlarımızın belirli bir yüzdesinin işlevlerini doğru düzgün yerine getirmedeği acı bir şekilde ortada. Sosyal eylemlerde bulunuyorlar? Neden? Dertleri ne?"

İlk sonuç. Bazı insanlar ahlaki açıdan o kadar hastalıklı ki hastanede tedavi görmeleri gerekiyor. Dünyanın son hapishanesi, ahlaki açıdan tedavi edilemeyenler için bir hastane olacaktır. Bu insanlar hiçbir şekilde ürememeli, bu tek seferde halledilebilir. Bazı insanlar ise ahlaki açıdan hastalıklı ama tedavi edilebilir ve toplum bu insanları tedavi etmek için güçlerini en iyi şekilde kullanacaktır. Bazı insanlar da yalnızca doğdukları ve yetiştirildikleri koşullar yüzünden hastalıklıdır ve bu durumda toplum milyonlarca insanı tek seferde kurtarabilir.

Zeki bir toplum çocuklarını, zeki bir annenin çocuklarını ihmal edeceğinden daha fazla ihmal etmeyecektir ve kötü giyimli, kötü beslenmiş, kötü eğitilmiş ve berbat birliklilikleri olan küçüklerin ağır yaralarla büyümüş olmaları gerektiğini açıkça görecektir.

Aslında tıpkı aptal, kör, sakat ve genel olarak kusurlu insanlarla yetiştirdiğimiz gibi suçluları da biz yetiştiriyoruz. Herkes en başta bebektir ve bir bebek biz onu suçluya dönüştürmediğimiz sürece suçlu değildir. Doğru koşullar altında bir bebek asla suçluya dönüşmez. Bazen bir sapık doğar, bazen iki başlı bir buzağı doğduğu gibi, ama bunlar yaygın değildir.

Daha eski, daha basit suçları yargı ve infaz yoluyla önleyebiliriz ama yeni suçları nasıl önleyeceğiz? Eski bireysellik karşısı ceza sistemimizin çaresiz kaldığı daha adlarını bile koyamadığımız büyük, kapsamlı, yaygın suçları ne yapacağız? Kötü yiyeceklerle toplumu zehirleme, suyu kirletme, havayı kirletme, ağaç hırsızlığı gibi suçlar ne olacak? Çocuk işçi çalıştırma, suç ve fiziksel hastalık üreten yerler inşa etme ve kiralama gibi suçlar ne olacak? Fahişe kadınların maaşlarıyla geçinme, masum genç kızları kirletecek erkekler kiralama, bu kızları esir etme ve para için satma gibi suçlar ne olacak? (Bunlar yalnızca erkek yapımı bir dünyanın “kabahatler”idir.)

Peki ya kişisel amaçlar uğruna halka yalan söylemek için kamu basınıni kullanmak? Bu suçun daha bir adı bile yok ki cezası olsun.

Ya seni seven ve sana güvenen masum temiz karına cüzzamdan çok daha kötüsünü bulaştırmak?

Ya da doğmamış bir çocuğu bilerek zehirlemek?

Bunların bir adı yok, bir cezası yok, bunlara etki edebilecek makul bir ceza yok.

Tüm ceza sistemi, karşımıza çıkan devasa kötülük yığını karşısında yerle bir olur. Bir şehrin üzerinde uçan ve bombalar yağdıran bir uçak kafilesi görsek, her birinin peşinden çılgınca koşarak “Yakalayın onu! Cezalandırın!” diye mi bağıırdık yoksa kafileyi durdurmaya mı çalışırdık?

“Suç” kelimesinin şiirler ve söylevler dışında kullanılmayacağı ve “ceza” kelimesinin ve eyleminin unutulacağı zaman yaklaşmaktadır. İnsanlığın doğasını, iyiliğini, güzelliğini ve sevecenliğini biraz kavramaya ve insanlığın aptallıklarının bile yalnızca eski eğitim yöntemlerimizin aptallığından kaynaklandığını görmeye başlıyoruz.

İhtiyacımız olan yeni bir güç, yeni bir ışık, yeni bir umut değil, bizi neyin hasta ettiğini anlamaktır.

Artık tüm dünyayı bir nesil içinde bin kat daha iyi hâle getirecek kadar bilgili ve güçlüyüz, meseleyi önemsiyoruz ama eski yanlış düşüncelerimiz elimizi kolumuzu bağlamış, gözümüzü kör etmiş, bizi zincirlere vurmuş. Geçmişin fikirleri, duygu ve tutumları ile önyargıları yolumuza çıkıyor ve bunların arasından hiçbirisi, androsentrik kültürün saldırgan ağını oluşturan bu büyük düşünceler ve hisler, önyargılar ve alışkanlıklardan daha zararlı değildir.

BÖLÜM XII

SİYASET VE SAVAŞ

Eski sözlüğüme bakınca şunları buluyorum;

Siyaset, 1) Yönetim bilimi; etiğin, bir ulusun veya devletin düzenlenmesi ve yönetilmesi, güvenliğinin, huzurunun ve refahının sağlanması, dış güçlere ya da fetihlere karşı varlığının ve haklarının korunması, gücünün ve kaynaklarının arttırılması ve vatandaşlarının haklarının ve ahlaki değerlerinin korunması ile ilgili olan kısım. 2) Siyasi partilerin yönetimi; adayların göreve getirilmesi, kötü anlamda, siyasi önlemlerin veya parti planlarının başarısını güvence altına almak için kurnazca veya dürüst olmayan yönetim, siyasi hile.

Günümüz tecrübelerine dayanarak şunu da ekleyebiliriz, 3) Siyaset, uygulamalı: çok sayıda insanı örgütleme ve idare etme, oyları manipüle etme ve özellikle de kamu servetine el koyma sanatı.

“Yönetim biliminin” de diğer bilim dalları gibi “kuramsal” ve “uygulamalı” olarak ikiye ayrılabilceğini rahatlıkla görebiliriz ancak bu bilimin, etiğin bir parçası olduğu birçok insan için yeni bir bilgi olacaktır.

Ama neden olmasın? Etik, bir davranış bilimidir ve siyaset de çok yaygın bir davranış alanından başka bir şey değildir. Bu bölümde Savaş ile bağlantısı, bir yandan siyaset tarihi ve bugün yerleşik bileşime karşı gelen zorunlu modern meseleler göz önüne alındığında tamamen meşrudur.

Günümüzde siyasetin savaşla hiçbir şekilde bağlantılı olmaması gerektiğini savunan pek çok kişi olduğu gibi, siyasetin baştan sona savaş olduğunu savunanlar da var.

Bu iki fikri tamamen birbirinden ayırmak için yukarıda verilen tanımı başka sözcüklerle yapalım ve bu tanımı ev idaresine uygulayalım; etiğin, bir ailenin düzenlenmesi ve yönetilmesiyle ilgili olan kısmı; güvenliğinin, huzurunun ve refahının korunması; varlığının ve haklarının herhangi bir yabancıнын müdahalesine veya kontrolüne karşı savunulması, gücünün ve kaynaklarının arttırılması ve üyelerinin haklarının ve ahlaki değerlerinin korunması ve iyileştirilmesi.

Tüm bunlar yeterince basittir ve hiçbir şekilde eril değildir; dişil de değildir, sadece şu yönü vardır; bir gruba bakma, onu savunma ve yönetme eğilimi kökeninde anaçtır. Bununla birlikte, insani anlamda siyaset anneliğe özgü temelini arka planda bırakmıştır ve bir çalışma ve eylem alanı olarak kadınlara olduğu kadar erkeklerle de uyarlanmıştır. Kaynakların, vatandaşların korunmasına ve ahlakın iyileştirilmesine yönelik diğer hizmetlerle birlikte, erkeklerin etiğin bu bölümünde büyük bir yetenek geliştirmemeleri ve yavaş yavaş uluslarının güvenliğini, barışını ve refahını nasıl koruyacaklarını öğrenmemeleri için hiçbir neden yoktur.

İnsan olarak erkekler, bu konularda en asil bağılılığı ve verimliliği gösterebilir ve bunu sıklıkla yapmıştır ancak bağılılıkları ve verimlilikleri, diğer pek çok alanda olduğu gibi bu alanda da aşırı eril bir dürtünün sürekli olarak devreye girmesiyle gölgelenmiştir.

Bizatihi savaşta erilliği son noktasına kadar görüyoruz. Burada ilk dövüş içgüdüsünden her türlü görkemli gösterişe, temel erilliğin tamamı mümkün olduğunca yüksek sesli bir şekilde incelenmelidir.

İlkel savaşın doruk noktası, ilkel ödöl olan kadını elde etmektir. Bu kadar uzak bir dönemi dogmatikleştirmeden organize baskınlarımızın kökeni olduğu hipotezini haklıca ileri sürebiliriz. Toprak mülkiyeti ya da saldırganları kıskırtacak herhangi bir mülkiyet var olmadan önce de kesinlikle savaş vardı. Fakat kadınlar hep vardı ve özellikle androsentrik bir kabilede kötü muameleden dolayı kadın sayısı azaldığında ya da zor koşullar nedeniyle yeterince kadın dünyaya gelmediğinde erkeklerin başka kadınlar bulmak için yol kat etmeleri

gerekiyordu. Tabii, diğer kabilelerin erkekleri doğal olarak asıl iş gücü kaynaklarını ve konforlarını kaybetmek istemeyince savaş çıkıyordu.

Böylece bu, cinsel dürtüye dayalı olarak mücadele içgüdüsüne ve dahası o erkeksi yüksek sesle sevinme isteğine alan sağladı. Galip gelmiş geyiğin yere serilmiş rakibini çiğnerken çıkardığı gururlu böğürtüler, fetheden savaşçının arabasının tekerleklerine zincirlenmiş kurbanlar ve gürleyen borazanlarla evine döndüğü eski günlerin “zaferlerinde” daha yüksek bir ifade buldu.

Mülkiyet yaşamda kayda değer bir faktör hâline geldiğinde, savaş da yeni bir önem kazandı. İlk başlarda avlanma alanını ya da otlağı korumak ya da elde etmek ve her zaman dışıyı güvence altına almak için sadece yıkım olan şey, şimdi kazanma içgüdüsüyle birleşti ve uzun, karanlık, yırtıcı savaş yılları dünyayı kuşattı.

Savaşın ilk hâlleri yıkıma sebep olurken sonraki hâlleri insanları tutsak etti, haraç kesti ve yüzyıllar boyunca “maceracı beyefendi” yani ilkel erkek, direkt el koymak yoluyla zenginleşmeyi, üretkenlik yoluyla zenginleşmeye tercih etti.

Androsentrik edebiyatımız, savaş konusunda bizi pek çok kez yanılgıya düşürdü. Savaş dışında başka hiçbir şeyi kaydetmeyen bir tarihle, savaşı öven edebiyat ve savaşı yücelten bir sanatla, merkezi gücünü “savaş tanrısı” (dikkat ederseniz bu asla zanaat tanrısı değil) olarak adlandıran bir dinle, baştan sona erkek önyargısıyla dolu olan ve en yüksek övgü ve onuru askere veren bütün bir karmaşık sosyal yapıyla insan hayatındaki savaşın ne olduğunu anlamak zor.

Bir gün ulusların yavaşça kalkındığını, geliştiğini ve birbirlerine hizmet ettiklerini anlatan yeni bir tarih yazılacak, dünya gelişiminin tarihi. Bu tarih, dünya bilincinin soluk, güzel doğuşunu ve bunun yararlarını göz önüne serecek.

İnsanların yatıştığını, öğrendiğini, yükseldiğini, hayvancılıkla hayatın uzadığını, tarımla refah seviyesinin yükseldiğini göreceğiz. Sanayi çiçek açacak, meyve verecek, yayılacak; sanat insanlara ışık tutacak ve neşe verecek, arkadaşlık ve insan ilişkileriyle zihin gücü gelişecek; gövdesi özelleşmiş sanayiden, dalları da büyük küçük her türlü insan aktivitesi ve zevkinden oluşan toplumsal gelişim

ağacı büyüyecek. Barış ve refah koşullarının şans tanıdığı her yerde yeşeren bu ağacın, savaş tarafından sürekli olarak kökünden sökül-düğünü göreceğiz.

İleride tarihçilerin karşısına tüm umudumuzu ve sevincimizi yok edecek ve hayatı sonsuza dek ilk adımlarına mahkum edecek korkunç kader gibi, bir lanet gibi, önceden belirlenmiş bir engel gibi kızıl savaş vebasası çıkacak.

Erkekler arasındaki mücadele içgüdü, dişiye ya da yavru-lara zarar vermediği sürece faydalı bir şekilde işledi. Bu tamamen doğal bir içgüdüdür ve yerinde olduğu zaman tamamen haklı bir iç-güdüdür ama yeri ataerkillik öncesinde bir dönemdedir. Anne hay-van özgür ve kendine ve çocuklarına bakabilecek durumda olduğu sürece "en iyi erkeğin" yani en iyi geyik ya da aslanın kazanması bir avantajdı, kaybedenin ölmesi ya da tek başına bekar bir şekilde yaşa-mını sürdürmesinin kendisi dışında kimseye bir zararı yoktu.

İnsanlık bu planın bir adım ilerisindedir. Toplumsal yapıdaki en iyi erkek her zaman en güçlü olan değildir. Yeni ve barbar bir ultra erkekler sürüsü, genç ve müreffeh bir uygarlığın üzerine üşüştüğün-de, daha uygar erkekleri öldürüp daha uygar dişileri mülk edindiğin-de şüphesiz yarışa yeni bir fiziksel ivme kazandırdı ama medeniyeti yok ettiler.

İnsanlığın asıl görevi mükemmel barbarlar üretmek değildir. İnsanlığın görevi, toplumsal olarak büyümek, gelişmek, ilerlemektir ve savaş en iyi ihtimalle insan gelişimini geciktirmekte, en kötü ih-timalle ise bu gelişimi yok etmektedir.

Mücadele hiç de sosyal bir süreç değildir, fiziksel, tamamen eril yardımcı bir süreçtir, amacı işe yaramaz olanları eleyerek türle-rin gelişmesini sağlamaktır. Trajikomik bir durumdur ki, bu toplu-ma uygulandığında işe yarayanları eller ve işe yaramayanlar yarışa devam eder.

Organize bir şekilde savaşmak için bulabildiğimiz en güç-lü genç erkeklerle ihtiyacımız var. Çok yaşlı ya da çok genç olanlar, hastalar, sakatlar, engelliler; hepsi evlenmeleri ve baba olmaları için geride bırakılır, fiziksel özellikleri göz önünde bulundurularak seçi-

lenler ise başka ülkeler tarafından seçilenler ile savaşmaları ve öldürmeleri için gönderilir.

Nüfusun âkıbetini düşünün. Denge en baştan bozuk —ülkede herkese yetecek kadar erkek olmadığından birçok kadın eşsiz kalıyor. Kadınların hemen tutsak edildiği ya da en iyi ihtimalle kuma olarak getirildiği ilkel savaşlarda bu durum nüfusu fazla etkilemiyordu ama medeniyet ilerledikçe ve tek eşlilik kabul gördükçe bir zamanlar savaşın sağladığı öjenik yararlar tamamen yok oldu ve savaşın verdiği tüm zararlar yerli yerinde kaldı.

Masumane bir şekilde “Medeni savaş” (“medenî yamyamlık” da diyebiliriz!) olarak ifade ettiğimiz şey ile uyumlu olanların istikrarlı bir şekilde yok edilmesi evdeki ebeveynlik standartlarını giderek düşürüyor. “Kadın fazlalığı” dediğimiz şeyi artırıyor ve ekonomik açıdan bağımsız olmayan bu kadınlar geride kalan erkeklere yanaşmıyor, evliliği erteliyor ve yükünü artırıyor.

Doğum oranları koca eksikliğinden dolayı nicelik açısından düşüyor ve hem üstün stokların yok edilmesi hem de askeri görevlerini yerine getirmeleri söylenilen tecrit edilmiş erkeklerin bekarlığına sürekli olarak eşlik eden hastalıkların yayılmasıyla nitelik açısından düşüyor.

Savaşın dış kabuslarını ve ziyanlarını hepimiz biliyoruz. 1) Savaş, sanayiye ve tüm ilerlemeyi durdurur. 2) Sanayinin ve ilerlemenin getirilerini yok eder. 3) Savaşçıları zayıflatır, yaralar ve öldürür. 4) Savaşa katılmayanların standardını düşürür. Galip gelen ulus bile ağır yaralar alır; mağlup gelen ise bazen yok edilir ya da en azından galip tarafından işgal edilir.

Bu eril seçim süreci uluslara uygulandığında, karşı karşıya gelen tekil hayvanlara uygulandığında olduğu gibi aynı sonucu vermez. Küçük Yunanistan yenildiğinde bu durum kazananların üstün olduğunu kanıtlamadı ya da herhangi bir şekilde insan çıkarlarını teşvik etmedi; o çıkarlara zarar verdi.

“Savaşın acımasız hükmü” iki taraftan hangisinin daha iyi savaşçı olduğunu ortaya koyabilir ama kimin hayatta kalmaya en uygun olduğunu ortaya koymaz.

Tüm bu az ya da çok açık kötülüklerin ötesinde, yeterince tanınmayan bir başka sonuç daha vardır; askeri düşünce ve duygu standartlarının psişik etkileri.

Androsentrik bir kültürün kendi temel faaliyetlerini her zaman etiğin sınırlamalarından muaf tuttuğunu unutmayın. "Aşkta ve savaşta her şey mubahtır!" Aldatma, hile, yalan, bilgi elde etmek için girilen her türlü sinsi çaba, bitmek bilmeyen "düşman"ı yenme ve alt etme çabası, zulüm ve yıkım ile cesaret, dayanıklılık ve sadakat gibi çok övülen erdemler askeri sürecin özelliklerindendir.

Ayrıca bir erdem olarak sınıflandırılan ve askeri bakış açısından tartışmasız bir şekilde böyle olan, bir orduyu oluşturmanın ve korumanın başlıca faktörü olan itaattir.

Erken dönem zihinsel tutumların bu şekilde yapay olarak sürdürülmesinin daha sonraki gelişimimiz üzerindeki etkisine bakın. Gerçek insani ilerleme bunlardan çok daha farklı unsurlar gerektirir. Başarılı bir savaş, bir ulusu dünyanın tartışmasız efendisi hâline getirseydi, bu olay toplumsal ilerlemeyi desteklemezdi. Cengiz Han'ın barbar ordusu Asya'yı kuşatmış ve Avrupa'ya akın etmiştir ama bunlar günün sonunda barbar olarak kalmıştır. Fetih uygarlık değildir, uygarlığın bir parçası da değildir.

Kuzeyli kabile erkekleri Roma kültürünü yendiğinde ilerlemeyi yaklaşık bin yıllığına durdurdu, zamanı bin yıl geriye aldı. Tüm Avrupa savaşta olduğu sürece, sanat ve bilim de yerinde saydı ya da kuytu köşelerde varlıklarını sürdürmeye çalıştı.

Savaşın kendisi sona erdiğinde, fiziksel, sosyal ve psişik sonuçlar sona ermez. Tüm kültürümüz hâlâ askeri ideallerin büyüüne kapılmış hâldedir.

Barış kongreleri toplanmaya başladı, barış toplulukları yazılar yazıp konuşuyor fakat askerlere ve denizcilere (askeri denizciler tabii ki) ait anıtlar hâlâ çoğalıyor ve kurşun asker popüler bir oyuncak olmayı sürdürüyor. Asla kurşun marangozlar, kurşun çiftçiler, dokumacılar, kunduracılar görmüyoruz, "çocuk kitapları"nı toplumumuza gerçekten fayda sağlayan ve hizmet edenler hakkında yazmıyoruz, maceraperest ve muhrip, androsentrik kültürün idolü olmaya devam ediyor.

Siyasette askeri ideal, askeri süreçler o kadar baskındır ki “etiğin o kısmını” neredeyse tekelleştirmektedir. Hükümet bilimi, bir topluluğu kendi iyiliği için yönetme işi, toplumun işini görme, refahını arttırma, ahlakını geliştirme baştan sona bir mücadele olarak görülmüş ve anlaşılmıştır. Güçlerinizi birleştirin ve içeri girmeye çalışın, bu siyasi bir kampanyadır. İçeri girdiğinde, orada kalmak ve diğerlerini dışarıda tutmak için savaş. Tıpkı bir hayvan gibi kendi çıkarın için, kiralık bir suikastçı gibi efendin için ve her daim arzulanan bir “zafer” için savaş ve sonunda “ganimet gali-bindir.”

Bu hiçbir şekilde siyasetin gerçek doğası değildir. İnsanın, insanlık için asil işler yapığı bugünkü siyasetin adil bir tablosu bile değildir bu; aksine, erkeğin, erilin siyaset üzerindeki etkisinin tablosudur.

Hayat, “erkek aklı” için (benzerini kullanmak için “kadın aklı” hakkında yeterince şey duyduk!) bir kavgadır ve onun eski askeri kurumları ve süreçleri bu yanılşamayı sürdürür.

Aslına bakarsanız hayat büyüme, büyüme, hücrelerin çoğalmasıyla doğal yolla gerçekleşir ve büyümeye ön ayak olmak için üç etken gerekir; bakım, kullanım, dinlenme. Savaş, yaşamın küçük bir olayıdır; düşük seviyelere aittir ve sosyal olarak gelişen bir etkiye sahip değildir.

Uygar bir toplumda siyaset bilimi, bu zamana kadar devlet okullarında yaygınlaştırılmak üzere basitleştirilmiş iyi bir bilgi birikimine; toplumsal ilerlemenin en hızlı şekilde nasıl teşvik edileceğine dair pratik bir deneyim deposuna, ilerici bir ekonomiye ve yönetim kolaylığına, teoride basitliğe ve uygulamada gözle görülür faydaya sahip olmalıdır; öyle ki bu her çocuğu istekli ve faydalı birer vatandaşa hâline getirmelidir.

Burada, Amerika’da “siyaset” alanında neyle karşılaşyoruz?

İlk olarak, bir mücadeleyi sürdürmek için teknik bir düzenleme olan bir parti sistemi buluyoruz. Gelişen bir demokratik hükümetin *hiçbir parti olmaksızın* sürdürülmesi, kamu görevlilerinin liyakatlerine göre seçilmesi ve önerilen her tedbirin kendi liyakatine

göre değerlendirilmesi mükemmel bir şekilde düşünülebilir; ancak bu androsentrik zihin için imkânsız görünmektedir.

“İhtilaflar ve partiler olmadan demokrasi olmaz ki” diye itirazlar edilir.

Zaten şu ana kadar hiç demokrasi olmadı ki, yalnızca androk-rasi* vardı.

Yalnızca erkeklerden oluşan bir grup doğal olarak bölünür, kavga eder ve savaşır; en katı yönetim altındaki bir erkek kilisesinin altından bile gizli hasımlık akıntıları akar.

“İnsanın yapısı böyledir!” diye itiraz edilir tekrar. Hayır, aslında insanın değil erkeğin yapısı böyledir. Erkekler bunu genel olarak o kadar kabul etmektedirler ki onların düşüncesine göre bu karmaşık siyaset ve savaş alanında kadınların yeri yoktur.

“Medeni savaşta” yer almalarına ve dişil işlevleri olan bakımı sağlamalarına izin verildiği doğru ama bu gerçek savaşın bir bölümü değil, daha çok savaşın sonunun başlangıcı. Bir gün zarar verme ve yok etme için girilen bu yorucu çabalar ve buna eşlik eden, iyileştirme ve hayat kurtarma amacıyla girilen çabalar bize komik gelecektir.

Ama siyasetimizde bu bakım görevine bile yer yoktur, kadınlar tamamen dışlanmıştır.

“Bu oyunu oynayamazlar!” diye haykırır deneyimli siyasetçi. Kadınların kirleneceği, sinsi hareketler sergileyeceği ve bunun sonucunda itibarların kararacağı, sevimli kadının “kaba ve kargaşa dolu siyasete” hiç uygun olmadığı hakkında yüksek sesle konuşulmaktadır.

Başka bir deyişle erkekler, tamamen insani bir kurumu aşırı eril hâle getirmiş ve bu yüzden doğal olarak kadınların siyaset alanında erkekler gibi yer alamayacağını düşürürler. Bu insani geleneğin böylesi eril bir yolla uygulanmasına gerek olmadığı aklına gelmez. Çok az erkek kendi cinsiyetinin sınırlamalarını görmezden

* Androk-rasi, hükümet yöneticilerinin erkek olduğu bir yönetim biçimidir. Erkekler, özellikle de babalar, siyasi liderlik, ahlaki otorite ve mülkiyetin kontrolü gibi merkezi rollere sahiptir. Bazen fallokrasi veya andarşi ya da androsentrik veya fallokratik toplum olarak da adlandırılır. — Ed.N.

gelebilir ve gerçeği görebilir; ortak işlerimizle ilgilenme işi sadece kadınlara ve erkeklere eşit derecede açık olmakla kalmaz, aynı zamanda bu işte kadınlara açıkça ihtiyaç vardır.

Tamamen kadınların elinde olan bir hükümete erkeklerin yardım edeceğini herkes kabul edecektir; bir jinekokrasi* kendi doğası gereği tek taraflı olmak zorundadır. Ancak bunun tersini, yani androkrasinin de kendi doğası gereği tek taraflı olması gerektiğini ve diğer cinsin katılımıyla büyük ölçüde gelişeceğini gönülsüzce kabul ettirmek zordur.

Siyaset ve savaşın içinden çıkılmaz bir şekilde birbirine karıştırılması, erkeklerin zihnindeki engelin bir parçasıdır. Onlara göre bir ulus öncelikle savaşan bir örgüttür ve başlıca işi taarruz ve savunmadır bu yüzden siyasal eşitlik talebine şu ultimatomla karşı çıkarlar: “Kadınlar savaşamaz dolayısıyla oy kullanamaz.”

Savaşmak onlara göre hayattaki asıl görevdir. Savaşmıyor olmak demek, yarıştan elenmek demektir ve git gide büyüyen kamusal sorunlarımızı, sağlık, eğitim, ahlak, ekonomik sıkıntılarımızı çözebilmek yetisi, öldürebilme yetisinin yanında hiçbir şeydir.

Asla birinci derecede önemli olmayan ve toplum ilerledikçe daha da zararlı hâle gelen bir sürecin yüce bir değere sahip olduğunu saf gibi varsaymak, kötü etkileri olmasaydı gülünç olurdu. Bu varsayım, bize zarar verecek şekilde etki eder ve tepki verir. Daha önce değinilen kötü etkileri kesin olarak görürüz. Sadece aktif savaşın değil, aynı zamanda savaş ruhunun ve yöntemlerinin beraberinde getirdiği kötülüklerin idealize edildiğini, aşılandığını ve bunların diğer toplumsal süreçlerde uygulandığını görürüz. Bu varsayım, insan eliyle yönetilen her ulusu gerçek ya da potansiyel bir savaş örgütü hâline getirme ve bize uygar barış yerine yalnızca boks ringindeki molayı andıran bir “güç dengesi” verme eğilimindedir. Bu, yalnızca savaşlar arası bir soluklanmadan ibarettir.

* Kadınların yönetme hakkına sahip olduğu, iktidarın kadınlar tarafından kullanıldığı hükümet veya yönetim biçimi ya da böyle bir liderliğe sahip toplum. — Ed.N.

Bu, zayıf ulusları tıpkı eskisi gibi “fethedilmeye” ve “ilhak edilmeye” mahkum bırakır, bunu yaparken haraç yerine vergiler kullanır. Herkesi silahlanma yükü altına sokar; birçoğunun üzerine korkunç zorunlu askerlik yükünü bindirir ve dünyanın para ve yaşam kaynaklarını sürekli olarak azaltır.

Benzer şekilde siyasette de hükümetin meşru giderlerine savaşın meşru olmayan giderlerini ekler ve paralı askerlerine ödeme yapmak için bir “ganimet sistemi”ne sahip olmalıdır.

Kamu politikalarını yürütürken devletin çarkları sürekli olarak “muhafelet” tarafından sekteye uğruyor, her zaman bir taraf muhafelet oluyor ve kırık zaferler ve tavizler yoluyla elde edilen bu yavaş, yalpalayan, dengesiz ilerleme, uygun ve tek siyasi yöntem olarak kabul ediliyor.

“Kadınlar siyasetten anlamıyor” deniliyor bize, “Kadınlar siyaseti umursamıyor;” “Kadınlar siyasete uygun değil.”

Androsentrik bakış açısı için ulusların bir arada barış içinde yaşayabilmeleri, dostça ve faydalı olmaları düşünülemez. Bir ulusun yönetiminde dürüstlük, verimlilik, bilgelik, deneyim ve sevginin herhangi bir savaş unsuru olmaksızın iyi sonuçlar doğurabileceği de düşünülemez.

“Son çare” hâlâ silahlarda. “Çoğunluğun iradesi”ne yalnızca çoğunluğun silahları namına saygı duyulur. Sadece kısmi bir uygarlığımız var ve bu uygarlık büyük ölçüde cinsiyete, yani erkek cinsiyetine göre inşa edilmiş durumda.

BÖLÜM XIII

ENDÜSTRİ VE EKONOMİ

Endüstri ve ekonomi konusundaki hakikat ormanını, ağaçlar nede-
niyle görmek zordur.

Bu konuda çok fazla Gerçek, çok fazla fikir, gelenek ve alışkan-
lık var ve anlık sonuçların baskısı hepimizin üzerinde o kadar yoğun
ki, kişinin, zihninde net bir alan oluşturması ve alanı adil bir şekilde
değerlendirmesi kolay değil.

Muhtemelen, konunun şu anki ele alınış biçimi daha çok, ko-
nuyla ilgili en az bilgi sahibi olan zihinlere, yani ortalama kadına
hitap edecektir. Onun için endüstri, doğal bir dürtü olduğu kadar,
gün boyu ve yaşamı süresince devam eden bir görevdir ve ekonomi,
bir şeylerden yoksun kalma demektir. Bu tür eğitimsiz ama aynı za-
manda önyargısız zihinlere bu satırlardaki temel gerçekleri göster-
mek kolay olmalıdır.

İlk olarak, ciddi bir bilimsel görünüme sahip olan ekonomiyi
ele alalım.

Fiziksel ekonomi vücudun iç işlerini, tüm düzeneklerini ve
nasıl çalıştıklarını, tüm organlarını, üyelerini işlevlerini ele alır; her
bir kılcal damar ve akyuvar bu “ekonomi”nin parçasıdır.

Doğanın “ekonomisi” hiç de “ekonomik” değildir. Hayat, mad-
de, zaman ve çaba oldukça boşa harcanır, buna rağmen gördüğümüz
gibi, doğa hedeflerine ulaşır.

Ev ekonomisi, ev halkının tüm bakımını ve yönetimini kap-
sar; huzurun, sağlığın, düzenin ve ahlakın korunması; evde yapıldığı
ölçüde çocukların bakımı ve beslenmesi; evin tüm yönetimi, paranın
harcanması ve tasarruf edilmesi de buna dahildir. Tasarruf kısmı
özellikle en çok ihtiyaç duyulan şeylerden kısılmasıyla ve bu kısmayı
esasen annenin yapmasıyla ekonominin en önemsiz ve en zayıf ya-

nıdır. Ev ekonomisinin asıl inceleme alanı; zaman, güç, sevgi, bakım, emek, bilgi ve paranın nasıl en iyi şekilde kullanılacağı olmalıdır.

Sosyal ekonomi ya da alışılmış şekliyle politik ekonomi, daha büyük bir alanı kapsar ama bu alan özünde aynıdır. Aile insanlardan oluşur ve Anne de onların doğal yöneticisidir. Toplum da insanlardan —*aynı insanlardan*— oluşur, yalnızca sayıları daha fazladır. Toplumun üyesi olan tüm insanlar aynı zamanda ailelerin de üyesidir —belki kuluçkaya yatmış bazı yetimler hariç. Sosyal ekonomi, ev dışında insanların tüm bakımını ve yönetimini; barışın sağlığını, düzenin ve ahlakın korunmasını, çocukların bakımını ve ayrıca halkın parasının harcanmasını ve biriktirilmesini kapsar.

Bu büyük sosyal ekonomi işi şu anda çok az anlaşılmakta ve oldukça kötü yönetilmektedir, bunun nedeni şudur; biz ona münferit bir perspektiften yaklaşıyoruz, müşterek hizmette payımıza düşeni yapmaktan çok, ortak servetten kişisel kârımızı elde etmeye çalışıyoruz. Tüm aile birlikte çalışarak meyve toplayıp kış için depoluyorsa, meşru bir ev ekonomisine sahibiz demektir ama bir üye diğerlerini dışlayarak kendisi için çok şey alıp saklıyorsa, ev ekonomisi diye bir şey yoktur, burada sadece kişisel bir çıkarıcılık vardır.

Sosyal ekonomi konusunda büyük ama basit bir problem var. İşte dünya, çiftliğimiz. İşte bu dünyanın sahibi insanlar. Dünyadan en az emekle en çok insana maksimum faydayı nasıl sağlayabiliriz? Sosyal ekonominin sorunu işte budur.

Dünyaya sanki onu incelemek ve tartışmak için elimizde tutuyormuşuz gibi baktığımızda, onda ne buluruz?

Bazı yerlerde insanların sağlık ve refah için çok sıkı, diğer şeyler için çok az çalıştığını görürüz. Bazı insanların namuslu işlerde çok sıkı ve uzun çalıştığını, bazı insanların haysiyetsiz işlerde kendilerine zarar verecek kadar yoğun çalıştıklarını görürüz. Bir de zengin ve fakir arasında düşük ücretli çalışan zavallı insanları, hiç çalışmayan yozlaşmış aylakları, toplumun alçaklarını ve süprüntülerini görürüz.

Bütün bunlar kötü ekonominin göstergesi. Hayattan, kolaylıkla elde edebileceğimiz rahatlığı alamıyoruz ve elde ettiğimiz şey

için de çok fazla çalışıyoruz. Üstelik huzurumuz da yok, sabit bir güvencemiz de. Hiç kimse geçiminden emin değil, ne kadar çok çalışırsa çalışsın, onu işinden ya da gelirinden mahrum bırakacak binlerce şey olabilir. Günümüzde bu çalışma alanında büyük bir heyecan var ve daha iyiye gidebilmemiz için birden fazla öneri ileri sürülmektedir, en belirgin örneği; sosyalizmin dünyayı kapsayan ilerlemesidir.

Bu bağlamda ortaya koyacağımız asıl gerçek, eril kültürün Sosyal ekonomi ve endüstri üzerindeki etkisidir.

Sosyal ekonominin bir dalı olan endüstri çok az anlaşılmıştır. Şimdiye kadar bu alana tamamen hatalı birkaç yerden baktık. İbranilerin (tamamen androsentrik) dini öğretilerinden yola çıkarak emeği bir lanet olarak gördük.

Bundan daha saçma ve yanlış bir şey olamaz. Emek yalnızca insan yaşamını destekleyen bir araç değildir, insan yaşamının ta kendisidir. Emek olmadan yaşayan bir insan ırkı hayal edin! Ne kadar acımasız yabaniler olurlardı.

İnsan emeği, uzmanlaşmış endüstriden ve bu endüstri ürünlerinin ürünlerinin mübadelesinden oluşur ve bu olmadan uygarlık da olmaz. Endüstri geliştikçe, uygarlık gelişir, barış yayılır, zenginlik artar, bilim ve sanat da bunlara katkı sağlar. Üretken endüstri ve ona eşlik eden dağıtım endüstri, insan yaşamının ana alanını kapsar.

Eğer endüstrimiz normal olsaydı, bizi ne bekliyor olurdu?

Sağlıklı, mutlu insanlarla dolu bir dünya; her biri yapmaktan en çok keyif aldığı şeyle meşgul. Normal uzmanlaşmaya, tüm istemli süreçlerimiz gibi, keskin bir zevk eşlik eder ve buna yönelik herhangi bir kontrol veya kesinti acı ve zarar verir. Kim sevdiği işte çalışırsa iyi ve mutlu olur. Sevmediği işte çalışan ise hasta ve mutsuzdur. İnsanları endüstride isteksizce çalışmaya zorlamak kötü ekonominin göstergesidir. Köle emeğinin zayıf noktası budur, tam sınai bir eğitim ve seçme özgürlüğünün olmadığı ücretli emeğin zayıf halkası da burasıdır.

Normal şartlar altında iyi gelişmiş ve eğitilmiş uzmanların en çok zevk aldıkları işleri mantıklı çalışma saatleri içerisinde (herhangi bir iş ya da oyun, çok uzun süre yapılırsa zarar verir) mutlu

bir şekilde yaptığını görmemiz gerekir. Sonuç olarak, dünyanın tüm üretimi sadece nicelik olarak değil, nitelik olarak da büyük ölçüde gelişecektir.

Gördüklerimiz iç karartıcı gerçeklerdir. Emeği bir lanet olarak gören bu acınası anlayışın ardından, onu önce kadınlara, sonra da kölelere aitmiş gibi küçümseyen çok eski ve androsentrik alışkanlık gelir.

Aslına bakarsanız endüstri özünde dişil yani anneliğe özgüdür. İnsan ırkını çalışmaya sevk eden şey anne sevgisinin ve anne gücünün taşkın sularıdır ve uzun çağlar boyunca erkekler üretken endüstri faaliyetlerinde bulunmamış yalnızca avlanmış ve savaşmıştır.

Türümüzün erkeğindeki bu doğal çalışma içgüdüğü eksikliği, bu eksikliğe dayanan ve erkekler tarafından dini ve diğer birçok yazılarda dile getirilen fikir ve görüşlerle birlikte, dünyaya bu büyük işlev, insan çalışması hakkında yanlış bir değerlendirme kazandırmıştır. Hayatımızın ta kendisi, en büyük sevincimiz, tüm ilerlemelere giden yolumuz olan bu şeyi o kadar küçümsedik ve bastırdık ki, “çalışan insanlar,” “işçi sınıfı,” “çalışmak zorunda olanlar” ve benzerleri hâlâ hor görülmektedir. Belki erkek arılar da kendi aralarında “işçi arılar” hakkında böyle konuşuyordur!

Normalde, annenin aile içindeki özenli ve cömert hizmetinin dünyaya yayıldığını ve insanların sevgiyle ve gururla özgürce çalıştığını görmemiz gerekir.

Anormal bir şekilde, androsentrik küçümseme ve önyargıların yükü altında ezilen, zorunluluk baskısı altında isteksizce ortaya çıkan emeğimiz var. Kırbaçlanmaktan korkan köle işçiler ya da ücretli köleler, bunun bir basamak üstünde ise yoksulluktan korkan işçiler var. Avlanma ve savaşmanın tek erkeksi meslekler olduğu uzun çağlar, ağır izler bırakmıştır. Yırtıcı ve savaşçı içgüdü ekonomik gelişmemizi zayıflatmakta ve bozmaktadır. Thorstein Veblen’in “işçilik içgüdüğü” dediği şey yavaş ve karşı konulmaz bir şekilde gelişmektedir ancak endüstriyel yaşamımızın kötücül özellikleri belirgin bir şekilde androsentriktir. Avcının elde etme

arzusu annenin verme arzusuna, aslen eril olan düşmanın üstesinden gelme arzusu aslen dişil olan hizmet etme ve yarar sağlama arzusuna engel olmaktadır.

Okur, insan olarak erkeklerin eril doğalarını aşabildiklerini ve dünyaya asil hizmetlerde bulunabildiklerini; ayrıca insan olarak bugün kadınlardan çok daha fazla gelişmiş olduklarını ve dünya için çok daha fazlasını yaptıklarını akılda tutmalıdır. Burada vurgulanmak istenen husus, erkeklerin kontrolsüz üstünlüklerinin insani süreçlerimizde eril dürtülerin anormal bir şekilde baskın olmasına yol açtığı ve bu baskınlığın büyük ölçüde zararlı olduğudur.

Kadını ya da anaç dürtüler, insanlığın ilerlemesiyle erkeğin-kilerden çok daha uyumludur; bu da onun insani işlevlerden dışlanmasını daha da zararlı kılmaktadır.

Henüz gelişimini tamamlamamış politik ekonominin şu anki öğretileri naif bir şekilde erildir. Söz konusu öğretiler, “ekonomik erkeğin” mecbur kalmadıkça bir şey yapmayacağını; bunu yalnızca acıdan kaçmak ya da hazza ulaşmak için yapacağını, kaçınılmaz olarak elde edebileceği her şeyi alacağını ve hasmını alt etmek, üstesinden gelmek ve gerekirse yok etmek için elinden geleni yapacağını tartışılmaz olarak varsayar.

Her daim bir rakip de vardır. Erkek zihnine göre ilerleyip başarıya ulaşmak için bir rakibin olması gereklidir. Erkek, şeytanın o eski korkunç “düşman” tasarısından iş içi rekabete ya da sınıfın en başarılı çocuğunun önüne bir başkasının geçmesindeki yarışa kadar tüm dünyaya bu düşünceyi ekmiştir.

Bu nedenle “en uygun olanın hayatta kalması,” “uygun olmayanın elenmesi” ve “varoluş mücadelesi” erkek zihnine göre egemen yasadır. Bu bilimde bile böyledir.

Böylece sanayide ve ekonomide her zaman ve her yerde bir rakip, birini ya da bir şeyi alt etme ihtiyacını görüyoruz. Yoksa niye çaba gösterelim ki? Ödül ya da mücadele bizi teşvik etmediği sürece neden çalışalım ki? “Rekabet piyasaya hayat verir.”

İşte ekonomik adam.

Peki ya ekonomik kadın?

Androsentrik düşünce tarzına göre öyle bir şey yok. Kadınlar dışıdır hepsi bu. Onların çalışma yetileri kişisel hizmet ile sınırlıdır.

Erkekler için arzu ve mücadele dürtüleri olmadan da sanayinin geliştirilebileceğini ve sosyal ekonomide insan hayatının ve refahın teşviki için basit ve yararlı bir süreç bulunabileceğini kabul etmek zordur.

Erillik ve dişilik ile ilgili var olan tüm kavramlarımız o kadar iç içe geçmiş ve erkeklerin birer insan, kadınların ise yalnızca birer dişi olduğundan o kadar eminizdir ki insan ilişkilerinde dişil içgüdülerin ve yöntemlerin aynı ağırlığa ve saygınlığa sahip olmasını talep etmek absürt gözüktür. Bugünkü sanayinin neredeyse tamamen erkek elinde olduğunu, erkekler nasıl yapıyorsa öyle olduğunu görüyor ve bu şekilde olması gerektiğini düşünüyoruz.

Kadınlar bir şeyin daha farklı bir şekilde yapılabileceğini söylediğinde önerileri onlar sadece kadın, fikirleri kadınsı diyerek bir kenara atılıyor.

Kabul. Aynı şekilde erkekler de “yalnızca erkek,” onların fikirleri de “erkekçe,” ikisi arasından kadın, erkekten çok daha insanidir.

Kadın ırk tipidir, erkek ise varyantı.

Dişi ırkın temsili olarak dişil süreçlere sahip olmanın yanında ırka ait süreçleri en iyi şekilde yönetir. Ne var ki erkek, bu süreçleri büyük bir güçlkle geliştirmiştir, özünde cinsiyetiyle yönetilen bir canlı olduğundan erkekliği kendisine her daim engel olmuş ve bu nedenle neredeyse yalnızca cinsiyet dürtüleri tarafından yönetilir.

İnsanların birbirine hizmet etme içgüdüsünü erkeklerin mücadele etme içgüdüğü engeller. İnsanın işinde uzmanlaşma eğilimini ödül için çaba sarf eden yırtıcı içgüdü ve erkeklerin kendini ifade etme içgüdüğü bozar. Bu içgüdü insanların tüm dünya gücünü ortaya dökmesinden tamamen farklıdır.

Büyük adamlar, dünyanın öğretmenleri ve liderleri insanilik açısından büyüktür, salt erilliğin sakıncalı bir ihtişamı olan savaş dışında bir yerde önemi yoktur. Büyük kadın da insanilik konusunda büyük olmalı ama dişil içgüdüleri insan gelişimini erkekle-

rin içgüdüleri kadar baltalamaz. Öğretmen ve lider olma, sevmeye hizmet etme, koruma, yol gösterme ve yardım etme annelikle çok iyi örtüşür.

“Bunlar babalıkla da örtüşmezler mi?” diye sorulacaktır, “Babalık içgüdüleri eril değil midir?”

Hayır, değildir. İkisi de yararlı olduğundan ötürü annelik içgüdüleriyle arasında hiçbir fark yoktur. Daha gelişmiş canlıların, insanların ebeveynlik işlevleri özdeştir. Baba çocuğuna annenin sağlayamayacağı bir sürü yarar sağlayabilir ama bunun nedeni bir insan olarak üstünlüğüdür. Dünyada, insan dünyasında erkek daha çok bilgi ve güç sahibidir, insani güçler ve insani süreçler konusunda daha çok gelişmiştir ve bu yüzden çocuklarına annenin veremeyeceği şeyleri verebilir ama bunun hiçbir şekilde erkeğin erilliğiyle bir alakası yoktur. Erkeklerde babalık aracılığıyla gelişen bu insani güçlerden yola çıkarak kısa androsentrik kültür dönemimizi izah edebiliriz.

Önceki ilişkinin bu kadar eksiksiz ve kapsamlı bir şekilde tersine çevrilmesi, her yönden yapay bir konum olan şeyin devamlılığı ırkın yararını gerekçelendiriyor olmalı aksi takdirde varlığını devam ettiremezdi. Bu erkekte insaniliğin oluşmasının gerekçesidir, daha önce var olan arzuların tatbikatı aracılığıyla doğal bir çizgi boyunca insaniliğe yönlendirilir.

Eril bir kültürde daha önce de bahsettiğimiz gibi cazip güçler kaçınılmaz bir şekilde arzu ve mücadeledir. İnsan süreçleri üzerinde etkili olan bu eril güçler, erkeğin yücelmesi için gerekli olsa da uygarlık için yüceltici olmaktan başka bir şey olmamıştır. Mücadele içgüdüüne göre düşünen, hisseden ve hareket eden bir cinsiyetin insan ilişkilerinin pürüzsüz bağlarına uyum sağlaması zordur. Erkeklerin bu kadar başarılı olmaları, ırk eğiliminin cinsiyet eğilimi üzerindeki üstün gücünün güzel bir kanıtıdır. Ortak bir şekilde avlanmak için kabaca ve geçici olarak örgütlenen erkekler, daha sonra gittikçe genişleyerek ortak bir şekilde savaşmak için örgütlendi ve şimdi aynı taktikleri ve maalesef aynı arzuları ortak bir şekilde çalışmak için de kullanıyor.

Birleşme, örgütlenme, birbirine hizmet etme gelişen bir toplumun temel süreçleridir. Bunların altında, gittikçe genişleyen tesir hattı boyunca sürekli artan güç boşalmasında; sosyal hayatın mutluluğu ve refahı vardır. Ancak şimdiye kadar erkekler daha iyi savaşılabilmek için bir araya geldi, fetih ve yağmanın ortak amacı için tesadüfen karşılıklı hizmette bulunuldu.

Buna rağmen, insanlığın üstün gücü, modern insanlar arasında, karşılıklı yarardan başka hiçbir amacı olmayan, tamamen faydalı bir karaktere sahip muazzam organizasyonlar geliştirmektedir. Bu gerçek bir insani gelişmedir ve bu nedenle kaçınılmaz olarak cinsiyete dayalı önyargılı önceki süreçlerin yerini alacaktır.

Hristiyanlığın insani karakteri üzerinde gitgide daha fazla diletiliyor; cennette bir taca ve arpa sahip olabilme arzusu ve o ebedi düşmanla mücadele etme dürtüsü üzerindeki ısrar, yerini herkesin birbirini sevmesine ve hizmet etmesine bırakıyor.

Ekonomideki bu büyük değişim gözlerimizin önünde hızla devam etmektedir. Bu, fikirde, temel kavramda, her şeyin neyle ilgili olduğuna dair teorimizde bir değişimdir. Dünyayı "iyilik yapılmayan adil bir alan" olarak değil, insanların bir bedel karşılığında diğer insanların önüne geçebilecekleri bir yer olarak değil, ama bize ait, gelirleri doğal olarak insanlığın yararına kullanılacak bir kuruluş olarak görmeye başlıyoruz.

Eski düşünceye, cinsiyet mücadelesi süreçlerine dayanan tamamen erkeksi fikre göre dünyanın yarar sağlaması için "en iyi erkeğin kazanması" gerekiyordu. Irkın ıslah edilmesi için can atmaya başlayan bazı insanlar hâlâ öyle düşünüyor, galip erkeğin baba olması yoluyla evrimin teşvik edileceğine dair ilkel sürecin en iyi süreç olduğunu düşünüyorlar.

Üstün bir aslanın altı ya da altmış tane aşağı derecedeki aslanı öldürmesi ve arkasında daha üstün bir aslan soyu bırakması sorun değil, aslanlar için savaşta kazandıkları üstünlük ihtiyaç duydukları tek üstünlüktür.

Ancak kendisinden sonra gelenleri alt edebilen, onları fiziksel olarak yok edebilen ya da finansal olarak mahvedebilen insan,

bu nedenle üstün bir insan değildir. Bir savaşçının fiziksel üstünlük sahip olması bile o savaşçının hastalığa en iyi şekilde direneceğini ya da değişen koşullara uyum sağlayabileceğini kanıtlamaz.

Eril kültürümüzün ekonomi ve sanayi üzerindeki etkisinin zararlı olduğu tarihin açık sayfalarında bariz bir şekilde gösterilmektedir. Anaerkil bir dönemin basit iyiliksever faaliyetlerinden sonra her millette aynı acıklı adımlarla karşılaşırız. Kadınlar ve tutsaklar köleleştirilir, askeri bir despotizm geliştirilir, emek hor görülür ve insanların bu konudaki hevesi kırılır. Sonra karşı konulamaz toplumsal güçler bizi bilimde, sanatta, ticarete ve medeniyet dediğimiz her şeyde ileri götürdüğünde, bu ilerleme üzerinde her zaman aynı kontrolün etkili olduğunu görürüz ve üretim ve dağıtımın gerçekten hayati toplumsal süreçleri, bunların üzerinde ve arasında sürekli devam eden mali savaş ve katliamla ağır bir şekilde yaralanır.

İnsanların gerçek gelişimi, daha iyi bedenlerin ve zihinlerin, daha yüksek bir verimlilik düzeyinin, daha geniş bir zevk ve başarı yelpazesinin oluşması, yapay olarak sürdürülen bu “var olma mücadelesi,” eril standarda göre “uygun olmayan” şeyleri ortadan kaldırmaya yönelik bu çaba; insanların gelişimine, daha iyi bedenlerin ve zihinlerin, daha yüksek bir verimlilik düzeyinin, daha geniş bir zevk ve başarı yelpazesinin oluşmasına fayda sağlamamakta, engel olmaktadır.

Buraya kadar ilerlemiş ve şu anda bu kadar hızlı ilerliyor olmamız, androsentrik kültürümüz sayesinde değil, ona rağmen gerçekleşmiştir.

BÖLÜM XIV

İNSAN DÜNYASI

Bir cinsiyetin egemenliğinden iki cinsiyetin eşit gücüne geçişte neyi dört gözle bekleyebiliriz? İnsan ırkında kadınlığın eşitliğinin uygarlık üzerinde ne gibi bir etkisi olması beklenebilir?

En doğal soruyu ilk sıraya koyarsak, erkekler bundan ne kaybedecek? Birçok erkek bu konuda gerçekten endişe duyuyor; kendilerine saygısızlık edilmesinden ve buyruk altına girmekten korkarlar. Diğerleri ise her zamanki gibi yumruklarına güvenerek konumlarından olacaklarına yönelik bu fikre gülerler. Belirleyici unsur savaşmak olduğu sürece en iyi savaşçının kazanması gerekir ama çağımıza damgasını vuran yeniden düzenlenmiş süreçlerde üstün fiziksel güç yoksul bir insanı zengin etmek şöyle dursun bir askeri general pozisyonuna taşımaz bile.

Günümüzde hayatın başlıca süreçleri kadınların yetkileri dahilindedir. Kadınlar giderek daha başarılı bir şekilde yeni ilişkiler kuruyor, yeni güç elde ediyor, yeni bilgi ve idealler ediniyor. Değişim kapımızda, peki bunun erkeklere etkisi ne olacak?

Hiçbir zararı dokunmayacak.

Tek eşli bir ırk olduğumuz için, rekabet içindeki erkekler arasında büyük çoğunluğu uygunsuz olarak eleyecek kadar sert ve acımasız bir seçim olmayacaktır. Bazıları babalık için uygun görülmesi bile, tüm insan yaşamı onlara açık kalacaktır. Bu değişimin belki de en önemli özelliği burada devreye giriyor; bu eski cinsel seçim boyunca gücü doğru ellere vermek ve bu gücü ırkın yararına kullanmak.

Sonunda özgür olan, bir insan olarak hayattaki yerini ve sorumluluğunu fark eden zeki kadının annelik konusundaki verimi azalmayacak, artacaktır. Fiziksel evrim sürecinde anneliğin en yüksek aşama olduğunu ve gelişmiş bir ırka katkı sağlamak için, yaptığı

işin her zaman bu fonksiyona sahip olması gerektiğini anlayacaktır. Tüm cinsiyet ilişkisi sisteminin amacının doğru ebeveynlik olduğunu anlayacak ve buna göre hareket edecektir.

Çağımızda, insani yetenekleri yeterince gelişmiş olan uygar insan, cinsiyet sınırlamalarının ötesine ve etrafına bakabilir ve insan yaşamının gerçek amaç ve yöntemlerinin neler olduğunu görmeye başlayabilir.

Erkek, kendi ana gereksinimi olan arzunun ebeveynliğin ana gereksinimi olmadığını yalnızca yardımcı bir eğilim olduğunu ve daha iyi ebeveynlik konusunda anneliğin baskın faktör olduğu ve bu şekilde göz önünde bulundurulması gerektiğini öğrenmeye yeni başlıyor.

Bu gerçeği yavaş ve isteksiz bir şekilde kabul eden erkek, şimdiye dek bir kadın sınıfını anne olarak tanımıştır ve bu kadınlara birer anne olarak, farklı düzeylerde itibar etmiştir ama yine de başka bir kadın sınıfına anneliği yasaklamış ve kendi arzularına hizmet ettirmiştir. Bu ebeveynlik amaçlarından tamamen uzak, anlamsız, işe yaramaz doğal olmayan bir ilişkidir ve topluma kesinlikle zarar vermektedir. Bütün bu hastalıklı eylem alanı kadınların normal bir şekilde gelişmesiyle insan hayatından silinecektir.

Mesele erkeklere müdahale etmek ya da onları cezalandırmak değildir; kadınlara müdahale etmek ya da onları cezalandırmak da değildir; mesele tamamen her çocuk için değişen eğitim ve fırsat meselesidir.

Herkese anneliğin ve erkekliliğin gerçek doğası ve amacı, hangisinin daha önemli olduğu öğretilmelidir. Kadınlığın gücüne ve gururuna dair yeni bir his uyanacaktır. Artık erkeklere çaresizce bağımlı ve yalnızca ücretsiz ev hizmetiyle kısıtlı olmayan, anneliği bile erkeğin egemenliğine tabi kılan sahte bir ahlak tarafından kör edilmemiş öte yandan insan ırkına karşı öncelikli sorumluluğunu bilip buna uygun yaşayacak olan bir kadınlık... O zaman, kadınların beğenisini kazanmak için erkekler arasında normal ve doğru bir rekabet yaşanacak, babalık için en uygun olanlar seçilecektir. Seçilmeyenler ise tek başına yaşayacaktır.

Fuhuşa toplumsal ihtiyaç diyen eski yanlış düşüncenin etkisi altındaki birçok insan, onun ortadan kaldırılmasına karşı çıkacaktır.

"Bu gerekli bir şey," diyeceklerdir.

"Kimin için gerekli?"

Kesinlikle fuhuşa korkunç bir şekilde kurban edilen kadınlar için değil.

Bu olay yüzünden hastalıklarla boğuşan toplum için de değil.

Bunun yüzünden zayıflayan ve fakirleşen aile için de değil.

Kimin için gerekli o zaman? Bunu isteyen erkekler için mi?

Ama bu onlar için de iyi değil, her türlü hastalığı, kötülüğü, suçu teşvik ediyor. Fuhuş kesinlikle ve tartışmasız "toplumsal bir bela"dır.

Zeki ve güçlü kadınlar, bir cinsiyetin hazzı için diğer cinsiyetin feda edilmesine dayanan ve iki cinsiyete de zarar veren bu olaya bir son verecektir.

Bu kaçınılmaz değişim, bazılarının kayıp olarak göreceği bir şey olacaktır. Ama sadece şimdiki kuşak için. Çünkü dünya yaşamının bu yeni çağına girmekte olan kadınların oğulları farklı bir şekilde yetiştirilecektir. Erkeğin ilkel süreçle olan gerçek ilişkisinin farkına varacaklar ve büyük değerlerin çok daha küçük değerlerin yararına uzun bir süre boyunca gözden kaçırılmış olmasına hayret edeceklerdir.

Sadece bu değişiklik; ırkın fiziksel sağlığını ve güzelliğini teşvik etmek, doğan çocukların kalitesini ve toplumsal hayatın gücünü ve sağlığını arttırma konusunda ileri sürülebilecek herhangi bir öneriden çok daha fazla işe yarayacaktır. Bu değişiklik ailenin asıl temelinin ve vesilesinin annelik olduğunun kabul edilmesine dayanır ve yine bu değişiklik kadının erkeğe tabi olması ile erkeğin kadına hükmetmesi gerektiği yönündeki fena hâlde androsentrik ve asılsız İbranice doktrin, köhnemiş tüm batıl inançların arafına terk eder. Erkek bu düzenlemeyi yeterince uzun bir süre denedi ve dünyanın ağır yaralanmasına yol açtı. Daha yüksek bir mutluluk standardı ebeveynler arasında eşit ve karşılıklı saygıyla, iki tarafın da çıkarları doğrultusunda lekelenmemiş saf bir sevgiyle ve çocukluğa saygı duyulmasıyla sonuçlanacaktır.

Sonunda bu ilişkinin temel amacı olarak görülen çocukla birlikte, erkeğin ve kadının tüm enerjilerini çocuklarının hayat standartlarını yükseltmeye adanmasıyla temiz, asil ve tüm üyelerini tatmin eden bir aile hayatı elde edeceğiz.

İnsan işinin çeşitli kollarındaki değişim, günümüzün herhangi bir kâhininin kesin olarak tahmin etme gücünün ötesindedir. Gururlu, güçlü, sakın, bağımsız; büyük kadınların ve büyük erkeklerin, büyük anneleri olan yeni bir kadınlık seviyesini açıkça öngörebiliriz. Bu kadınların standartları yüksek olacak ve bu kadınlar erkekleri, doğanın çekim yasası dışında hiçbir zorlama olmadan bu standartlara ulaşmaları için ikna edecek. Bebeklikten beri tadını çıkaramadığı hayatın tadını çıkaran, sakın ve mutlu evlerin olduğu temiz ve sağlıklı bir dünyayı öngörebiliriz.

Sanat belki de en uç anlamıyla her zaman çoğunlukla erkeğe ait olacaktır. Sanat –en uç anlamıyla– belki de her zaman en çok erkeklere ait olacaktır. İfade etmeye yönelik bu bitmek bilmez dürtü, en azından başlangıçta, en çok erkeklere uygunmuş gibi görünmektedir. Ancak her türden uygulamalı sanat ve edebiyat ya da belagat gibi doğrudan fikirlerin aktarımı için kullanılan sanat, erkeklerden daha fazla değilse de en az erkekler kadar, kadınlara da hitap eder.

Nesillerin tamamen eşit koşullar altında yetiştiğini görene kadar, erkeklerin ve kadınların özgür insani çalışmalarında ne gibi farklılıklar olacağı konusunda sağlıklı bir varsayımda bulunamayız. Tüm oyun ve sporlarımızda, ufak tefek geleneklerimizde kadının mizacına, bakış açısına gösterilen saygı arttıkça bu tür değişiklikler meydana gelecektir. Bu değişiklikler hiçbir şekilde erkekleri özel yetilerinden ve özel tercihlerinden mahrum etmeyecektir; yalnızca bunları insani değil, salt eril olarak yeniden sınıflandıracaktır. Bugün gazetelerimizde “Kadın Sayfası,” “Kadınların İlgisine” ve benzeri sınırlayıcı başlıklarla sınıflandırılmış sayfa ve bölümler var. Şu anda olduğu gibi genel insani ilgi alanı olduğu varsayılmayan, belirgin bir biçimde eril konular da benzer şekilde sınıflandırılabilir ve belirtilebilir.

Değişimin, etik ve din üzerindeki etkisi derin ve kapsamlıdır. Kadınların tamamen insan yaşamına dahil olmasıyla yeni bir ilke ön plana çıkmaktadır: sevecen hizmet ilkesi. Bunun Hristiyanlığın ana ilkesi olduğuna birçok insan inanmaktadır ama androsentrik bir anlayış bunu tamamen görmezden gelmiş ve bahsettiğimiz üzere inançlarının temel dogmasını ebedi bir ödül arzusu ve ebedi bir düşünmeyle mücadele hâline getirmiştir.

Dişinin hayattaki tutumu tamamen farklıdır. Bir kadın olarak yalnızca kendisi olmalı ve pasif bir şekilde kendine çekmelidir ne rekabet etmeli ne de peşinden koşmalıdır; bir anne olarak tüm süreci büyümeye ilişkindir; önce içindeki canlı çocuğun gelişimi ile kendi bedeninden gelen harika beslenme ve sonra çocuğu büyütme için gereken şeyleri yapar. Tüm bu yetiştirme; izleme, öğretme, koruma ve besleme süreçlerinin hiçbir yerinde arzu, mücadele ya da kendini ifade etme yoktur. Dinde ifade edildiği şekliyle dişil tutum, hukukun sabırlı ve pratik bir şekilde yerine getirilmesini, büyük, kendinden emin gelişmelerin gerçekleşmesini ve sınırsız rahatlatıcı bir sevgi ve ilginin ortaya çıkmasını sağlar.

Sevginin ve gücün bu tam güvencesi, bu sonsuz neşeli hizmet, sadece birkaç "galibi" rekabetçi bir şekilde seçmek yerine tüm insanlar için geniş imkânlar sağlamak, kadının bakış açısına göre dini gerçeğin doğal takdimidir. Temel ilkesi savaşmak yerine büyümek; ana eğilimi de almak değil de vermek olan kadın, bu dini ilkeleri daha kolay ve doğal bir şekilde yaşar ve öğretir. Bu nedenle üniteryen ve evrenselci* mezheplerin daha geniş ve hoşgörülü öğretileri özellikle

* Üniteryenizm (*unitarianism*); Hristiyanlıktaki Tanrı'nın, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh olarak tezahür ettiği Üçlü Birlik doktrini reddeden Hristiyan teolojik hareket. Üniteryen Hristiyanlar İsa'nın ahlak öğretilerinde Tanrı'dan ilham aldığına ve bir kurtarıcı olduğuna inanır ancak o cisimleşmiş bir Tanrı değildir. Evrenselcilik (*universalism*), tüm ruhların kurtuluşuna olan inanç. Evrenselcilik, Hristiyan tarihinde çeşitli zamanlarda ortaya çıkmış olsa da organize bir hareket olarak 18. yüzyılın ortalarında Amerika Birleşik Devletleri'nde başlamıştır. Aydınlanma, Calvinist teolojinin radikal yönlerini hafifletmekten ve evrensel kurtuluş doktrininin yeniden ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktan sorumluydu. Evrenselciler, sevgi dolu bir Tanrı'nın insanlığın sadece bir kısmını kurtuluşa erdirip geri kalanını ebedi cezaya mahkum etmesinin imkânsız olduğuna inanıyordu. Öte dünyadaki cezanın, ruhun

kadınlara hitap etmekte ve kiliselerinde pek çok kadın vaaz vermektedir.

Genel insan hayatında uygulandığı ve kullanıldığı şekliyle bu büyüme ilkesi, şu anda acı verici bir şekilde bariz olan amaçlardan çok daha farklı amaçlara hizmet edecektir.

Örneğin eğitimde, teşvik ya da yem olarak ne ödül ne de ceza sisteminin kullanılmamasıyla, çaba ve düşmanlık uyandıracak bir rekabet olmadan, aksine öğretmenin çocuklara bir bahçıvanın bitkilerine karşı hissettiği duygularla, karşılıklı rahatlık ve mutluluk içerisinde öğretmen eğitim verecek çocuklar da öğrenecektir. Burada pasif çekim yasası geçerlidir ve bu, çocukta ilginin uyanmasına yol açacaktır. Büyümenin teşvikiyle her çocuk kimin “önünde” kimin “arkasında” olduğuna bakmaksızın en iyi ve en eksiksiz şekilde eğitim alacaktır.

Lahana sapını, mısır sapıyla kıyaslamıyoruz ve mısırı, lahanayı geçtiği için övmüyoruz ya da mısırla yarışsın diye lahanayı kışkırtmıyoruz. İkisini de büyüyecekleri kadar büyütüyoruz ve böylece daha zengin oluyoruz.

Dünyadaki her çocuğun mümkün olan en iyi şekilde büyümesi için doğru koşullara sahip olması; doğumdan ölüme kadar her vatandaşın çözümseyebileceği her şeyi öğrenme, içlerindeki her gücü ortak yarar için geliştirme şansına sahip olması, insan yönetimi altında eğitimin amacı olacaktır.

“Toplum”dan oluşan dünyada radikal değişiklikler bekleyebiliriz.

---

arındırıldığı ve Tanrı'nın huzurunda sonsuzluğa hazırlanıldığı sınırlı bir dönem için geçerli olduğunda ısrar ediyorlardı. İki ayrı terimin birleşmesi ile oluşan üniteryen evrenselcilik (*unitarian universalism*) “hakikat ve anlam için özgür ve sorumlu bir arayış” mottosu ile karakterize edilen liberal bir dindir. Üniteryen evrenselciler hiçbir inanç ileri sürmezler, bunun yerine dinamik, “yaşayan bir gelenek” tarafından yönlendirilen ortak ruhsal gelişim arayışlarında birleşirler. Üniteryen evrenselci yapılar bünyesinde birçok ateist, agnostik ve teisti içerir ve dünya çapında kiliseleri, bursları ve toplulukları bulunmaktadır. Üniteryen evrenselciliğin kökleri Protestan liberal Hristiyanlığa, özellikle de üniteryenizm ve evrenselciliğe dayanır. Üniteryen evrenselciler, bu geleneklerden entelektüel özgürlük ve kapsayıcı sevgiye derin bir saygı duyulduğunu belirtir. — Ed.N.

Tüm kadınların tam anlamıyla insan olması, bir şekilde eğitilmesi ve işe koşulmasıyla birlikte; sürekli “eğlenen” ve “eğlendirilen” meşgul aylıklar sınıfı da fahişeler gibi tamamen ortadan kalkacaktır. Yapacak gerçek işleri olan hiçbir kadının bu tür küçük eğlencelere ayıracak zamanı olamaz; zamanı olsa bile bunlardan zevk alamaz. Yapacak gerçek bir işi, sevdiği ve uygun olduğu bir işi, onurlu ve iyi ücretli bir işi olan hiçbir kadın bu doğal olmayan işi (*unnatural trade*) yapmaz. Her iki cinsiyetin de çok sevdiği gerçek dinlence ve eğlence, her türlü sağlıklı spor ve uğraş elbette yerinde duracaktır fakat gülünç bir şekilde yanlış adlandırılmış “toplumsal işlevler”in yapısı bunu mümkün kılan “toplum kadınları” ile birlikte son bulacaktır. Bir kere gerçek toplumun üyesi olan hiçbir kadın bir daha “toplum”a geri dönemez, tıpkı bir kere yabancı ata binen birisinin bir daha oyuncak atla oynamak istememesi gibi.

Kadın daha insani hâle geldikçe; kıyafetlerde zekice, rahat, güzel değişiklikler gönül rahatlığıyla beklenebilir. Tam anlamıyla insan olan hiçbir varlık, günümüzde kadınlarımızın giydiği ve yüzyıllar boyunca taşıdıkları kasvetli saçmalıklardan gurur duyamaz.

Böylece hayatın tüm alanlarında hızlı ve kapsamlı ama aynı zamanda doğal ve temelli değişiklikler bekleyebiliriz. Bu gelişmenin sebebi, kadınların doğuştan ahlaki üstünlüklerinin bulunması ya da erkeklerin ahlaki açıdan düşük olması değildir. Günümüzde erkekler daha fazla insani olduklarından tüm açıkça insani olan alanlarda kadınların ilerisindedir yine de defalarca bahsettiğimiz gibi erillikleri insaniliklerini çarpıtmakta ve bozmaktadır. Doğası gereği ırkın temsili olan kadın ve erkekler için gerekli olan işlevlerden çok, insani işlevlere benzeyen dişil işlevleri, insan hayatına daha normal bir etki getirecektir.

Bu daha doğal olan etkinin altında, işlevlerimizdeki sapkınlıklar elbette ortadan kalkma eğiliminde olacaktır. Halk için yaptıkları işlerin her adımında da gördüğümüz gibi, kadınların doğrudan hizmet etme eğilimi, eski saçma geleneklere pek tahammül etmeyecektir. Kadınların fırsat bulduklarında ne yaptıklarını veya yapmaya çalıştıklarını görmek için uzun süredir kaydedilen gerçeklere bak-

mamız yeterli. Ezilmiş ve baskı altına alınmış oldukları zamanlarda bile yardım severlik konusunda –her zaman akıllıca olmayan– cesur çabalar göstermişlerdir.

Günümüzde bunu ülkemizin her yanında, kadın kulüpleri aracılığıyla görüyoruz. Belki de başta “zihinlerini geliştirmek” dışında başka bir amaçları olmayan, insani ilişkiler kurarak birlikte resim çizen küçük kadın grupları büyüdü ve yayıldı, birleşti ve kaynaştı. Bu kulüplerin binlerce kadını temsil eden raporlarında inanılmaz bir insan işi görüyoruz. Kadınlar her zaman bir şeyleri geliştirmek, bir şeye bakmak, yardım etmek, hizmet ve yarar sağlamak için çabalamışlar. “Köylerin iyileştirilmesinde,” gezici kütüphanelerde, derslerde ve sergilerde, iyi mevzuatın teşvikinde, her türlü asil çaba konusunda; kadın kulüpleri, kadınların ne yapmak istediğini göstermektedir.

Erkekler bunları, esasen zevk için olan kulüpleri aracılığıyla yapmak zorunda değildir; istediklerini düzenli kanallar aracılığıyla gerçekleştirebilirler. Ancak kadınların insan ilişkilerindeki etkisinin karakteri ve yönü, hâlihazırda yaptıkları ve yapmaya çalıştıkları şeylerle kesin olarak ortaya konmuştur. Kadınların tam vatandaş oldukları ülkelerde ve eyaletlerimizde onlar tarafından getirilen ve teşvik edilen yasalar aynı faydalı karakterdedir. Normal kadın güçlü bir yaratıktır, sevgi dolu ve faydalıdır. Erkeklerin siyasi gücü emanet etmekten korktuğu, bencil, tembel, aşırı seks düşkünü ya da cahil ve dar görüşlü kadın türü normal değildir, erkeklerin yarattığı koşulların ürünüdür. Ondan korkmamıza gerek yok çünkü kendisini yaratan koşullarla birlikte o da kaybolacaktır.

Doğa bilimleri hakkında bilgi sahibi olmadığımız eski günlerde, yaşamı durağan olarak kabul ederdik. Eğer Çin’de doğup ayakları bağlı kadınlarla büyüdüysek, kadınların böyle olduğunu ve böyle kalması gerektiğini varsaydık. Hindistan’da doğmuşsak çocuk gelinleri, acınası dul çocukları, sati geleneğini* kadınlığın doğal dışavuru-

* Dul bir kadının ölen kocasının cenaze ateşinin üzerine oturarak kendini kurban ettiği bir Hint geleneğidir. — Ed.N.

mu sandık. Her çağda, her ülkede, yaşamın zorunlu olarak nasılsa öyle olduğunu, hamlesiz bir gerçek olduğunu varsaydık.

Tüm bunlar hayatın kanunlarına ilişkin yeni bilgilerimizle hızla değişiyor. Büyümenin ebedi bir yasa olduğunu ve kayaların bile yavaşça değiştiğini görüyoruz. İnsan yaşamı diğer herhangi bir form kadar dinamiktir ve bu konudaki en kesin şey değişecektir. Bu bilgiler ışığında artık “günah” dediğimiz şeyin ağırlığını, yoksulluk, hastalık ve suçun gruplaşmış sefaletini, günümüzün hantal, verimsiz, savurgan süreçlerini gerekli ya da kalıcı olarak kabul etmemize gerek yoktur.

İnsanlığın *gerçek* unsurlarını, asıl güçlerini ve doğal özelliklerini öğrenmemiz; önceki nesillerin yanlış fikirleri ve kalıtsal alışkanlıkları tarafından nerede engellendiğimizi görmemiz ve bunlardan kurtulmamız gerekiyor, başka çaremiz yok. İşte o zaman çok daha asil bir yaşam tarzını güvenle ve hızla uygulamaya koyabiliriz.

Yanlış fikirlerin çıkarttığı tüm zararlı engeller arasında erkekler ve kadınlar ile ilgili bu temel hatadan daha kötüsü yok. Eski androsentrik teori ve şimdiye kadar androsentrik bir kültürümüzün olduğu göz önünde bulundurulduğunda (tarih dediğimiz bu küçük bölümün kibirli ve acınası kayıtları yüzünden bildiğimiz tek kültür budur) yukarı yönde ilerleme konusunda mucizeler yarattık. Bunun sebebi büyümenin temel yasa olmasıdır ve insanlar büyümeye tamamen karşı koyamaz. Ancak çağlar boyunca bu büyümeyi engelledik, saptırdık, geçici olarak kontrol ettik ve tekrar tekrar, ilerlemiş ve gelecek vaat eden belirli bir ulus enkaz altında kaldı ve bu ulus; hatalarını ve başarısızlıklarını tekrar edecek başka bir ulusa toplumsal evrim görevini devretti.

Ulusların çökmesinin en büyük sebeplerinden biri “fahişeliktir,” bu tamamen androsentrik kültürün bir sonucudur. Bir diğer sağlam, sonu gelmeyen engel ise savaştır, bunun sebebi de androsentrik kültürümüzdür. En büyüğü de yoksulluktur; toplumsal büyümemizle birlikte artan ve en çok gurur duyduğumuz zaman ve yerde en korkunç şekilde ortaya çıkan, özel servete ayak uyduran o yayılcı hastalık. Bu da büyük ölçüde, endüstri ve ekonomiye iliş-

kin yanlış fikirlerden kaynaklanmaktadır ve bahsedilen diğerleri gibi tamamen eril bir yaşam görüşüne dayanmaktadır.

Bu konudaki temel teorimizi değiştirerek sonuçta ortaya çıkan tüm varsayımları da değiştirmiş oluruz ve teşvik edilen şey, hayatla ilgili temel teorimizdeki bu değişikliktir.

İnsan hayatının amacı ve kapsamı cinsiyet ilişkilerinin tamamen üstünde ve ötesindedir. Kadınlar da en az erkekler kadar doğaları gereği insandır ve kadın olarak insani süreçlere daha da sempati duyar. İnsan hayatının asıl güçlerini geliştirmek için kadınlara eşit vatandaşlık hakları sağlamamız gerekir.

Bugünün büyük kadın hareketi ve işçi hareketi aynı baskının, aynı dünya gelişiminin parçalarıdır. Ekonomik bir demokrasi özgür bir kadınlığa dayanmalıdır ve özgür bir kadınlığın da beraberinde ekonomik demokrasiyi getirmesi kaçınılmazdır.

dizin

- A**
adalet 19, 30, 54, 108
Afrika 24
aile 21, 23, 25, 26, 27, 29,
30, 37, 66, 136, 138,
147, 148
Amerika 4, 22, 40, 41, 86,
102, 103, 131, 149
Amerikalı 36, 40, 66, 86,
99, 103
anaerkil 25, 39
androkrasi 132
androsentrik 15, 16, 19,
20, 22, 24, 28, 29, 38,
44, 51, 60, 64, 65, 70,
73, 84, 88, 92, 93, 94,
95, 101, 114, 119, 120,
121, 124, 126, 130, 132,
137, 138, 141, 143, 147,
149, 153
annelik 12, 20, 25, 83, 106,
111, 115, 141, 145, 147
aşk 13, 21, 24, 30, 31, 60,
61, 62, 64, 65, 67
ataerkil 22, 25, 83, 109
Avrupa 22, 130
Avustralyalı 77
- B**
baba 26, 27, 28, 30, 63, 71,
84, 97, 98, 111, 128, 142
- C**
ceza 33, 45, 88, 111, 117,
118, 121, 123, 124, 150
cinsiyet 9, 16, 20, 52, 54,
57, 70, 72, 76, 78, 84,
94, 96, 98, 99, 115, 121,
140, 141, 142, 146, 154
- Ç**
Çin 28, 152
Çinli 102
çocuk 4, 22, 25, 28, 29, 30,
47, 53, 57, 67, 71, 75,
87, 97, 98, 99, 111, 112,
113, 118, 119, 121, 130,
146, 150, 152
- D**
demokrasi 29, 30, 132, 154
despot 29
din 59, 66, 81, 82, 85, 86,
88, 89, 121, 149
dişi 9, 10, 11, 12, 13, 16, 17,
19, 20, 22, 23, 24, 37,
40, 41, 43, 55, 94, 106,
116, 140
- E**
edebiyat 57, 58, 63, 65, 66,
106, 127, 148
eğitim 51, 63, 71, 72, 91,
92, 93, 94, 95, 96, 98,
99, 100, 115, 124, 133,
137, 146, 150
eğlence 20, 29, 70, 72, 75,
77, 78, 151
- ekonomi** 23, 27, 135, 136,
137, 143
endüstri 27, 42, 74, 135,
137, 138, 153
erdem 17, 85, 130
eril 10, 13, 16, 17, 18, 19,
20, 21, 22, 23, 26, 36,
41, 42, 43, 44, 47, 49,
51, 52, 54, 55, 56, 57,
58, 59, 60, 63, 65, 71,
73, 74, 76, 77, 78, 83,
84, 85, 86, 87, 88, 89,
91, 92, 93, 94, 95, 96,
97, 98, 99, 104, 105,
110, 112, 113, 118, 122,
126, 128, 129, 132, 137,
139, 141, 143, 148, 154
erkeksi 13, 17, 77, 96, 98,
111, 114, 127, 138, 142
etik 4, 81, 82, 83, 84, 85,
88, 89, 149
evlilik 24, 25, 41, 66, 110
evrim 110, 117, 145, 153
- G**
güzellik 33, 34, 37, 38, 39,
40, 41, 42, 43, 47, 54
- H**
hayvan 11, 12, 14, 37, 69,
84, 91, 99, 109, 128,
131
Hindistan 25, 152
Hristiyan 82, 120

hukuk 59, 82, 88, 109,
110, 111, 112, 119
hükümet 88, 109, 112, 113,
114, 115, 116, 119, 132,
133

I
ırk 9, 16, 24, 36, 37, 38,
40, 42, 44, 53, 58, 81,
84, 102, 103, 111, 120,
140, 141, 145

İ
İbrani 60
iffet 21, 85
İngiliz 16, 19, 25, 121
İslam 86

J
jinekokrasi 133

K
kadınısı 13, 93, 95, 97, 98,
99, 111, 116, 140
Katolik 86, 121
Kızılderili 38, 39, 87
köle 30, 48, 99, 110, 138
kölelik 66, 103

M
moda 44, 71, 101, 106, 107,
108
mücadele 4, 13, 23, 24, 29,
41, 61, 62, 74, 76, 84,

87, 88, 89, 93, 95, 96,
102, 114, 119, 127, 128,
131, 139, 140, 142, 149

O
otorite 85, 110, 111, 112,
113, 114, 119, 132

oyun 60, 69, 70, 71, 72,
73, 76, 96, 112, 137, 148

Ö
özgürlük 19, 30, 39, 54,
86, 98, 104, 108, 150

P
psşik 92, 101, 130

R
Roma 59, 77, 121, 130

S
sağlık 33, 37, 38, 41, 42,
85, 133, 136
savaş 22, 23, 42, 51, 59, 61,
67, 71, 73, 74, 87, 88,
97, 109, 111, 113, 114,
115, 122, 125, 126, 127,
128, 129, 130, 131, 132,
133, 134, 140, 143
seçilim 36, 38, 43, 98, 99,
145
siyaset 125, 126, 131, 132
spor 40, 61, 69, 71, 74, 75,
76, 151

statü 105
suç 2, 117, 118, 122, 123

Ş
şiddet 96

T
tanrı 66, 84, 88, 122
ticaret 15, 59, 66
toplum 25, 29, 45, 97, 101,
104, 105, 107, 118, 122,
123, 132, 133, 147, 151

V
vahşi 12, 24, 33, 72, 97, 111

Y
yabani 11, 14, 151
Yahudi 58
Yunan 43, 60

CHARLOTTE PERKINS GILMAN
ERKEK YAPIMI DÜNYA
Bizim Androsentrik Kültürümüz

Gilman, androsentrik kültüre yönelttiği bu çarpıcı kritikte, hegemonik erkekliğin yalnızca kadınlar üzerindeki değil, bir bütün olarak insanlığın refahı üzerindeki sayısız yıkıcı etkisini kıvrak bir zekâ ve derin bir kavrayışla analiz ediyor. Toplumun dünya görüşüne, kültürüne ve tarihinin merkezine eril bakış açısının hâkim olduğu; kadınların payına ise itaat ve öteki olmayı hak gören, bunun üzerine inşa edilmiş uzun insanlık tarihi ve yaratılan tahribat... Kaldırılması oldukça güç bu enkaz karşısında Gilman; ataerkil düzenin, onu ayakta tutan sosyal kurumlar aracılığıyla, insanlık için ıstırap ve acı yaratmaya yönelik nasıl bir tertip içinde olduğunu incelikle anlatıyor. Kadın hareketini, ne denli yol aldığını ve hedeflerinin ne kadarının hayata geçirilemediğini anlamak isteyen okur için *Erkek Yapımı Dünya* kıskırtıcı bir politik yorum.

akadēmim

9 786057 106551

